
Før og etter IFRS 9 – en analyse av norske banker

September 2018

Kontakt

Erik Andersen

E: erik.andersen@pwc.com

M: + 47 952 60 501

Ola Anfinsen

E: ola.anfinsen@pwc.com

M: + 47 952 60 503

Innholdet i denne publikasjonen er kun for generell veiledning. PwC tar ikke ansvar for beslutninger som baseres på innholdet. Vennligst ta kontakt med oss dersom du har spørsmål om innholdet.

Den nye «vinen»

IFRS 9 – Financial Instruments trådte i kraft fra 1.1.2018. Standarden introduserer nye kriterier for klassifisering og måling av finansielle eiendeler og forpliktelser, enklere krav til sikringsbokføring samt ny tapsmodell. I tillegg har standarden medført nye omfattende notekrav gjennom endringer i IFRS 7 – Financial Instruments: Disclosures. IFRS 9 vil spesielt gjennom den nye tapsmodellen ha betydelige effekter for banknæringen.

Vi har i den forbindelse foretatt en undersøkelse av hvordan implementeringen av standarden har påvirket regnskapene for norske banker. Utvalget har omfattet alle norske banker (totalt 38) som er omfattet av standarden det vil si både de bankene som avlegger regnskap etter IFRS og forenklet IFRS (eksl. eventuelle banker som er filialer av utenlandske banker).

Undersøkelsen bygger på en gjennomgang av årsregnskapene for 2017 og delårsrapportene for 1. og 2. kvartal 2018.

Vi har overordnet redegjort for teorien samt undersøkt hvordan standarden har påvirket egenkapital, tapsavsetninger, klassifisering av finansielle eiendeler og forpliktelser og sikringsbokføring. Vi har også sett nærmere på tapsmodellen (herunder beskrivelse av, metodevalg, kriterier og definisjon av «vesentlig økning av kredittrisiko», migrasjon og misligholdsbegrepet) samt valg av noteopplysninger (delårsrapporten). Videre har vi sett på bankenes valg av nøkkeltall i relasjon til innføring av IFRS 9 og spesielt i relasjon til den nye tapsmodellen. Avslutningsvis har vi foretatt en kvantitativ analyse av tapsavsetningene og relevante nøkkeltall for perioden fra 1.1.2018 til utgangen av 2. kvartal 2018.

Vi har i forbindelse med undersøkelsen gjennomgått 10 europeiske banker for å kalibrere vår egen oppfatning om hva som er «best practise».

Basert på vår undersøkelse har vi påpekt områder hvor det etter vårt syn er rom for forbedring samt vist til illustrative eksempler som innspill for bankene.

Hvis de skulle være noen spørsmål knyttet til undersøkelsen spesielt eller til IFRS 9 generelt så ta gjerne kontakt med undertegnende.

Vi håper dere vil ha nytte av publikasjonen.

Ola Anfinsen
Partner
Financial Services (FS)
Ansvarlig for undersøkelsen

Erik Andersen
Partner
Financial Services (FS)
Nasjonal FS leder

Sammendrag

Vår undersøkelse viser at implementeringen av IFRS 9 har hatt begrenset effekt på klassifisering og måling sammenlignet med IAS 39. Den største endringen vi ser er at særlig bankene i Sparebank 1 – alliansen har fått endret måling av flytende rente boliglån fra amortisert kost til virkelig verdi over utvidet resultat. Denne trenden ser vi ikke i bankene i Eika Alliansen der bankene i stor grad har videreført måling etter amortisert kost. Begge alliansene bruker felles boligkredittforetak for overføring av boliglån. Forskjellen kan stamme fra ulik tolkning av standarden men også av endret forretningsmodell i forhold til bruk av boligkredittforetakene. Det er ikke tilstrekkelig informasjon i regnskapene til å kunne konkludere på bakgrunnen for ulik klassifisering. Når det gjelder andre finansielle eiendeler og gjeld så er det bare mindre endringer i klassifisering og måling sammenlignet med IAS 39.

Undersøkelsen viser videre at det er betydelig variasjon i hvilken effekt implementeringen av IFRS 9 har hatt på nivået av tapsavsetningene og egenkapitalen i bankene. På generell basis ser vi størst prosentmessig effekt på tapsavsetningene for forbrukslånsbankene samt de bankene som hadde lave tapsavsetninger etter IAS 39. IFRS 9 krever avsetninger for forventede tap mens IAS 39 krevde avsetninger for inntrufne tap. IFRS 9 krever også tapsavsetninger for flere eksponeringer enn IAS 39. Et lite paradoks er det derfor at flere banker har lavere tapsavsetninger etter IFRS 9. Generelt ser vi dessuten at større europeiske banker har hatt større implementeringseffekt av IFRS 9 enn norske banker. Når det gjelder implementeringseffekten på egenkapitalen ser vi tilsvarende at effekten er størst for forbrukslånsbankene. Det er da typisk disse bankene som har benyttet seg av overgangsreglene for kapitaldekning.

Som en del av undersøkelsen så vi på hva slags type nedskrivningsmodell bankene har valgt og hvilke forutsetninger bankene har lagt til grunn i nedskrivningsmodellen. Generelt ser vi at de fleste bankene har valgt sofistikerte PD modeller for beregning av forventet tap. Vi ser imidlertid at mange banker ikke oppgir tilstrekkelige noteopplysninger for hvilke forutsetninger man har lagt til grunn i nedskrivningsmodellen. Dette gjelder både opplysninger om vesentlig økning i kredittrisiko, misligholdsdefinisjonen, makroøkonomiske scenarioer og sensitiviteter.

Den kvantitative delen av analysen viste at det er generelt liten sammenheng mellom utviklingen i brutto utlån og utviklingen i ECL i delårsregnskapene i 2018. Det var for forbrukslånsbankene vi observerte den sterkeste sammenhengen mellom utviklingen i ECL og utviklingen i brutto utlån, dog slik at ECL generelt økte mer enn brutto utlån. Noteopplysningene knyttet til ECL i delårsregnskapene var i varierende grad egnet til å forklare utviklingen i ECL. Mange banker hadde ikke gitt en avstemming over utviklingen i ECL fra IB til UB per trinn. Av de som hadde gitt en slik avstemming var det mange banker som ikke hadde gitt en tilsvarende avstemming for eksponeringen, og det var ofte ikke konsistens mellom ECL tabellen og eksponeringstabellen i forhold til hvilke eksponeringer som var medtatt. Det var videre relativt begrenset kvalitativ informasjon som gjorde oss i stand til å forstå utviklingen i ECL.

Vi observerte videre at det er stor variasjon i hvor stor andel ECL utgjør av eksponeringen i hvert trinn i nedskrivningsmodellen. For forbrukslånsbanker varierte denne andelen i trinn 3 fra 23,1% til 60%. Dette er en relativt stor variasjon i ECL for lån uten sikkerhet som er i

mislighold, noe som sannsynligvis forklares av ulike LGD forutsetninger mellom bankene. Ulik løpetid og utvikling i eksponering over tid kan også ha betydning.

IFRS 9 medførte også endringer i IAS 1 knyttet til presentasjon av renteinntekter beregnet etter effektiv rentes metode og gevinster/tap på finansielle eiendeler målt til amortisert kost. Vår undersøkelse viser at mange banker ikke har innrettet seg etter endringene i IAS 1 i delårsregnskapene for 2018.

Vi er kjent med at Finanstilsynet planlegger et tematilsyn av årsregnskapene 2018 til bankene i relasjon til IFRS 9 og tilhørende notekrav som følger av IFRS 7. Undersøkelsen har vist at det for flere banker er rom for forbedring når det gjelder kvalitet i finansiell rapportering. I forbindelse med IFRS 9 er IFRS 7 endret og det er gitt omfattende nye notekrav i relasjon til finansielle instrumenter som er gjeldende for årsregnskapet 2018. De av bankene som ikke har gitt tilfredsstillende beskrivelse av regnskapsprinsipper, modellbeskrivelse og noteopplysninger knyttet til tapsmodellen eller overgangen til IFRS 9 forøvrig gjennom overgangsnoter i årsregnskapet 2017 eller delårsrapporteringen bør påse at dette er tilfredsstillende ivaretatt ved avleggelsen av årsregnskapet for 2018.

Innholdsfortegnelse

1. Utvalg.....	1
2. Klassifisering og måling	2
2.1 Finansielle eiendeler som er gjeldsinstrumenter	2
2.2 Derivater og investeringer i egenkapitalinstrumenter.....	3
2.3 Finansielle forpliktelser	3
2.4 Undersøkelse og resultater.....	4
3. Modell for beregning av forventet kredittap	9
3.1 Undersøkelse og resultater – effekter av forventet kredittap.....	11
3.2 Vesentlig økning i kredittrisiko (SICR).....	18
3.3 Mislighold.....	20
3.4 Migrering til lavere trinn.....	21
3.5 Fremadskuende informasjon (makroøkonomiske scenarier).....	22
3.6 Undersøkelse og resultater.....	23
4. Sikringsbøkføring	29
4.1 Undersøkelse og resultater	29
5. Andre forhold knyttet til overgangen	30
5.1 Overgangsopplysninger	30
5.2 Undersøkelse og resultater.....	30
6. EK-effekt og kapitaldekning.....	31
6.1 EK - effekt	31
6.2 Overgangsregler for kapitaldekningsformål	32
6.3 Undersøkelse og resultater.....	33
7. Delårsregnskap.....	35
7.1 Undersøkelse og resultater – kvalitativ gjennomgang av delårsregnskap 1. kvartal 2018..	38
7.2 Undersøkelse og resultater – kvalitativ gjennomgang av delårsregnskap 2. kvartal 2018.	42
7.3 Undersøkelse og resultater – kvantitativ gjennomgang av delårsregnskapene 2018.....	42
7.4.1 Forbrukslånsbanker	44
7.4.2 Øvrige banker	50
7.4.3 Sparebanker	60
Appendix.....	65
Appendix 1: Oversikt over banker i undersøkelsen	67
Appendix 2: Definisjoner	68
Appendix 3: Illustrasjon på regnskapsprinsipper knyttet til migrering	69

Appendix 4: Barclays Bank PLC – Interim Result Announcement 30 June 2018: utdrag noteopplysninger.....	71
Appendix 5: Danske Bank Group Interim report – first half 2018: utdrag noteopplysninger.	72
Appendix 6: Handelsbanken Interim Report January – June 2018: Utdrag noteopplysninger	76
Appendix 7: HSBC Holding plc Interim Report 2018: Utdrag noteopplysninger	80
Appendix 8: Lloyds Banking Group 2018 Half- year result: Utdrag noteopplysninger	85
Appendix 9: Santander UK Group holding plc – Half Yearly Financial Report 2018: Utdrag noteopplysninger.....	86
Appendix 10: Swedbank – Interim report Q2 2018: Utdrag noteopplysninger	88
Appendix 11: Eksempelnoter - kredittkvalitet	95

1. Utvalg

Med utgangspunkt i bankstatistikk fra Finans Norge¹ omfatter utvalget samtlige banker i statistikken som utarbeider regnskap i samsvar med IFRS eller Forenklet IFRS² - til sammen 38 banker. Undersøkelsen er basert på publiserte årsregnskap for 2017 samt delårsregnskap for 1. og 2. kvartal 2018. I undersøkelsen har vi lagt til grunn konserntall der det foreligger konsernregnskap.

I enkelte deler av undersøkelsen har vi vist resultater fordelt på SpareBank 1-alliansen (SP1G), Eika Alliansen (E) og de vi har betegnet selvstendige banker (S) eller segmentert i sparebanker (Spb), forbrukslånsbanker (FB) og øvrige banker (Ø).

En oversikt over utvalget og hvilke banker som inngår i de ulike kategoriene fremkommer av Appendix 1. Definisjoner, begreper og forkortelser som er benyttet fremkommer av Appendix 2.

¹ <https://www.finansnorge.no/statistikk/bank/>

² Forskrift om forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder

2. Klassifisering og måling

Etter IFRS 9 skal finansielle eiendeler klassifiseres i tre målekategorier: virkelig verdi med verdiendringer over resultatet (FVPL), virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat (FVOCI) og amortisert kost (AC). Disse erstatter målekategoriene; virkelig verdi over resultatet (FVPL), tilgjengelig for salg (AFS), holdt til forfall (HTM) og utlån og fordringer etter IAS 39. Målekategori bestemmes ved førstegangsregnskapsføring av det finansielle instrumentet. For finansielle eiendeler skilles det mellom gjeldsinstrumenter og egenkapitalinstrumenter.

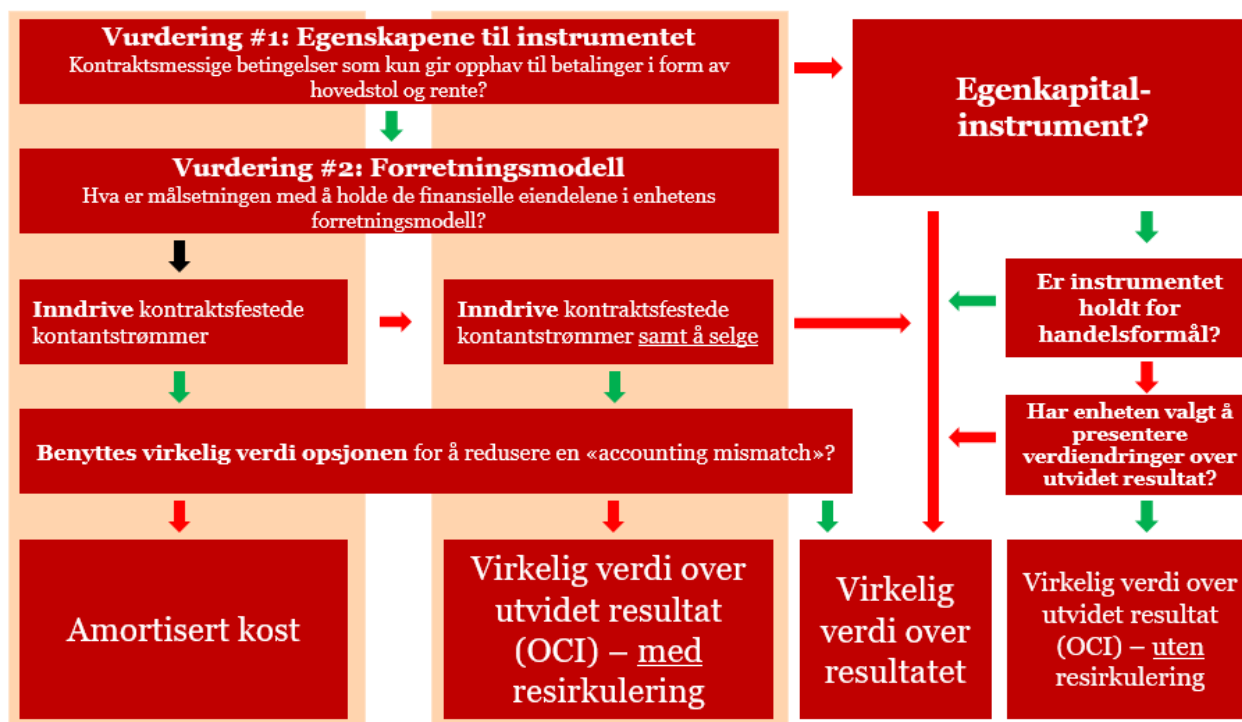
2.1 Finansielle eiendeler som er gjeldsinstrumenter

Klassifiseringen av gjeldsinstrumenter bestemmes ut fra kontraktmessige vilkår («Kontantstrømskriteriet» (eng: SPPI)) og hvilken forretningsmodell som brukes for styring av eiendelene («Forretningsmodellkriteriet»).

Gjeldsinstrumenter med kontraktfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og som holdes i en forretningsmodell med formål å motta kontraktmessige kontantstrømmer skal i utgangspunktet måles til amortisert kost (AC). Instrumenter med kontraktfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og som holdes i en forretningsmodell med formål både å motta kontraktmessige kontantstrømmer og salg, skal i utgangspunktet måles til virkelig verdi med verdiendringer over andre inntekter og kostnader/utvidet resultat (FVOCI), med renteinntekt, valutaomregningseffekter og eventuelle nedskrivninger presentert i det ordinære resultatet. Verdiendringer ført over utvidet resultat skal reklassifiseres til resultatet ved salg eller annen avhendelse av eiendelene. Sammenlignet med en forretningsmodell hvor formålet er å holde den finansielle eiendelen for å inndrive kontraktmessige kontantstrømmer vil en slik forretningsmodell typisk involvere større frekvens og størrelse av salg da salg av finansielle eiendeler er en integrert del av forretningsmodellen. Det foreligger ingen definert terskel i IFRS 9 for frekvens og verdi av salg som må være tilstede i denne forretningsmodellen da både å inndrive kontraktmessige kontantstrømmer og salg av finansielle eiendeler er en integrert del av formålet. Det følger imidlertid av IFRS 9 par B4.1.3B at: *«Sales that occur for other reasons, such as sales made to manage credit concentration risk (without an increase in the assets' credit risk), may also be consistent with a business model whose objective is to hold financial assets in order to collect contractual cash flows. In particular, such sales may be consistent with a business model whose objective is to hold financial assets in order to collect contractual cash flows if those sales are infrequent (even if significant in value) or insignificant in value both individually and in aggregate (even if frequent). If more than an infrequent number of such sales are made out of a portfolio and those sales are more than insignificant in value (either individually or in aggregate), the entity needs to assess whether and how such sales are consistent with an objective of collecting contractual cash flows.....»*. Innenfor disse rammene er det opp til den enkelte bank å vurdere vesentlighet.

Instrumenter som i utgangspunktet skal måles til amortisert kost eller til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat kan utpekes til måling til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet (FVPL) dersom dette eliminerer eller vesentlig reduserer et regnskapsmessig misforhold («accounting mismatch»). Andre finansielle eiendeler som er gjeldsinstrumenter måles til virkelig verdi over resultatet (FVPL).

De nye reglene for klassifisering og måling av finansielle eiendeler inkl. derivater er illustrert i figur 2.1.

Figur 2.1 Klassifisering og måling av finansielle eiendeler etter IFRS 9

2.2 Derivater og investeringer i egenkapitalinstrumenter

Alle derivater skal måles til virkelig verdi med verdiendring i resultatet, men derivater som er utpekt som sikringsinstrumenter skal regnskapsføres i tråd med prinsippene for sikringsbøkføring. Investeringer i egenkapitalinstrumenter skal måles i balansen til virkelig verdi. Verdiendringer skal som hovedregel føres i det ordinære resultatet, men et egenkapitalinstrument, som ikke er holdt for handelsformål kan utpekes som målt til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat (FVOCI). Når egenkapitalinstrumenter utpekes til virkelig verdi med verdiendringer ført over utvidet resultat skal ordinære utbytter resultatføres, mens verdiendringer ikke skal til resultatet verken løpende eller ved avhendelse det vil si ingen resirkulering.

2.3 Finansielle forpliktelser

For finansielle forpliktelser er reglene i hovedsak de samme som under IAS 39. Som hovedregel skal finansielle forpliktelser fortsatt måles til amortisert kost med unntak av finansielle derivater målt til virkelig verdi, finansielle instrumenter som inngår i en handelsportefølje og finansielle forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. En endring fra IAS 39 er at for finansielle forpliktelser som er bestemt regnskapsført til virkelig verdi over resultatet, skal endringer i verdien som skyldes selskapets egen kredittrisiko innregnes i utvidet resultat med mindre dette skaper eller forsterker en «accounting mismatch», og ikke i resultatet som under IAS 39. I tillegg kan en benytte virkelig verdi opsjonen for en gruppe finansielle forpliktelser eller finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser når disse forvaltes, og deres inntjening vurderes på grunnlag av virkelig verdi, i samsvar med en dokumentert risikohåndterings- eller

investeringsstrategi, og informasjonen om banken gis internt på dette grunnlag til foretakets nøkkelpersoner i ledelsen.

De nye reglene for klassifisering og måling av finansielle forpliktelser er illustrert i figur 2.2.

Figur 2.2 Klassifisering og måling av finansielle forpliktelser etter IFRS 9

2.4 Undersøkelse og resultater

Vi har undersøkt i hvilken grad innføring av de nye klassifikasjonskriteriene (forretningsmodellkriteriet og kontantstrømkriteriet) har endret bankenes klassifisering av finansielle eiendeler. Vi har også sett på i hvilken grad den nye standarden har endret klassifisering av finansielle forpliktelser.

Klassifisering - Utlån til og fordringer på kunder (utlån)

Tabell 2.1 viser klassifisering av utlån til og fordringer på kunder (utlån) etter henholdsvis IAS 39 og IFRS 9 for utvalget totalt sett.

Totalt

	IAS 39		IFRS 9	
	Klassifisering	Antall	Klassifisering	Antall
Flytende rente	AC	38	AC	27
			FVOCI	9
			FVPL	2
Fastrente	FVPL	25	FVPL	27
			AC	3
			FVOCI	1

Tabell 2.1

Det følger av tabellen at alle bankene har klassifisert utlån med flytende rente til amortisert kost (AC) etter IAS 39. Vedrørende utlån med fastrente har 25 av bankene klassifisert disse til virkelig verdi over resultatet (FVPL) (primært benyttet kategorien «bestemt (utpekt) til virkelig verdi over resultatet») mens 6 av bankene har klassifisert utlån med fastrente til amortisert kost. 7 av bankene hadde ikke utlån med fastrente på balansen ved overgangen. Ved overgangen til IFRS 9 har 27 banker videreført klassifiseringen av utlån med flytende rente som amortisert kost på deler av porteføljen av utlån med flytende rente, 9 av bankene har reklassifisert deler av porteføljen av utlån med flytende rente til virkelig verdi over utvidet resultat (FVOCI) mens 2 av bankene har reklassifisert samtlige utlån med flytende rente til FVPL. Vedrørende utlån med fastrente har bankene klassifisert disse som FVPL (27 stk), AC (3 stk) og FVOCI (1 stk) under IFRS 9. Dette betyr at 2 av bankene har reklassifisert fastrentelån fra AC til FVPL, 3 av bankene har videreført klassifiseringen som AC mens 1 bank har reklassifisert utlån med fastrente fra AC til FVOCI. De 25 bankene som hadde klassifisert utlån med fastrente til FVPL under IAS 39 har videreført klassifiseringen etter IFRS 9

Vi har sett nærmere på bakgrunnen for reklassifiseringen fordelt på henholdsvis SpareBank 1 – alliansen, Eika Alliansen og selvstendige banker i de segmenterte tabellene under.

SP1G

	IAS 39		IFRS 9	
	Klassifisering	Antall	Klassifisering	Antall
Flytende rente - boliglån	AC	10	AC	1
			FVOCI	7
			FVPL	2
Flytende rente - andre lån	AC	10	AC	10
Fastrente	FVPL	10	FVPL	10

Tabell 2.2

SpareBank 1 –alliansen består av 14 selvstendige banker. 9 av disse bankene avlegger regnskap etter IFRS og er følgelig med i utvalget. I tillegg er BN Bank tatt med her da den er direkte eid av SpareBank 1 - bankene. SpareBank 1 - bankene eier videre direkte SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS hvor det er inngått avtaler om henholdsvis salg av boliglån og lån til næringseiendom etter nærmere fastsatte kriterier.

I henhold til IFRS 9 skal instrumenter med kontraktfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og som holdes i en forretningsmodell med formål både å motta kontraktmessige kontantstrømmer og salg, i utgangspunktet måles til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat (FVOCI) jf. beskrivelse over. På bakgrunn av dette har 7 av bankene i utvalget reklassifisert utlån som kvalifiserer til overføring til boligkredittforetaket til FVOCI. To av bankene har reklassifisert boliglån som skal selges til boligkredittforetaket til FVPL. En av bankene (SpareBank 1 SR-Bank) har videreført klassifiseringen av utlån med flytende rente som AC i sin helhet i konsernregnskapet. Dette skyldes at banken eier et eget boligkredittforetak, SR- Boligkreditt AS, og har klassifisert boliglån som kan kvalifisere for salg til dette foretaket til FVOCI i morbankens regnskap.

Eika

	IAS 39		IFRS 9	
	Klassifisering	Antall	Klassifisering	Antall
Flytende rente - boliglån	AC	9	AC	8
			FVOCI	1
Flytende rente - andre lån	AC	9	AC	9
Fastrente	FVPL	5	FVPL	5
	AC	4	AC	3
			FVOCI	1

Tabell 2.3

Eika Alliansen består av 69 lokalbanker hvorav 9 av disse avlegger regnskap etter IFRS og følgelig er med i utvalget. Disse bankene eier sammen med OBOS Eika Boligkreditt hvor bankene etter nærmere kriterier kan overføre boliglån. Det følger av tabellen at kun en av bankene har ansett disse salgene som mer en uvesentlige (frekvens og volum) og reklassifisert disse til FVOCI. Av de andre 8 bankene har 6 av bankene beskrevet at de kun overfører utlån fra egen balanse unntaksvis og med uvesentlige volum slik at disse er videreført til AC. 2 av bankene har oppgitt det samme argumentet men i tillegg opplyst om vesentlighetsgrensen. Denne er beskrevet som følger: «Banken overfører utlån fra egen balanse kun unntaksvis og med volum som ligger under vesentlighetsgrensen (5% årlig av utestående portefølje og 20% i porteføljens gjennomsnittlige levetid). Banken har derfor klassifisert utlån som kan overføres til EBK til amortisert kost.» Grensene 5% og 20% kan etter vårt syn ikke sies å gå under begrepet "insignificant" slik at disse utlånene burde vært reklassifisert til FVOCI.

Vedrørende utlån med fastrente har 5 av bankene klassifisert disse som FVPL og 4 av bankene klassifisert de til AC etter IAS 39. Ved overgangen til IFRS 9 følger det av tabellen at 1 av bankene har reklassifisert utlån med fastrente til FVOCI mens 3 av bankene har videreført klassifiseringen til AC. Utlån med fastrente i Norge inneholder symmetriske tilbakebetalingsopsjoner, der låntager skal betale overkurs ved tidlig tilbakebetaling når markedsrenten har falt og kan kreve tilbakebetalt underkurs når markedsrenten har steget. I følge den versjonen av IFRS 9 som var gjeldende ved overgangen til IFRS 9 oppfylte disse lånene ikke kravene til kun å være tilbakebetaling av hovedstol og påløpte renter («SPPI» testen) hvilket medfører at disse lånene på dette tidspunktet skulle klassifiseres til FVPL. IASB har imidlertid foretatt en endring i IFRS 9 gjennom «Prepayment Features with Negative Compensation- Amendments to IFRS 9» som innebærer at også disse lånene vil oppfylle kravene til kun å være tilbakebetaling av hovedstol og påløpte renter. Denne ble godkjent («endorsed») av EU 22. mars 2018 og kan anvendes med virkning fra 1.1.2018. Dette innebærer at vi ville anta at utlån med fastrente burde vært klassifisert til FVPL ved overgangen til IFRS 9. Etter at endringen har trådt i kraft kan en enten klassifisere disse til AC eller benytte virkelig verdi opsjonen (som før) og klassifisere disse til FVPL. Hvis disse skal klassifiseres som FVOCI må de inngå i en forretningsmodell med formål både å motta kontraktmessige kontantstrømmer og salg hvilket i utgangspunktet er unormalt.

Selvstendige

	IAS 39		IFRS 9	
	Klassifisering	Antall	Klassifisering	Antall
Flytende rente	AC	19	AC	18
			FVOCI	1
Fastrente	FVPL	10	FVPL	12
	AC	2		

Tabell 2.4

Av tabellen over følger det at samtlige banker har klassifisert utlån med flytende rente til AC under IAS 39. Videre følger det at 10 av bankene har klassifisert utlån med fastrente til FVPL (virkelig verdi opsjonen) mens 2 av bankene klassifiserte utlån med fastrente til AC. 7 av bankene hadde kun utlån med flytende rente. En av bankene har reklassifisert alle utlån med flytende rente til FVOCI under IFRS 9. Bakgrunnen fremgår ikke av overgangsnotene, men det synes naturlig at dette er basert på at de kvalifiserer til overføring til boligkredittforetaket. For de bankene som har boligkredittforetak som en del av konsernet er lån som kvalifiserer til overføring til dette foretaket gjennomgående klassifisert til FVOCI i morbankens regnskap. Vedrørende utlån med fastrente er disse enten videreført til FVPL eller omklassifisert fra AC til FVPL.

Klassifisering - Sertifikater og obligasjoner

I tabell 2.5 har vi oppsummert klassifisering av sertifikater og obligasjoner (rentebærende verdipapirer) etter IAS 39 og IFRS 9. Det følger av tabellen at de fleste bankene har videreført klassifiseringen under IAS 39. En av bankene har omklassifisert «likviditetsporteføljen» fra tilgjengelig for salg (AFS) til amortisert kost (AC) basert på vurdering av forretningsmodell. En av bankene hadde ikke sertifikater og obligasjoner på balansen per 31.12.2017. En av bankene har, basert på vurdering av forretningsmodell, omklassifisert verdipapirer med kort tid til forfall fra FVPL (FVO) til amortisert kost samt omklassifisert verdipapirer fra AC (HTM) under IAS 39 til FVPL under IFRS 9.

IAS 39		IFRS 9	
Klassifisering	Antall	Klassifisering	Antall
AK og FVPL	3	AK og FVPL	3
FVPL	27	FVPL	27
FVPL og AFS	1	FVPL og FVOCI	1
AFS	2	FVOCI	2
FVPL	1	AK	1
AFS	1	AK	1
FVPL	1	FVOCI	1
AFS	1	FVPL	1

Tabell 2.5

Klassifisering - Aksjer og andeler

Tabell 2.6 viser klassifisering av aksjer og andeler etter IAS 39 og IFRS 9. En av bankene hadde ikke aksjer og andeler på balansen per 31.12.2017. Under IAS 39 har det primære prinsippet vært at mindre likvide aksjer/anleggsaksjer klassifiseres til AFS mens mer likvide plasseringer klassifiseres som FVPL. Det følger av tabellen at bankene stort sett har videreført klassifisering/målekategori under IFRS 9. At en av bankene har klassifisert aksjer

og andeler til AK må etter vårt syn skyldes en inkurie. For vedkommende bank utgjorde posten et uvesentlig beløp. For øvrig har 8 av bankene valgt å omklassifisere aksjer og andeler fra AFS til FVPL.

Vi gjør oppmerksom på at for bankene som etter IFRS 9 klassifiserer investeringer i egenkapitalinstrumenter som FVOCI følger det nye krav til noteopplysninger jf. IFRS 7.11A-B.

IAS 39		IFRS 9	
Klassifisering	Antall	Klassifisering	Antall
AFS og FVPL	9	FVOCI og FVPL	9
FVPL	4	FVPL	4
AFS	8	FVPL	8
AFS og FVPL	13	FVPL	13
AFS og AK	1	AK	1
AFS	2	FVOCI	2

Tabell 2.6

Klassifisering - Innskudd fra kunder

Tabell 2.7 viser det overordnede bildet av klassifisering av innskudd fra kunder etter IAS 39 og IFRS 9. Det følger av tabellen at overgangen til IFRS 9 har hatt mindre betydning. Under IFRS 9 skal, når gjeld frivillig er klassifisert som til virkelig verdi over resultatet, endring i virkelig verdi som skyldes endret verdi av egen kredittrisiko føres over utvidet resultat (OCI) med mindre dette vil skape eller forverre et regnskapsmessig misforhold i resultatet og ikke over det ordinære resultatet som en gjorde under IAS 39. For 3 av bankene var dette ikke eksplisitt beskrevet men vi har antatt at de har klassifisert fastrenteinnskudd slik da det er svært usannsynlig at kriteriene for å føre all endring i virkelig verdi over resultatet er oppfylt. Vi anbefaler at de bankene dette gjelder presiserer dette klart i prinsippnoten i forbindelse med årsregnskapet for 2018. 1 av bankene har eksplisitt beskrevet at fastrenteinnskudd er ført til virkelig verdi over resultatet i sin helhet hvilket etter vårt syn virker merkelig gitt vår kjennskap til egenskapene ved disse instrumentene og de kravene IFRS 9 stiller for å kunne gjøre dette.

Uten at det fremkommer av tabellen under har en av bankene basert på reklassifiseringen av finansielle eiendeler foretatt reklassifisering av fastrenteinnskudd som var klassifisert som FVPL (FVO) under IAS 39 til amortisert kost under IFRS 9.

IAS 39		IFRS 9	
Klassifisering	Antall	Klassifisering	Antall
AK	27	AK	27
FVPL (fastrente), AK (flytende)	9	FVPL (fastrente) og AK (flytende)	9
FVPL (fastrente), AK (flytende)	2	AK	2

Tabell 2.7

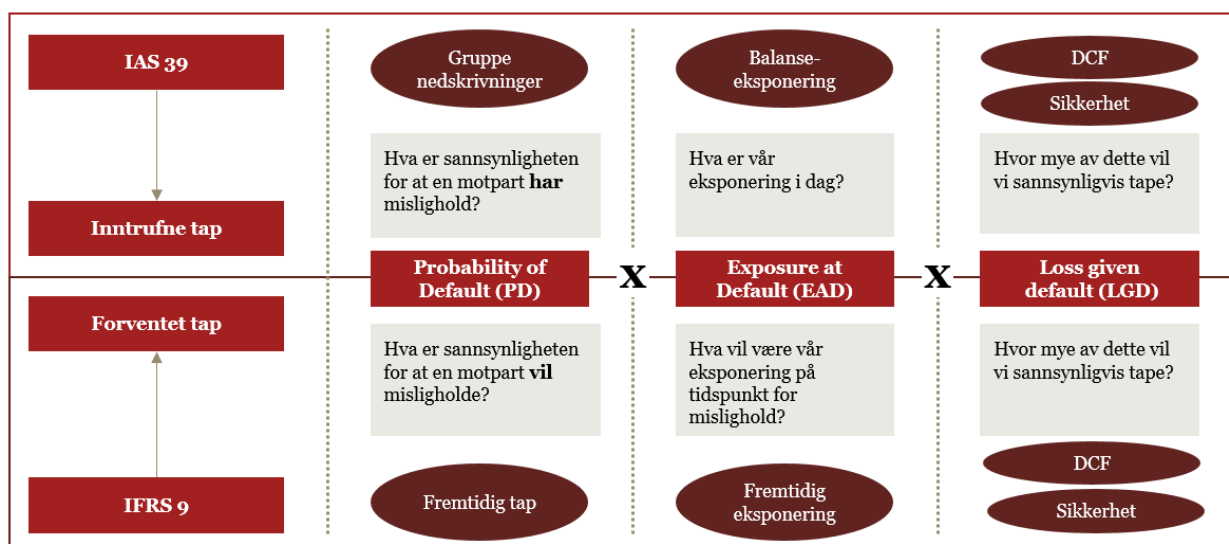
Klassifisering - Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer

Det er ingen vesentlige endringer i måling av gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer utover at endringer i virkelig verdi som skyldes egen kredittrisiko føres over utvidet resultat (OCI). En viderefører primært målekategori fra IAS 39.

3. Modell for beregning av forventet kredittap

Etter reglene i IAS 39 skal nedskrivninger for tap bare finne sted når det er objektive bevis for at en tapshendelse har inntruffet etter første gangs balanseføring. Etter IFRS 9 skal nedskrivninger for tap innregnes basert på forventet kredittap (ECL). Den generelle modellen for nedskrivninger av finansielle eiendeler i IFRS 9 vil gjelde for finansielle eiendeler som måles til amortisert kost eller til virkelig verdi med verdiendringer over utvidet resultat og som ikke hadde inntrufne tap ved første gangs balanseføring. I tillegg er også lånetilsagn, finansielle garantikontrakter som ikke måles til virkelig verdi over resultatet og leieavtalefordringer omfattet.

Figur 3.1 illustrer sammenhengen mellom de to tapsmodellene.

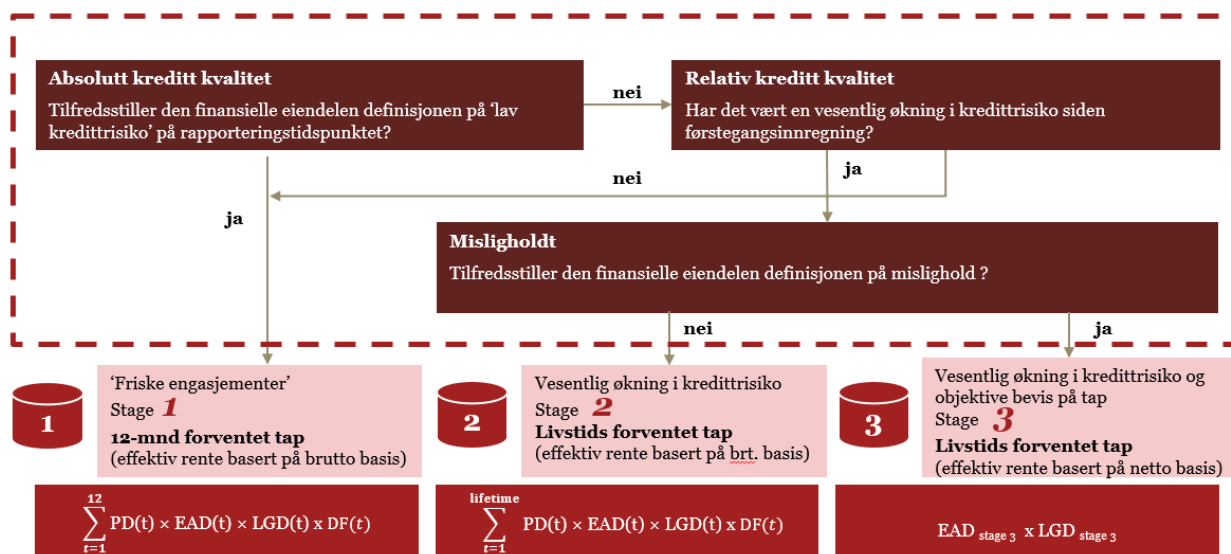

Figur 3.1 Inntrufne tap (IAS 39) vs. forventet tap (IFRS 9)

Målingen av avsetningen for forventet kreditt-tap i den generelle modellen avhenger av om kredittrisikoen har økt vesentlig siden første gangs balanseføring. Ved førstegangs balanseføring og når kredittrisikoen ikke har økt vesentlig etter førstegangs balanseføring, skal det avsettes for 12-måneders forventet tap («trinn 1»). 12-måneders forventet tap er det tapet som er forventet å inntreffe over levetiden til instrumentet, men som kan knyttes til mislighold som inntreffer de første 12 månedene. Hvis kredittrisikoen har økt vesentlig etter førstegangsinnregning men det foreligger ikke objektive bevis på tap, skal det avsettes for forventet kredittap over hele levetiden («trinn 2»). Standarden har en presumpsjon om at det foreligger en vesentlig økning i kredittrisikoen hvis kontraktmessige kontantstrømmer er mer enn 30 dager etter forfall. Hvis kredittrisikoen har økt vesentlig og det foreligger objektive bevis på verdifall (det vil si mislighold), skal det avsettes for forventet tap over levetiden («trinn 3»). Standarden har en presumpsjon på at det foreligger et mislighold hvis kontraktmessige kontantstrømmer er mer enn 90 dager etter forfall.

En kan videre velge å anta at kredittrisikoen ikke har økt vesentlig siden førstegangsinnregning dersom det finansielle instrumentet anses å ha lav kredittrisiko på rapporteringsdagen. Hvorvidt en benytter seg av dette unntaket må opplyses og dokumenteres.

Figur 3.2 illustrere nedskrivningsmodellen etter IFRS 9. Vi har her antatt at en har valgt å benytte unntaket om lav kredittrisiko.

Figur 3.2 Nedskrivningsmodellen under IFRS 9

Vi presiserer at både ECB og EBA legger til grunn at anvendelsen av dette unntaket er begrenset for banker.

Når det gjelder forholdet mellom tapsavsetningene etter IAS 39 og IFRS 9 kan en si at overgangen til IFRS 9 kun innebærer en annen regnskapsmessig periodisering av de underliggende tapene som til slutt materialiserer seg. Kontantstrømoppstillingen vil være upåvirket og de samlede tapene over tid vil være uendret.

De samlede tapsavsetningene (eksklusive effekter av eventuelle reklassifiseringer) under IFRS 9 vil naturlig nok være større enn de samlede tapsavsetningene under IAS 39 da en går fra en «incurred loss» modell til en fremadskuende forventet tap modell som skal ta hensyn til ulike makrosenarioer.

Under IAS 39 skilte en regnskapsmessig normalt mellom individuelt signifikante lån og homogene grupper av lån som ble vurdert kollektivt. Under IFRS 9 er skille mellom individuell og kollektiv vurdering mindre relevant. Under IFRS 9 er det mer relevant å skille mellom hvilket kredittrisikosystem (for eksempel BM/PM) lån styres gjennom på grunn av ulik informasjon tilgjengelig og måten kredittrisikoen styres på.

Kriteriene for å avgjøre om det foreligger objektive bevis på verdifall på individuelt signifikante utlån er de samme under IFRS 9 som under IAS 39 og disse vil derfor være en del av trinn 3 populasjonen under IFRS 9. Når det gjelder størrelsen på det beregnede tapet for de individuelle engasjementene som inngår i trinn 3 under IFRS 9 og tilsvarende tapsavsetninger under IAS 39 vil disse kunne avvike. Under IAS 39 ble beregningen av tapsavsetningene på individuelt signifikante utlån basert på markedsverdien av sikkerheten på tidspunktet for vurderingen, eller et enkelt beste estimat som reflekterte den mest sannsynlige realisasjonsstrategien. IFRS 9 krever at måling av ECL skal være et objektive og sannsynlig vektet beløp, bestemt ved å evaluere en rekke mulige utfall. Det vil si at en skal blant annet justere for/hensynta fremtidige forventede endringer i markedspriser.

Når det gjelder de kollektive tapsavsetningene følger det av IFRS 9.A sammenlignet med IAS 39.59 at listen over objektive indikatorer vedrørende tapshendelser ikke er sammenfallende. IAS 39.59 inkluderer: «f) observable data indicating that there is a measurable decrease in

the estimated future cashflows from a group of financial assets since the initial recognition of those assets, although the decrease cannot yet be identified with the individual financial asset in the group». Dette blir ofte referert til som «incurred but not yet reported» («IBNR»). Definisjonen av «credit impaired» i Appendix A i IFRS 9 inkluderer ikke en ekvivalent ordlyd. Slike lån vil derfor naturlig nok ikke bli rapportert i trinn 3 under IFRS 9. Omfanget av finansielle instrumenter som er omfattet under de 2 standardene er også ulik jf. for eksempel at lånetilsagn er utenfor virkeområdet til IAS 39, men er omfattet av IFRS 9.

3.1 Undersøkelse og resultater – effekter av forventet kredittap

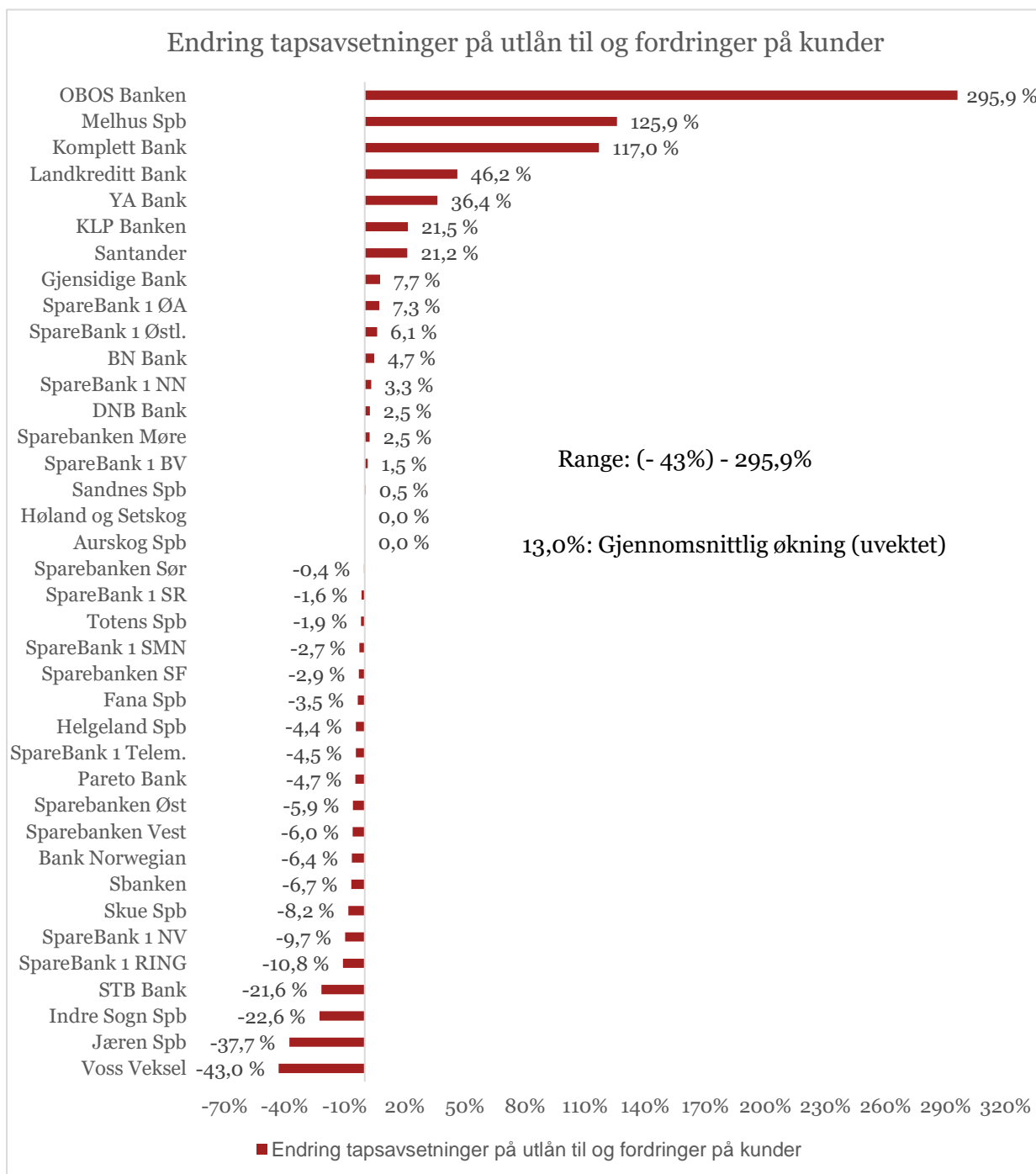
Vi har undersøkt hvordan overgangen til IFRS 9 har påvirket de samlede tapsavsetningene knyttet til utlån til og fordringer på kunder i bankene samt sammenlignet størrelsen på de individuelle avsetningene i trinn 3 mot tilsvarende tapsavsetninger under IAS 39. Vi har videre undersøkt i hvilken grad bankene har beregnet forventet tap på alle poster som under IFRS 9 er omfattet av den nye tapsmodellen herunder kontanter og fordringer på sentralbanker, utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner, sertifikater og obligasjoner og utenom balanseposter (garantier, lånetilsagn og ubenyttede kreditter). For de av bankene som ikke har beregnet tapsavsetninger på disse postene har vi sett om dette er kommentert.

Figur 3.3 viser endringen i tapsavsetninger for utlån til og fordringer på kunder ved overgangen til IFRS 9.

Som figuren viser har 22 av 38 bankene uendret eller lavere tapsavsetninger knyttet til utlån til og fordringer på kunder etter IFRS 9 enn under IAS 39. Enkelte banker har til dels store negative forskjeller. Dette er uten at en hensyntar effekter knyttet til at populasjonen under IFRS 9 er større jf. at garantier, lånetilsagn og ubenyttede kreditter blant annet er omfattet av IFRS 9. Effektene kan heller ikke forklares ved reklassifiseringer. Gitt at tapsavsetningene under IFRS 9 er IFRS 9 «compliant» virker det som at det også har ligget forventede tap til grunn for gruppeavsetningene under IAS 39, det vil si at de strengt tatt ikke har blitt beregnet i tråd med det tidligere regelverket.

Når det gjelder OBOS Banken, Landkreditt Bank og KLP Banken skyldes det store prosentvise utslaget at dette er banker som historisk har hatt svært lave tap og følgelig har hatt lave tapsavsetninger. For OBOS Banken, Landkreditt Bank og KLP Banken utgjorde de samlede tapsavsetningene etter IAS 39 hhv MNOK 6,5 (0,023% av brutto utlån), MNOK 50 (0,21% av brutto utlån) og MNOK 3,2 (0,012% av brutto utlån) mens tilsvarende tapsavsetninger under IFRS 9 per 1.1 utgjorde MNOK 25,7 (0,09% av brutto utlån), MNOK 72,7 (0,31% av brutto utlån) og MNOK 3,9 (0,015% av brutto utlån). Det samme er egentlig tilfelle for Melhusbanken som under IAS 39 hadde en avsetning på MNOK 12,9 (0,18% av brutto utlån) og i forbindelse med overgangen har økt denne til MNOK 29,1 (0,41% av brutto utlån).

For øvrig viser figur 3.3, ikke uventet, at forbrukslånsbankene (Komplett Bank, YA Bank og Santander) med stor grad av usikrede engasjementer (høy PD og LGD) har hatt størst negativ effekt av overgangen. Unntaket er Bank Norwegian som faktisk har redusert sine tapsavsetninger med 6,4% fra MNOK 1140 (3,4% av brutto utlån) til MNOK 1067 (3,18% av brutto utlån) i forbindelse med overgangen. Denne banken (se senere) har imidlertid økt tapsavsetningene igjen både i 1. kvartal (3,54% av brutto utlån) og i 2. kvartal (3,93% av brutto utlån) primært som følge av en økning av brutto utlån i trinn 3 i perioden.

Figur 3.3 Endring i tapsavsetninger på utlån til og fordringer på kunder

Når det gjelder posten utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner hadde 8 av 38 banker beregnet ECL på denne posten. For ytterligere 4 banker fremgikk det at dette var vurdert og at en konkluderte med en ECL lik 0 basert på vesentlighet. For 26 av bankene var det ikke beregnet ECL og ikke informert om grunnen for dette. Når det gjelder størrelsen på ECL på de av bankene som hadde beregnet denne på utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner varierte denne mellom 0,003% og 0,097% av brutto beløp med et uvektet gjennomsnitt på 0,049%. For ingen av disse bankene utgjorde dette vesentlige beløp i forhold til balanseposten som sådan og det fremgikk av delårsregnskap at enkelte banker ikke har videreført denne avsetningen. Av de europeiske bankene vi så på hadde 7 av 10 banker beregnet ECL på denne posten. 2 av bankene hadde ikke avsatt noe ECL mens for 1 av

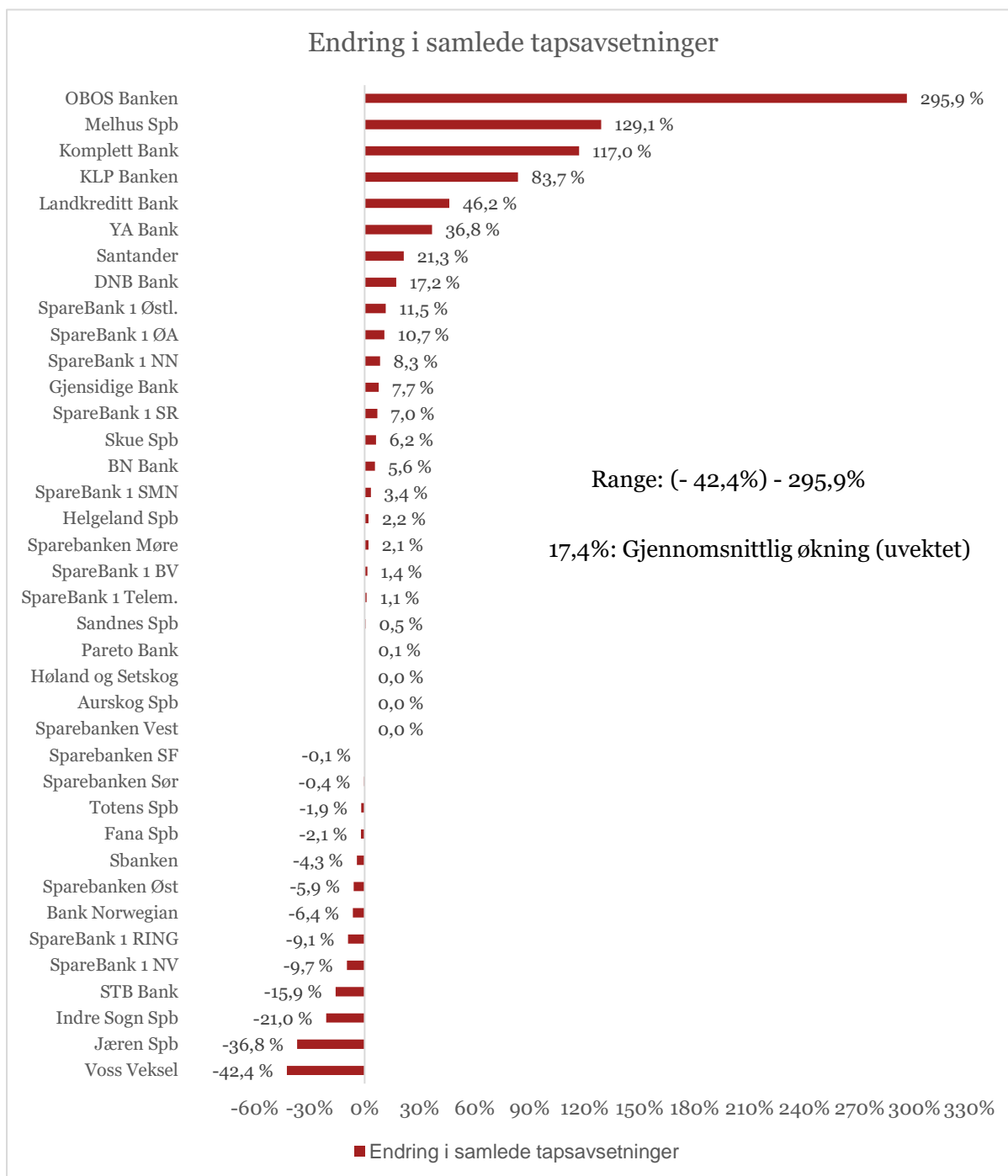
bankene var det uklart. For de bankene som hadde beregnet og avsatt ECL varierte avsetningen mellom 0,005% og 0,139% av brutto beløp med et uvektet gjennomsnitt på 0,043%.

Når det gjelder balanseposten kontanter og fordringer på sentralbanker har ingen banker foretatt noen tapsavsetninger knyttet til den posten. Dette er for norske banker innskudd i Norges Bank. Norges Bank er ratet AAA/A- fra S&P og Aaa hos Moodys og oppfyller standardens presumpsjon om lav kredittrisiko. Ratingen tilsier en 12 mnd PD tilnærmet lik 0,0.

Når det gjelder garantier, lånetilsagn og ubenyttede kreditter hadde 15 av bankene ikke beregnet noe ECL på disse postene selv om dette var høyst aktuelt for majoriteten av disse bankene. Det var heller ikke kommentert om hvorfor en ikke hadde beregnet ECL. For øvrige banker varierte ECL knyttet til disse postene fra 0,3% til 33,9% av total ECL med et uvektet gjennomsnitt på 6,2%.

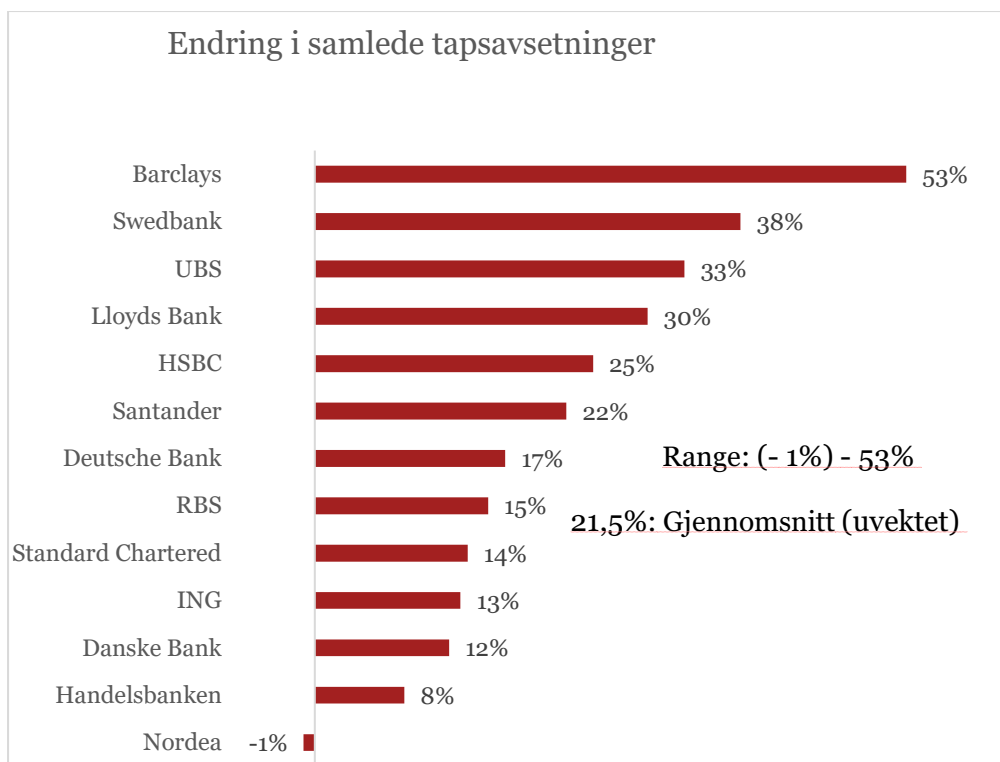
Vedrørende sertifikater og obligasjoner følger det av tabell 2.5 at flere banker klassifiserer hele eller deler av porteføljen av rentebærende papirer til FVOCI eller AC. Ingen av bankene som etter IFRS 9 hadde klassifisert disse til FVOCI hadde beregnet ECL eller informert om grunnen for dette. 1 av bankene hadde reklassifisert sertifikater og obligasjoner fra FVPL til AC. De har i delårsregnskapet for 1. kvartal informert om at porteføljen består av rentepapirer med høy kvalitet og at bankens beregninger viser at forventet tap er uvesentlig og at det følgelig ikke er foretatt tapsavsetninger. 1 av bankene hadde reklassifisert sertifikater og obligasjoner fra AFS til AC. De hadde beregnet og avsatt ECL tilsvarende 0,029% av bruttovolum per 1.1.2018.

Figur 3.4 viser endringen i de samlede tapsavsetningene under IFRS 9 sammenlignet med IAS 39. Sammenligner en figur 3.4 med figur 3.3 ser en at effekten av øvrige poster det er beregnet ECL på er mindre. Det følger av figuren at når en ser på de samlede tapsavsetningene er det 16 av 38 banker som enten har uendrede tapsavsetninger eller lavere tapsavsetninger en under IAS 39. Med tanke på at både omfanget av instrumenter som er omfattet er økt og overgangen til en fremadskuende tapsmodell må en kunne konkludere med at flere banker har vært «konservative» ved beregningen av tapsavsetningene under IAS 39.

Figur 3.4 Endring i samlede tapsavsetninger

I figur 3.5 har vi gjengitt resultatene av en lignende undersøkelse foretatt av PwC Nederland på 13 europeiske banker. Som figuren viser er det kun Nordea som ikke har hatt noen effekt av overgangen.

Figur 3.5 Endring i samlede tapsavsetninger

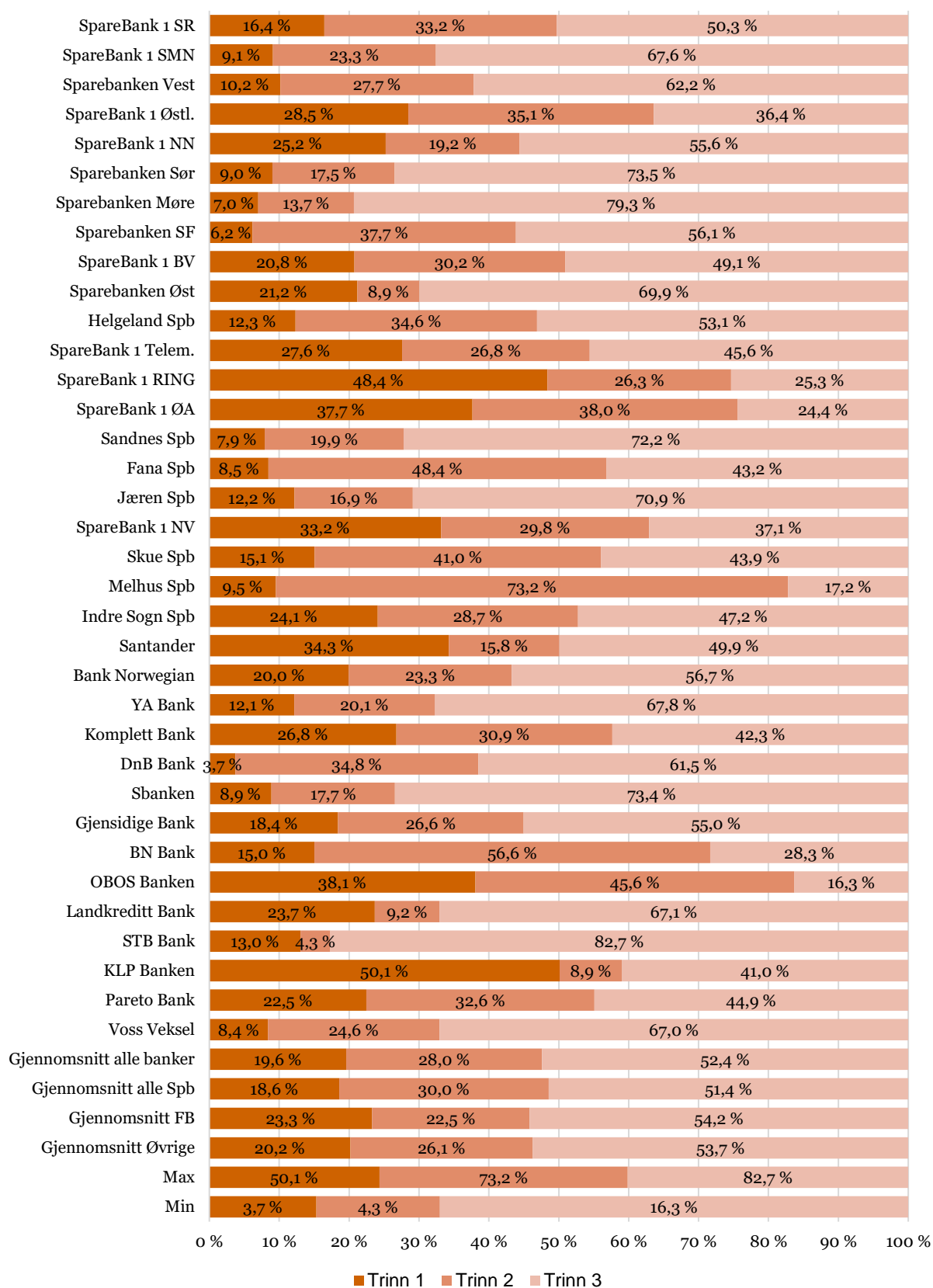
Figur 3.6 viser fordelingen av total ECL per trinn i % av total ECL per 1.1.18 og tabell 3.1 oppsummerer gjennomsnitt og maks/min verdier.

	ECL %-vis fordeling per trinn		
	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3
Gjennomsnitt alle banker	19,6 %	28,0 %	52,4 %
Gjennomsnitt alle sparebanker	18,6 %	30,0 %	51,4 %
Gjennomsnitt forbrukslånsbanker	23,3 %	22,5 %	54,2 %
Gjennomsnitt øvrige banker	20,2 %	26,1 %	53,7 %
Maks	50,1 %	73,2 %	82,7 %
Min	3,7 %	4,3 %	16,3 %

Tabell 3.1

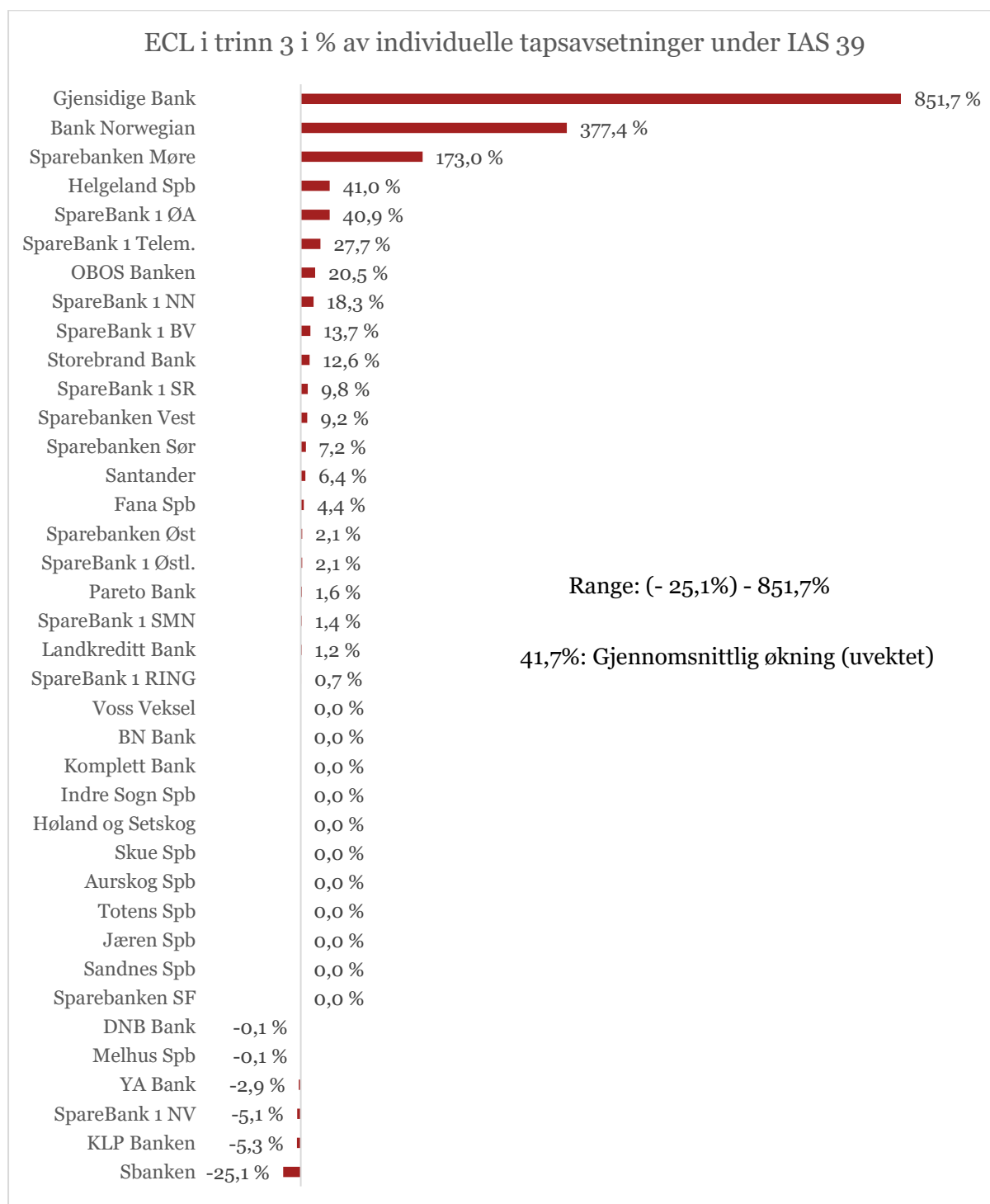
Det følger av fordelingen at den %-vise fordelingen varierer sterkt mellom bankene fra minimum 3,7 % i trinn 1 til maksimum 50,1% i trinn 1, minimum 4,3% i trinn 2 til maksimum 73,2% i trinn 2 og minimum 16,3 % i trinn 3 til maksimum 82,7% i trinn 3. Vedrørende gjennomsnittet ligger forbrukslånsbankene litt høyere enn sparebankene og øvrige banker i trinn 1 og trinn 3 og følgelig lavere i trinn 2. Sparebankene har videre høyest andel i trinn 2 med 30,0% mot hhv. 22,5% for forbrukslånsbankene og 26,1% for øvrige banker. Når det gjelder gjennomsnittet for alle banker blir det naturlig nok vektet mot gjennomsnittet av sparebankene da de utgjør flertallet i utvalget.

ECL per trinn i % av total ECL

Figur 3.6 ECL per trinn i % av total ECL

Figur 3.7 viser ECL i trinn 3 i % av de individuelle tapsavsetningene under IAS 39.

Figur 3.7 ECL i trinn 3 i % av individuelle tapsavsetninger under IAS 39

Det følger av figuren at det er store variasjoner. Gjensidige Bank, Bank Norwegian og Sparebanken Møre har alle økninger på over 100%. Gjensidige Bank har totale tapsavsetninger etter IAS 39 på MNOK 180. Av disse utgjorde individuelle tapsavsetninger MNOK 11 det vil si at de gruppevise tapsavsetningene utgjorde MNOK 169. Ved overgangen til IFRS 9 utgjorde de samlede tapsavsetningene MNOK 194 hvorav tapsavsetningene i trinn 3 utgjorde MNOK 107, hvilket innebærer en endring i samlede tapsavsetninger på 7,7 % (jf.

figur 3.4) og ECL i trinn 3 i % av de individuelle tapsavsetningene under IAS 39 på 851,7%. Bank Norwegian fikk ved overgangen til IFRS 9 reduserte samlede tapsavsetninger med 6,4% (figur 3.4) men har ECL i trinn 3 i % av de individuelle tapsavsetningene under IAS 39 på 377,4%. Den samme effekten ser vi hos Sparebanken Møre som under IAS 39 hadde samlede tapsavsetninger på MNOK 336 hvorav individuelle tapsavsetninger utgjorde MNOK 100. Ved overgangen til IFRS 9 utgjorde de samlede tapsavsetningene MNOK 343 det vil si en endring på 2,1% (figur 3.4) mens ECL i trinn 3 utgjorde MNOK 273 det vil si 173% i forhold til de individuelle tapsavsetningene under IAS 39.

Disse eksemplene og en sammenligning av resultatene som fremkommer av figur 3.7 mot resultatene fra figur 3.3 og 3.4 viser at en ser disse effektene hos flere banker.

Disse endringene kan ikke alene forklares ved at en har gått over til en fremadskuende forventet tapsmodell og kan indikere at noe av den tidligere gruppeavsetningen etter overgangen gjennom modellberegning blir kategorisert i trinn 3. Dette fremkommer for eksempel eksplisitt i regnskapsrapporteringen for Sparebanken Vest. De samlede tapsavsetningene ved overgangen er uendret jf. figur 3.4. Det følger imidlertid av overgangsnote at engasjementer i trinn 3 deles inn i de som er individuelt vurdert og de som er vurdert på porteføljenivå (modellberegnet). De individuelt vurderte engasjementene har uendret tapsavsetning ved overgangen (MNOK 589). Modellberegningen ved overgangen medfører ett tillegg i ECL i trinn 3 på MNOK 54 hvilket forklarer økningen på 9,2% i trinn 3 mot de individuelle tapsavsetningene under IAS 39. Noe tilsvarende ser en for Sparebank 1 Nord Norge hvor økningen på 18,3% alene skyldes at de har allokert deler av de tidligere gruppevise tapsavsetningene til trinn 3.

Enkelte banker har ingen endring hvilket kan indikere at en har lagt de samme forutsetningene til grunn som under IAS 39 herunder foretatt en vekting av ulike scenarioer og at verdien av sikkerheten på vurderingsdato (IAS 39) er den samme som om en hensyn tar den fremtidige verdien etter IFRS 9. At enkelte banker får en negativ effekt kan muligens forklares ved at det vektede snittet en legger til grunn under IFRS 9 må ha gitt et bedre resultat enn det punkt estimatet en la til grunn under IAS 39 (ingen av disse bankene hadde reklassifiseringer som kan forklare dette).

Vedrørende Sbanken følger det av årsregnskapet for 2017 at de hadde både individuelle tapsavsetninger og individuelle tapsavsetninger gruppevis vurdert. Vi har i figuren over klassifisert begge disse som individuelle etter IAS 39. Det følger av overgangsnote at banken etter innføring av IFRS 9 har endret misligholdsdefinisjonen fra 60 dager under IAS 39 til 90 dager under IFRS 9. Dette kan forklare noe av den negative effekten banken har i trinn 3 ved overgangen.

3.2 Vesentlig økning i kredittrisiko (SICR)

Hvorvidt det har skjedd en "vesentlig økning i kredittrisiko" siden førstegangsinnregning er et kritisk element i beregningen av forventet kredittap, da det avgjør hvorvidt en skal innregne forventet kredittap over levetiden til engasjementet eller bare 12 måneders forventet kredittap, dersom dette er kortere, på engasjementet. Vurderingen av hva som utgjør en vesentlig økning i kredittrisiko vil følgelig ha betydelig innvirkning på det forventede kredittapet en innregner.

Hva som utgjør en vesentlig økning i kredittrisiko er ikke definert i IFRS 9. Det er opp til den enkelte bank og identifisere relevante faktorer som indikerer en vesentlig økning i kredittrisiko basert på fakta og omstendigheter som er spesifikke for den finansielle

eiendelen, og hvordan virksomheten styrer kredittrisiko. Vurderingen bygger normalt på tre elementer:

- Et kvantitativt element
- Et kvalitativt element
- 'Backstops' indikatorer

Kvantitativt element

Det kvantitative elementet er den primære indikatoren for å vurdere hvorvidt det foreligger en vesentlig økning i kredittrisiko. Vurderingen baseres i utgangspunktet på endringen i risikoen for mislighold over forventet levetid for det finansielle instrumentet. Det vil si at en sammenligner risikoen for mislighold i det finansielle instrumentet på rapporteringstidspunktet med risikoen for mislighold i det finansielle instrumentet på datoen for førstegangsinnregning. Vurderingen gjøres «like for like» det vil si at gjenværende kredittrisiko sammenlignes med opprinnelig kredittrisiko for den gjenværende perioden. Ved vurderingen skal det tas hensyn til rimelige og dokumenterbare opplysninger som er tilgjengelige, herunder både historisk og fremadskuende informasjon, uten urimelige kostnader eller overdreven innsats, og som er indikativ for om det foreligger en vesentlig økning i kredittrisikoen siden førstegangsinnregning. Hva som utgjør en vesentlig økning i kredittrisiko er et relativt og ikke er absolutt begrep. Et absolutt mål kan kun legges til grunn hvis resultatet er konsistent med en relativ tilnærming. Normalt legger en til grunn både relative og absolutte terskler. Absolutt terskel benyttes for å fange opp tilfeller hvor PD'er på eksponeringer er relativt lave ved førstegangsinnregning, da disse kan øke med flere multipler uten å oppfattes som å representere en betydelig økning i kredittrisiko. Hvor PD'er er relativt høye ved første gangs innregning, er et relativt mål mer hensiktsmessig for å vurdere om det foreligger en betydelig økning i kredittrisiko.

Standarden legger til grunn at en kan benytte ulike tilnærminger. Det vil si at en trenger ikke eksplisitt beregne PD, men kan benytte andre tilnærminger. En tilnærming basert på tapsgrad («credit loss rate approach») kan være konsistent med standarden gitt at en greier å skille endringer som skyldes risiko for mislighold fra andre faktorer som inngår i beregningen av ECL, slik som sikkerhet, og at en legger til grunn følgende faktorer ved beregningen (IFRS 9.B5.5.12):

- (a) endringen i risiko for mislighold siden førstegangsinnregning
- (b) forventet levetid for det finansielle instrumentet
- (c) rimelige og understøttende informasjon som er tilgjengelig uten urimelige kostnader og innsats som kan påvirke kredittrisikoen

I tillegg gir punkt 5.5.10 i IFRS 9 en form for absolutt terskel som tillater foretak å anta at kredittrisikoen ikke har økt betydelig siden førstegangsinnregning dersom det finansielle instrumentet har lav kredittrisiko ved rapporteringsdato.

IFRS 9.B.5.5.23 viser til at en ekstern rating på «investment grade» er ett eksempel på et finansielt instrument som kan vurderes som å ha lav kredittrisiko. EBA³ påpeker imidlertid i sine retningslinjer at:

“However, all lending exposures that have an ‘investment grade’ rating from a credit rating agency cannot automatically be considered low credit risk. Credit institutions should rely primarily on their own credit risk assessments in order to evaluate the credit risk of a lending exposure, and not rely solely or mechanically on ratings provided by credit rating agencies (where the latter are available). Nevertheless, optimistic internal credit ratings, as compared with external ratings, should require additional analysis and justification by a credit institution’s management body or senior management.”

Både publikasjoner utgitt av ECB² og EBA³ legger til grunn at anvendelse av dette unntaket er begrenset for banker jf:

«In addition, some SIs and LSIs plan to use the “low credit risk” exemption. This permits institutions to assume that the credit risk on a financial instrument has not increased significantly since initial recognition if the financial instrument is determined to have “low credit risk” at the reporting date. However, it is recommended that these exemptions are well documented, justified and, regarding lending exposures, limited.»³

“132. In accordance with paragraph 5.5.10 of IFRS 9, ‘an entity may assume that the credit risk on a financial instrument has not increased significantly since initial recognition if the financial instrument is determined to have a low credit risk at the reporting date’. Although credit institutions thus have the option for ‘low credit risk’ exposures not to assess whether credit risk has increased significantly since initial recognition, use of this exemption should be limited. In particular, credit institutions should conduct timely assessment of significant increases in credit risk for all lending exposures.”⁴

Kvalitativt element

Generelt sett er kvalitative faktorer som indikerer økt kredittrisiko, reflektert i PD-modeller og derfor inkludert i den kvantitative vurderingen og ikke i en separat kvalitativ vurdering. I den grad det ikke er mulig å inkludere all aktuell informasjon om slike kvalitative faktorer i den kvantitative vurderingen, vurderes de separat i en kvalitativ vurdering av hvorvidt kredittrisikoen har økt vesentlig. Hvis det er kvalitative faktorer som indikerer en økning i kredittrisiko som ikke er tatt med i beregningen av PD som brukes i den kvantitative vurderingen, rekalkulerer banken PD eller på annen måte justerer sitt estimat ved beregning av ECL. IFRS9.B 5.5.17 lister opp faktorer som kan være relevante i en slik vurdering.

Når det er flere kvalitative indikatorer som påvirker en eksponering, eller en kvalitativ indikator har et numerisk mål (for eksempel kredittpoeng), vil banken måtte fastslå hvor mye vekt en skal gi til de ulike indikatorene og hvordan de kombineres i vurderingen.

Kvalitative faktorer som norske banker historisk har lagt til grunn i vurdering knyttet til tapsavsetninger er blant annet watchlist og lån med betalingslettelser.

Backstops

Standarden legger til grunn at uansett hvordan en vurderer en vesentlig økning i kredittrisikoen foreligger det som utgangspunkt («rebuttable presumption») en vesentlig økning i kredittrisiko hvis de kontraktsmessige betalingene er mer enn 30 dager etter forfall. Denne presumpsjonen kan kun overstyres hvis det er foreligger rimelige og dokumenterbare opplysninger som understøtter at selv om de kontraktsmessige betalingene er 30 dager etter forfall så foreligger det ikke en vesentlig økning i kredittrisikoen siden førstegangsinnregning. Dette kan for eksempel være tilfelle hvis overskridelsen skyldes interne administrative forhold og ikke et resultat av finansielle problemer hos låntageren.

3.3 Mislighold

Begrepet «mislighold» («default») er en helt vesentlig faktor for beregningen av forventet kredittap etter IFRS 9. IFRS 9 krever at når foretaket vurderer om det har vært en vesentlig

³ SSM thematic review on IFRS 9 – Assessment of institutions’ preparedness for the implementation of IFRS 9, 30 November 2017

⁴ EBA: Guidelines on credit institutions’ credit risk management practices and accounting for expected credit losses, 12 May 2017

økning i kredittrisiko siden førstegangsinnregning, skal en vurdere endringen i risikoen for mislighold over forventet levetid til det finansielle instrumentet. For finansielle instrumenter hvor det ikke har vært en vesentlig økning i kredittrisiko, skal en som tidligere beskrevet beregne ECLs kun basert på misligholds hendelser som kan inntreffe de neste 12 månedene. Videre krever IFRS 7.35G (a) (iii) at en skal opplyse om forutsetninger, estimeringsteknikker etc som ligger til grunn for å bestemme hvorvidt en finansiell eiendel er «credit-impaired» (trinn 3). Definisjonen på «credit-impaired» inkluderer referanse blant annet til begrepet «default» jf IFRS 9.A. IFRS 9 definerer ikke begrepet "default", men krever i stedet at det er opp til det enkelte foretak å gjøre dette. Definisjonen som brukes bør være i samsvar med definisjonen som brukes for interne kredittrisikostyringsformål og hensynte kvalitative indikatorer (for eksempel finansielle covenants) når det er hensiktsmessig. Standarden legger til grunn («rebuttable presumption») at det uansett foreligger et mislighold hvis de kontraktmessige betalingene er mer enn 90 dager etter forfall. Denne presumpsjonen kan kun overstyres hvis det foreligger rimelige og dokumenterbare opplysninger som tilsier at det vil være mer rimelig å legge en lengre periode til grunn.

3.4 Migrering til lavere trinn

Et engasjement som har migrert til trinn 2 kan migrere tilbake til trinn 1 dersom det ikke lenger oppfyller noen av de tre kriteriene beskrevet overfor. Det inngår ikke noen eksplisitt karantenepriode før et engasjement kan migrere til et lavere trinn. Engasjement som har gått i mislighold vil migrere til trinn 1 eller 2 når de ikke lenger er misligholdsmerket.

Et engasjement som migrerer til trinn 2 vil ikke nødvendigvis havne i mislighold (trinn 3). Noen blir værende i trinn 2 til forfall mens andre vil migrere tilbake til trinn 1. Engasjementer i trinn 2 bør overvåkes for å vurdere om det fortsatt foreligger en vesentlig økning i kredittrisiko. Hvis det ikke lenger foreligger en vesentlig økning i kredittrisiko, skal instrumentet overføres tilbake til trinn 1. Det foreligger intet konsept i standarden vedrørende «kur» («cure periods»). Risiko for volatilitet i rapporteringen knyttet til migrering mellom trinn 1 og 2 kan imidlertid tilsi at en har en viss «cure period». En kan for eksempel innføre en «3-month lookback» det vil si at hvis noen av kriteriene brytes i noen av de tre månedene før rapporteringsdato anses instrumentet fortsatt å ha en forhøyet kredittrisiko og forbli i trinn 2. Hvilke prinsipper en legger til grunn for en slik migrasjon vil normalt være en viktig del av tapsvurderingen som det skal opplyse om.

Ett tema basert undersøkelse utført av ECB utgitt i november 2017⁵ konkluderte blant annet med:

“A definition of clear rules and potential cure periods for transferring exposures classified as stage 2 back to stage 1 is an area that deserves more attention from the institutions”.

Dette er også kommentert i en publikasjon utgitt av GPPC6 jf. pkt. 2.7.2.18:

“If there is evidence that there is no longer a significant increase in credit risk, the instrument will be transferred back to stage 1. If an exposure has been transferred to stage 2 based on a qualitative indicator, the bank monitors whether that indicator continues to exist or has changed. If the significant increase in credit risk arising from the qualitative indicator reverses, the exposure is returned to stage 1. However, some qualitative indicators (e.g. delinquency or forbearance) may be indicative of an increased risk of

⁵ SSM thematic review on IFRS 9 – Assessment of institutions' preparedness for the implementation of IFRS 9, 30 November 2017

⁶ The implementation of IFRS 9 impairment requirements by banks, 17 June 2016

default that persists after the indicator itself has ceased to exist and the bank only returns the exposure to stage 1 once the risk of default has sufficiently decreased (sometimes referred to as a 'probation period'). The bank determines a policy for setting probation periods. In doing so, the bank understands how delinquency or forbearance and other such qualitative indicators impact lifetime PD. The policy is monitored to reflect changes in the impact and is applied consistently."

3.5 Fremadskuende informasjon (makroøkonomiske scenarier)

Det følger av IFRS 9 at ECL er et objektivt og sannsynlighetsveid beløp som fastsettes ved å vurdere en rekke utfall. Ved vurderingen skal det legges til grunn rimelige og dokumenterbare opplysninger som er tilgjengelige, uten urimelige kostnader eller innsats på rapporteringstidspunktet, om tidligere hendelser, aktuelle forhold og prognoser om framtidige økonomiske forhold (IFRS 9.5.5.17).

Da det typisk vil være ikke-linearitet mellom de ulike makroøkonomiske scenarioene og de korresponderende kredittapene som vesentlig vil kunne påvirke ECL må en legge til grunn forskjellige makroøkonomiske scenarier. Dette gjelder både for å avgjøre om det har vært en signifikant økning i kredittrisiko og ved måling av ECL.

Konseptet med ikke-linearitet kan illustreres med eksempelvis en portefølje av boliglån hvor LTV (utlån ift. verdi av sikkerhet) utgjør 90%. La oss anta at hvis boligprisene faller 11% så vil forventet tap kunne begrenses til for eksempel 1% pga. lav LGD (stort sett innenfor pantesikkerhet). Hvis boligprisene derimot faller med 20% vil forventet tap for eksempel kunne utgjøre 10% med andre ord 10 ganger så høyt.

Dette illustrerer at å benytte ett scenario ikke vil være i samsvar med IFRS 9 når det er et ikke-lineært forhold mellom de ulike makroøkonomiske scenarioene og den tilknyttede endringen i (i) risikoen for mislighold og/eller (ii) kredittap.

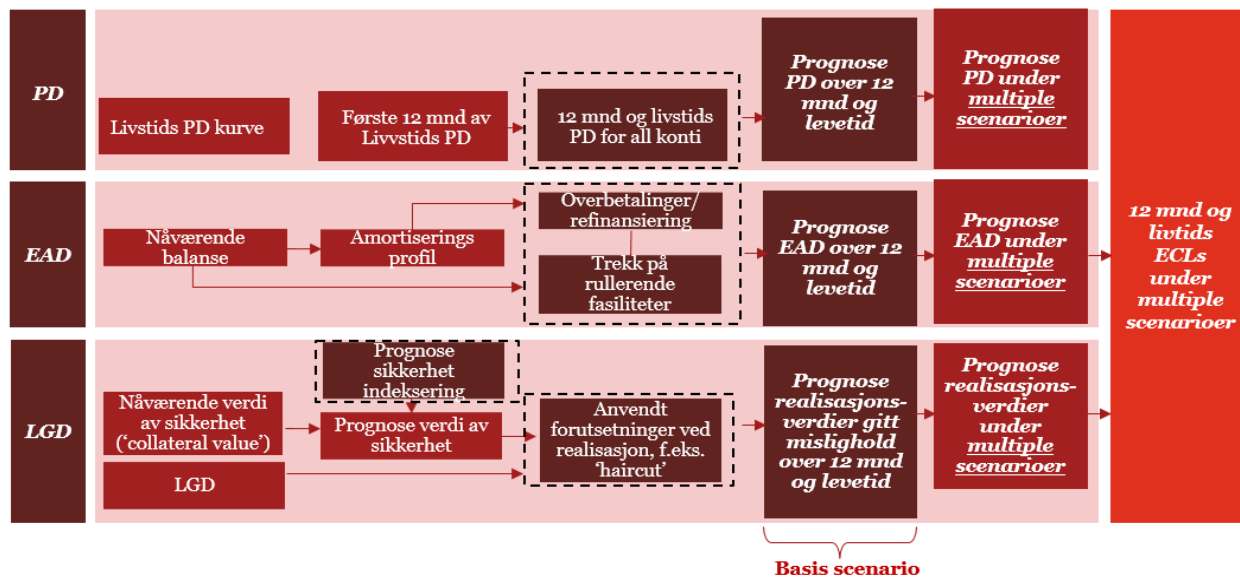
Hvor mange scenarier en må legge til grunn for å hensynta ikke-linearitet vil følgelig måtte vurderes ut fra fakta og omstendigheter. Ofte benyttes et base case, et oppside scenario og et nedside scenario men 3 scenarier trenger nødvendigvis ikke være et passende antall.

I henhold til IFRS 9 skal vurdering om verdifall utføres på individuelle finansielle instrumenter eller kollektivt på grupper av finansielle instrumenter med felles kredittrisikoegenskaper (IFRS 9 B5.5.5); og ved å legge til grunn rimelig og støttbar informasjon, inkludert fremadrettet informasjon («forward-looking information»), som er relevant for det enkelte finansielle instrument eller gruppe finansielle instrumenter som vurderes (IFRS 9 B5.5.16).

Ved innarbeidelse av fremadskuende informasjon, som for eksempel makroøkonomiske prognoser, til fastsettelse av forventede kredittap bør et foretak vurdere relevansen av informasjonen (og tilgjengeligheten av mer relevant informasjon) for hvert bestemt finansielt instrument eller en gruppe finansielle instrumenter. Dette skyldes at fremtidsrettet informasjon som er relevant for ett finansielt instrument kanskje ikke er like relevant for andre finansielle instrumenter avhengig av de spesifikke driverne for kredittrisiko. Fremadrettet informasjon må med andre ord differensieres når den brukes på ulike finansielle instrumenter eller porteføljer av finansielle instrumenter. I samsvar med IFRS 9 B5.5.5 bør finansielle instrumenter grupperes på grunnlag av felles kredittrisikoegenskaper. Det er nødvendig å avgjøre hvilken informasjon som er relevant for det bestemte finansielle instrumentet eller porteføljen som vurderes og hvor mye vekt en skal gi denne

informasjonen, avhengig av de spesifikke driverne for kredittrisiko. For eksempel kan det være tilfelle at forventninger om fremtidig ledighetsnivå i en bestemt industri og spesifikk region bare er relevante for en underportefølje av boliglån hvor låntakere jobber i den bransjen i den bestemte regionen.

Figur 3.8 illustrerer hvordan fremadskuende informasjon inkorporeres i ECL modellen. Tillegg bør vurderes for scenarier som ikke er dekket av økonomi, for eksempel regulatoriske endringer.

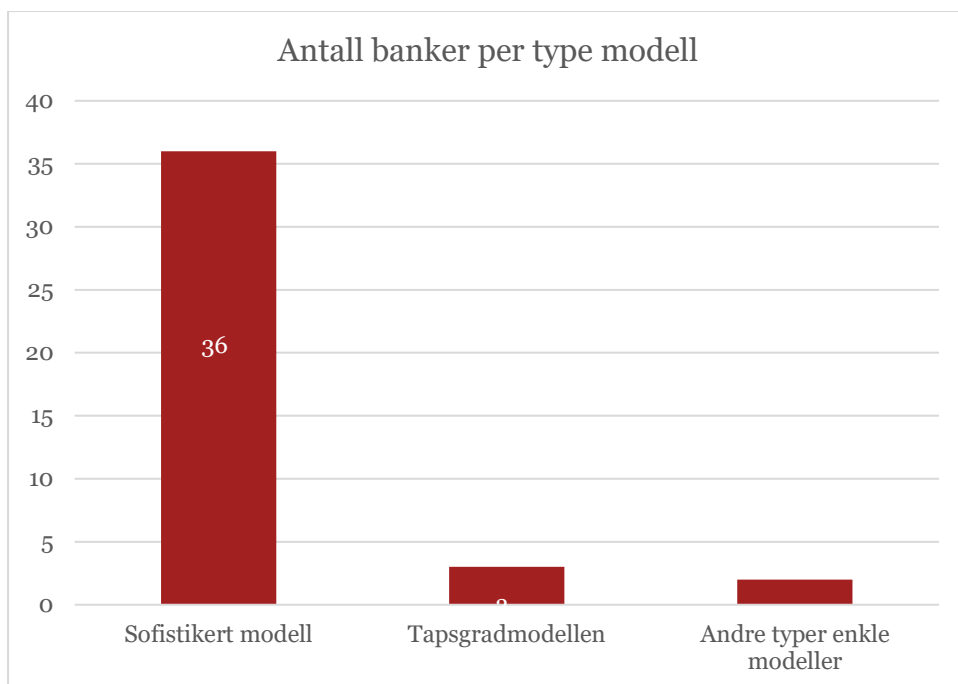

Figur 3.8 Fremadskuende informasjon og ECL modellen

3.6 Undersøkelse og resultater

Hvilken modell har banken lagt til grunn?

Vi har i forbindelse med undersøkelsen sett på hvilken type modell bankene har lagt til grunn for beregning av sine tapsavsetninger. Vi har gruppert disse i hva vi betegner som «sofistikerte» modeller, tapsgradsmodell eller andre enkle type modeller. Med sofistikerte modeller mener vi modeller som inkorporerer statistisk analyse herunder beregninger av PD, LGD og EAD.

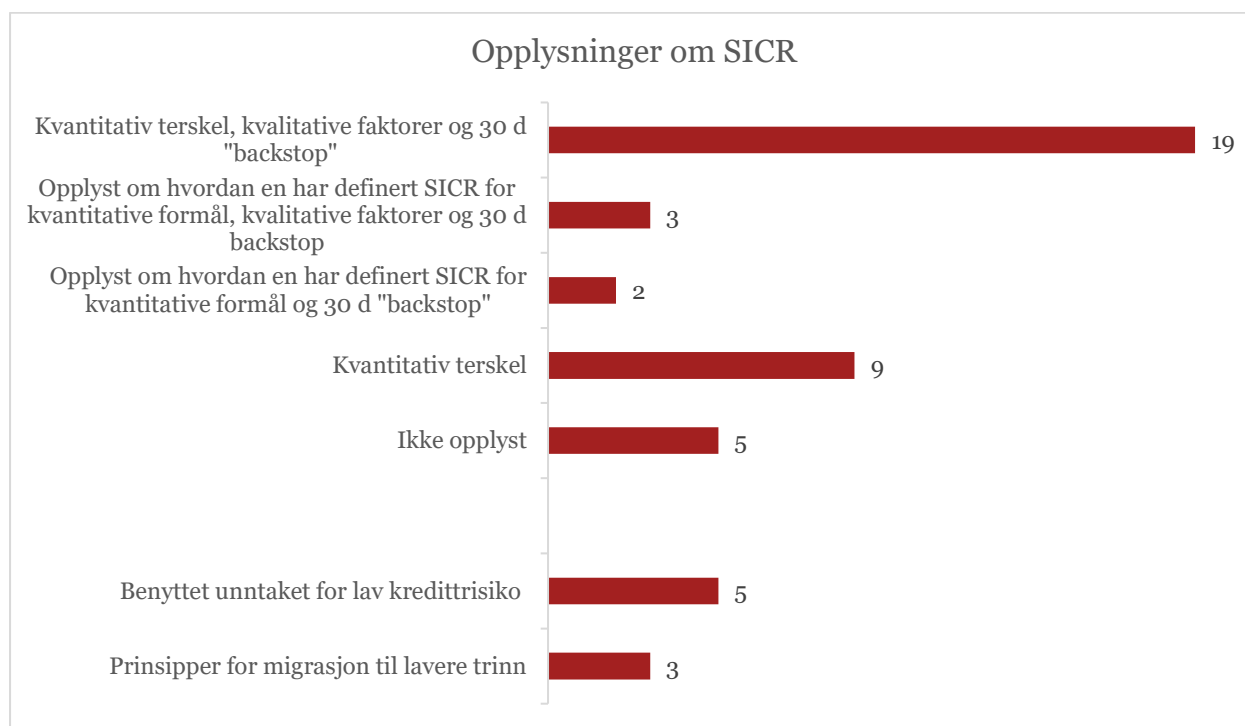

Figur 3.9 Modellvalg

Det følger av figur 3.9 at de fleste av bankene har benyttet det vi har betegnet «sofistikert» modell for beregning av tap under IFRS 9 (36 banker). To banker hadde benyttet både sofistikert modell og tapsgradmodellen mens 1 bank hadde benyttet sofistikert modell og andre typer modeller det vil si differensiert tilnærmingen avhengig av portefølje. 1 av bankene hadde benyttet tapsgradmodellen alene mens 1 bank hadde benyttet andre typer modeller.

Hvilken modell en legger til grunn vil naturlig nok avhenge av karakteristika ved den underliggende porteføljen og i hvilken grad en har statistisk materiale.

Noteopplysninger – vesentlig økning i kredittrisiko

Figur 3.10 Vesentlig økning av kredittrisiko

Det følger av figur 3.10 at kun 19 banker (50%) har opplyst om bruk av kvantitativ terskel, kvalitative faktorer og bruk av 30 dagers presumpsjonen. 3 av bankene hadde ikke opplyst om kvantitativ terskel, men har opplyst om kvalitative faktorer og 30 dagers presumpsjonen. Det følger videre av figuren at 9 av bankene (24%) kun hadde opplyst om kvantitativ terskel og 5 av bankene (13%) ikke hadde gitt opplysninger overhodet. 14 banker (37%) hadde ikke opplyst om hvorvidt de opprettholdt presumpsjonen om 30 dager backstop. Basert på dette er det for mange banker ikke gitt tilstrekkelige opplysninger for brukeren for å forstå hvordan en har anvendt en av de viktigste forutsetningene som ligger til grunn for tapsberegningene og følgelig størrelsen på disse.

Kun 5 av bankene (13%) hadde opplyst om at de hadde tatt i bruk unntaket om lav kredittrisiko og da primært relatert til balanseposten utlån og fordringer på kredittinstitusjoner. Dette er lavt gitt at 26 av bankene ikke hadde beregnet ECL uten at det forelå noen begrunnelse.

Videre hadde bare 3 av bankene opplyst om prinsipper for migrasjon til lavere trinn. Vi har gjengitt prinsippene disse har lagt til grunn sammen med tilsvarende prinsipper for en del europeiske banker som illustrasjon i appendix 3.

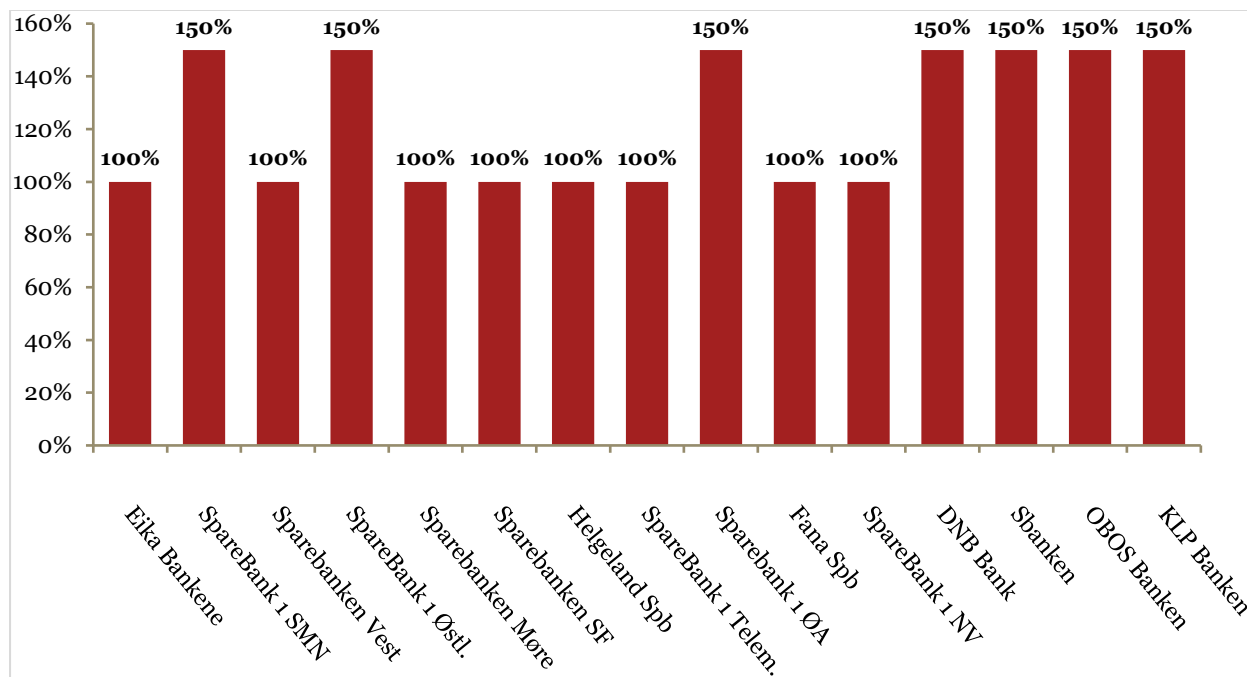
En lignende undersøkelse av 25 europeiske banker foretatt av PwC UK viste at samtlige hadde gitt opplysninger om bruk av kvantitative og kvalitative faktorer samt opprettholdt presumpsjonen om 30 dager «backstop».

Når det gjelder kvalitative faktorer som er lagt til grunn som indikatorer på at det foreligger en vesentlig økning i kredittrisiko viser undersøkelsen at følgende faktorer typisk legges til grunn:

- Watchlist
- Forbearance (betalingslettelser)

Av øvrige terskler som legges til grunn for migrering til trinn 2 er absolutt endring i PD og økning i risikoklasse. Dette er i tråd med hva som legges til grunn av andre europeiske banker vi har sett på.

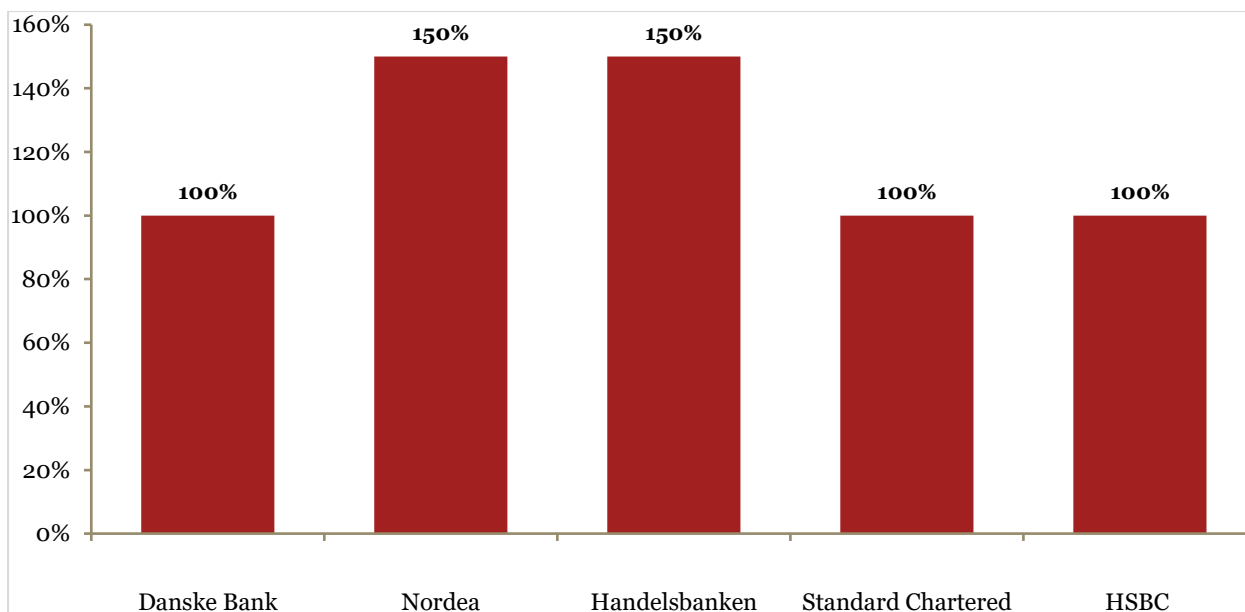
Figur 3.11 viser relativ kvantitativ faktor (endring i PD) for de av bankene som hadde opplyst om dette. Som figuren illustrerer har de fleste bankene lagt til grunn en relativ endring i PD på 100% – 150%.

Figur 3.11 Relativ kvantitativ faktor lagt til grunn av norske banker

Disse bankene hadde også komplementert dette med en terskel for absolutt minimum endring i PD for engasjementer med lav kredittrisiko.

Tilsvarende tall for de 10 europeiske bankene vi undersøkte i sammenheng med denne undersøkelsen viste følgende (6 av 10 banker hadde gitt opplysninger om terskel):

Figur 3.12 Relativ kvantitativ faktor lagt til grunn av andre banker

Vi gjør oppmerksom på at tallene over er illustrative og kan ikke sees på isolert da de ulike bankene også benytter absolutte minimumsterskler som varierer på tvers av bankene og produktkategorier.

Noteopplysninger – mislighold («default»)

Figur 3.13 viser i hvilken grad bankene definerte mislighold og hvorvidt de opprettholdt presumpsjonen om 90 dager «past due».

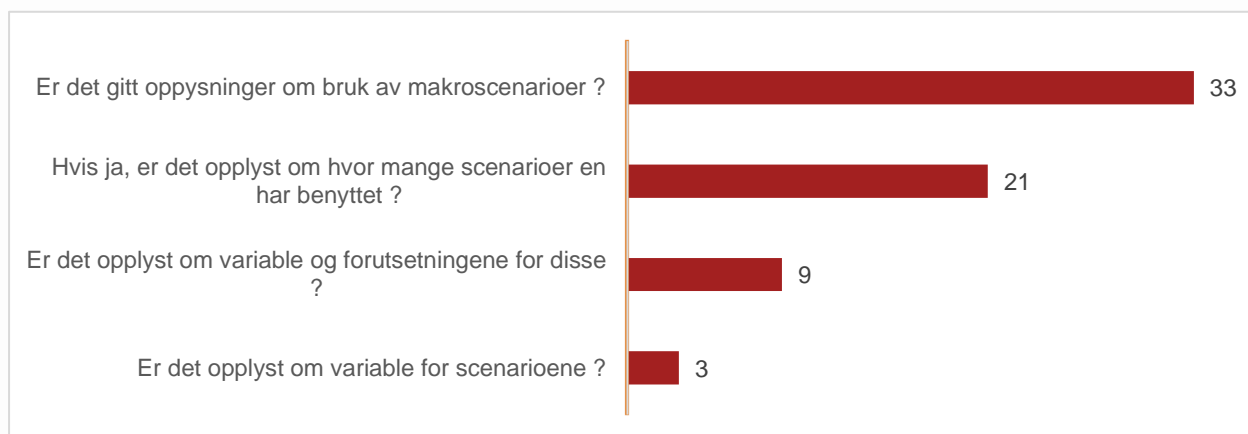

Figur 3.13 Mislighold

31 av bankene (82%) opplyste om at de opprettholdt presumpsjonen om 90 dager «past due» til trinn 3. De øvrige 7 bankene har ikke gitt opplysninger om dette slik at vi ikke har grunnlag for å vite om de har opprettholdt presumpsjonen i standarden.

30 av bankene (79%) definerte eksplisitt mislighold («default») eller implisitt ved å vise til gjeldende regelverk det vil si Kapitalkravsforskriften § 10-1.

Noteopplysninger – Makroøkonomiske scenarier

Figur 3.14 Makroøkonomiske scenarier

Det følger av figur 3.14 at 33 av bankene (87%) opplyste om at de la til grunn fremadskuende informasjon (makroøkonomiske scenarier) ved beregning av ECL hvorav 21 også opplyste om hvor mange scenarier som var lagt til grunn. Gjennomgående hadde bankene lagt til grunn 3 scenarier med unntak av DNB som har benyttet en såkalt «vifte» (multiple scenarier). Vedrørende opplysninger om hvilke variable (arbeidsledighet, boligprisendring, rente etc.) som ble lagt til grunn samt størrelsen på disse hadde 9 banker gitt opplysninger om dette. Dette var bankene i Eika alliansen. Ytterligere 3 banker (8%) hadde opplyst om hvilke variabler som lå til grunn uten å tallfeste disse.

En gjennomgang av nordiske banker (Nordea, Handelsbanken, SEB og Swedbank) viste at ingen av disse hadde opplyst, som en del av overgangsopplysningene, størrelsen på de makroøkonomiske variablene som ble lagt til grunn for ECL beregningen.

Når det gjelder de øvrige europeiske bankene vi har sett varierer antall scenarier mellom 3 (HSBC), 4 (Loyds – plukker ut 4 som representanter for en tapsfordeling bestående av 2000 scenarier), 5 (Barclays og Santander) og 50 scenarier (Standard Chartered simulerer ved hjelp av Monte Carlo simulering). Disse bankene gir gjennomgående opplysninger om variable og forutsetninger som inngår beregningen også.

Noteopplysninger – sensitiviteter

Når det gjelder opplysninger om bruk av sensitiviteter knyttet til SICR eller de forutsetninger som er lagt til grunn i makroøkonomiske scenarier hadde ingen av bankene gitt slike opplysninger i forbindelse med overgangen.

4. Sikringsbokføring

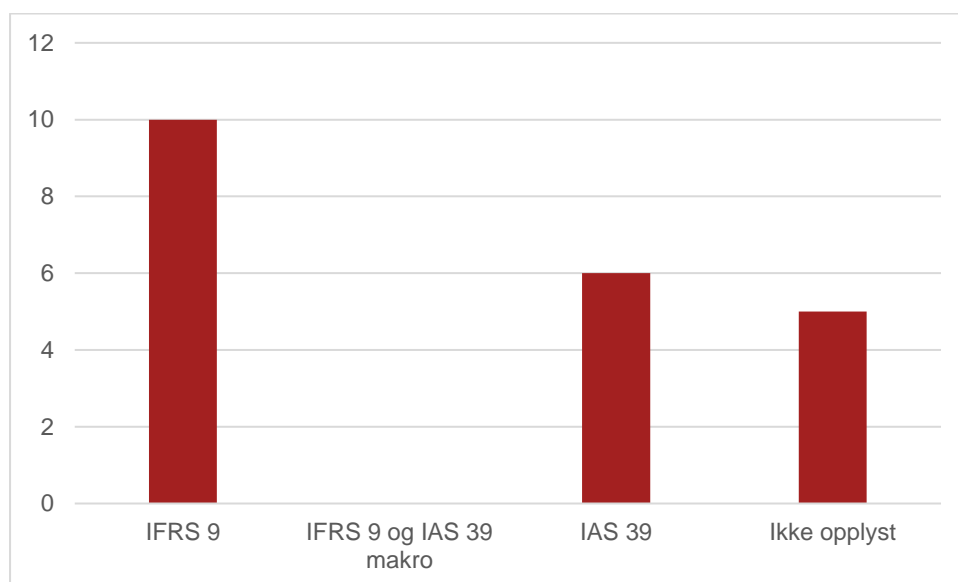
IFRS 9 forenkler kravene til sikringsbokføring ved at sikringseffektiviteten knyttes nærmere ledelsens risikostyring og gir større rom for vurdering. Kravet om en sikringseffektivitet på 80–125 prosent er fjernet og erstattet med mer kvalitative krav, herunder at det skal være en økonomisk sammenheng mellom sikringsinstrument og sikringsobjekt, og at kredittrisiko ikke skal dominere verdiendringene til sikringsinstrumentet. Etter IFRS 9 er det tilstrekkelig med en prospektiv (fremadskuende) effektivitetstest, mens sikringseffektiviteten etter IAS 39 må vurderes både prospektivt og retrospektivt (tilbakeskuende). Sikringsdokumentasjon kreves fortsatt.

Et foretak kan velge å ikke anvende IFRS 9 til virkelig verdi sikring av renteksponeringen av en portefølje av finansielle eiendeler eller forpliktelser (vanligvis referert til som "fair value macro hedges"). IASB har et eget prosjekt som adresserer dette. Inntil dette prosjektet er ferdigstilt, kan banker enten fortsette å anvende kravene til sikringsbokføring i IAS 39, anvende IFRS 9 i sin helhet eller anvende IFRS 9 men benytte IAS 39 reglene for «fair value macro hedges».

4.1 Undersøkelse og resultater

Vi har undersøkt hvorvidt bankene i vårt utvalg benytter seg av sikringsbokføring og hvis så er tilfeller hvilket prinsipp de har valgt.

Av vårt utvalg benytter 21 banker sikringsbokføring. Av disse har 10 valgt å anvende IFRS 9, 6 har valgt å videreføre sikringsbokføring etter IAS 39 mens for 6 av bankene var det ikke eksplisitt opplyst om hvilke valg en hadde gjort.

Figur 4.1 Sikringsbokføring

5. Andre forhold knyttet til overgangen

5.1 Overgangsopplysninger

I forbindelse med overgangen til IFRS 9 er det stilt formalkrav til overgangsopplysninger. Disse fremgår av IFRS 7.42I-42S og IFRS 7 IG40E.

Disse kommer i tillegg til kravene som følger av IAS8.28 som gjelder generelt når en tar i bruk nye standarder hvor en blant annet skal beskrive endringer i regnskapsprinsipper og effekten på regnskapet disse måtte ha.

I henhold til IFRS 7.42I -42S skal det blant annet gis opplysninger om:

- Kategori og bokført verdi etter IAS 39 vs. IFRS 9 jf. IFRS7.42I
- Hvordan en har anvendt klassifiseringsreglene etter IFRS9 på de finansielle eiendelene som ble reklassifisert ved overgangen herunder eventuell begrunnelse for oppheving av klassifisering av finansielle eiendeler eller forpliktelser som ble målt til virkelig verdi over resultatet på dato for første gangs bruk, jf. IFRS 7.42J
- Avstemming av endringer som følge av klassifisering og måling per kategori fordelt på henholdsvis reklassifiseringer og ny måling, jf. IFRS7.42K-O
- Avstemming av endring i tapsavsetninger mellom IAS 39 og IFRS 9 jf. IFRS7, jf. IFRS7.42P

5.2 Undersøkelse og resultater

Vi har undersøkt hvorvidt bankene har gitt noteopplysninger i henhold til kravene. Videre har vi sett på i hvilken grad overgangsopplysninger er inntatt i årsregnskapet for 2017 eller i delårsregnskapet for 1. kvartal 2018.

De fleste av bankene har valgt en modell der overgangseffekter, prinsippendringer og modellbeskrivelser er tatt inn i årsregnskapet slik at de henviser tilbake til dette i delårsregnskapet for 1. kvartal. 13% av bankene har valgt å presentere overgangseffekten i delårsregnskapet for 1. kvartal. Alle bankene hadde gitt opplysninger i tråd med notekravene i IFRS7.42I-42S foruten 2 av bankene som mangler noteopplysninger om endring i tapsavsetninger mellom IAS 39 og IFRS 9 jf. IFRS7.42P. 26% av bankene hadde beskrevet prinsipper gjeldende fra 1.1.2018 separat og kan følgelig ta disse mer eller mindre direkte inn i årsregnskapet for 2018. De øvrige bankene hadde mer eller mindre beskrevet prinsipper i tilknytning til overgangsnotene. For enkelte banker var disse av mer generell karakter slik at en bør foreta en mer systematisk gjennomgang og beskrivelse av prinsipper ved avleggelse av årsregnskapet 2018.

6. EK-effekt og kapitaldekning

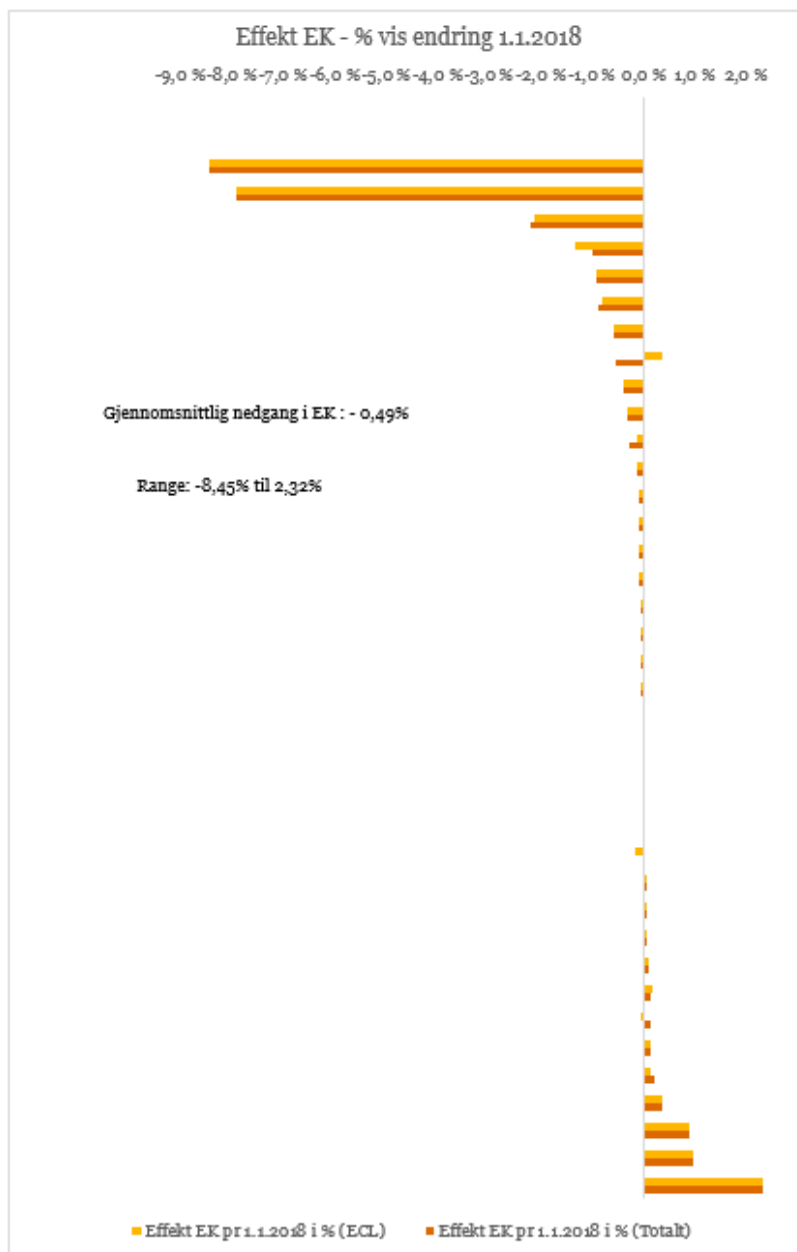
6.1 EK - effekt

Det følger av overgangsreglene jf. IFRS 9.7.2.14 at bankene kan velge å ikke omarbeide sammenligningstallene for IAS 39 for 2017 i 2018 regnskapet. Dette innebærer at en utarbeider en åpningsbalanse 1.1.2018 med retrospektiv effekt det vil si som om en alltid hadde benyttet prinsippene under IFRS 9 og hele effekten av overgangen føres mot egenkapitalen per 1.1.2018. Alle bankene hadde benyttet seg av denne overgangsbestemmelsen.

Figur 6.1 viser effekten på egenkapitalen både samlet og effekten på egenkapitalen av overgangen til ECL isolert.

Det følger av figuren at den samlede effekten på egenkapitalen, ikke uventet, er høyest for forbrukslånsbankene herunder Komplett Bank (-8,45%), YA Bank (-7,92%) og Santander Consumer Bank (-2,2%). Til sammenligning har Bank Norwegian hatt en positiv effekt av overgangen på 0,96%. Dette er i tråd med våre resultater og kommentarer i tilknytning til kapittel 3, hvor vi viste hvordan de samlede tapsavsetningene ble påvirket av overgangen.

Bank	Effekt EK pr 1.1.2018 i % (Totalt)	Effekt EK pr 1.1.2018 i % (ECL)
Komplett Bank	-8,45 %	-8,45 %
YA Bank	-7,92 %	-7,92 %
Santander	-2,20 %	-2,13 %
Melhus Spb	-0,98 %	-1,35 %
Lankreditt Bank	-0,91 %	-0,91 %
DNB Bank	-0,87 %	-0,81 %
OBOS Banken	-0,58 %	-0,58 %
STB bank	-0,54 %	0,35 %
SpareBank 1 SR	-0,39 %	-0,39 %
SpareBank 1 NN ¹⁾	-0,31 %	-0,31 %
BN Bank	-0,26 %	-0,12 %
SpareBank 1 SMN ²⁾	-0,14 %	-0,14 %
KLP Banken	-0,10 %	-0,10 %
Sparebanken Møre	-0,10 %	-0,10 %
Skue Spb	-0,08 %	-0,10 %
Helgeland Spb	-0,07 %	-0,07 %
Sandnes Spb	-0,05 %	-0,05 %
SpareBank 1 BV	-0,04 %	-0,04 %
SpareBank 1 Tolem.	-0,03 %	-0,04 %
Pareto Bank	0,00 %	0,00 %
Høland og Setzkog	0,00 %	0,00 %
Aurskog Spb	0,00 %	0,00 %
Sparebanken SF	0,00 %	0,00 %
Sparebanken Vest	0,00 %	0,00 %
Sparebanken Sør	0,02 %	0,02 %
SpareBank 1 ØA	0,02 %	-0,16 %
Fana Spb	0,05 %	0,05 %
Toten Spb	0,08 %	0,08 %
Sbanken	0,08 %	0,08 %
Gjensidige Bank	0,11 %	0,11 %
SpareBank 1 RING	0,15 %	0,17 %
SpareBank 1 Østl.	0,15 %	-0,05 %
SpareBank 1 NV	0,15 %	0,15 %
Sparebanken Øst	0,20 %	0,13 %
Indre Sogn Spb	0,36 %	0,36 %
Jæren Spb	0,89 %	0,89 %
Bank Norwegian	0,96 %	0,96 %
Voss Veksel	2,32 %	2,32 %

1) EK effekten iht EK oppstilling viser 0 i effekt men det fremkommer av tekst at EK er belastet med MNOK 38

2) Effekt EK (ECL) er satt lik total effekt da det mangler opplysninger for 5 beregne dette. Total effekt EK er satt lik MNOK - 25 iht EK 1.kvartal 2018. EK effekt iht Årsregnskapet viser til sml. MNOK - 20 før skatt.

Figur 6.1 EK effekt %-vis endring 1.1.2018

6.2 Overgangsregler for kapitaldekningsformål

Under IAS 39 ble tapsavsetningene beregnet basert på en «incurred loss» modell. Det vil si at tapsavsetninger var betinget av at det forelå objektive bevis på at ett verdifall var inntruffet på balansedagen, mens en under IFRS 9 skal avsette for forventet tap. Dette vil påvirke egenkapital og dermed kapitaldekning. Som følge av dette fastsatte Finansdepartementet 18-12-2017 overgangsregler for tapsavsetninger for kapitaldekningsformål. Reglene er inntatt er inntatt i forskrift om endring av forskrift om beregning av ansvarlig kapital for banker, kredittforetak m.m. (FOR -1990-06-01-435). Reglene er i samsvar med tilsvarende regler vedtatt av EU-kommisjonen 30.11.2017. Reglene trådte i kraft med virkning fra 1.1.2018.

Overgangsreglene innebærer bla. at økte tapsavsetninger som oppstår som følge av overgangen til IFRS 9 kan innføres i ren kjernekapital over en periode på 5 år med progressivt minkende faktorer. En står valgfritt hvorvidt en ønsker å kun benytte seg av overgangsregelen ved overgangen det vil si per 1.1.2018. I den grad en på ett senere tidspunkt også ønsker å benytte seg av overgangsreglene innenfor overgangsperioden må en søke Finanstilsynet om adgang til å benytte reglene for gjenværende periode.

6.3 Undersøkelse og resultater

Vi har undersøkt hvorvidt bankene i vårt utvalg har tatt i bruk overgangsreglene for kapitaldekningsformål fra 1.1.2018. I den grad det eksplisitt er presisert at en har benyttet overgangsreglene eller dette ikke fremkommer av kapitaldekningsnoten har vi antatt at banken ikke har benyttet seg av overgangsregelen.

I figur 6.1 har vi vist EK effekten både totalt og for ECL per bank ved overgangen til IFRS 9. Figuren illustrerer at svært få banker har hatt klassifiseringseffekter i forbindelse med overgangen.

Bakgrunnen for at vi har separert de to effektene er at overgangsreglene for kapitaldekningsformål kun gjelder økning i avsetningene som følge av den nye nedskrivningsmodellen under IFRS 9 sammenlignet med de tilsvarende avsetningen under IAS 39/IAS 37⁷. Dette innebærer at positive effekter på egenkapitalen som følge av reklassifiseringer holdes utenfor. Dette innebærer for eksempel at når en reklassifiserer en finansielle eiendel fra kategorien 'til virkelig verdi over resultatet' (FVPL) til amortisert kost vil en eventuell positiv effekt som følge av reklassifiseringen holdes utenfor, hvilket tilsier at en faktisk kan få full effekt av disse på kjernekapitalen mens en får utsatt den negative effekten relatert til beregnet forventet kredittap på eiendelen. Det samme gjelder ved reklassifisering av en finansielle eiendel til virkelig verdi over utvidet resultat.

Resultatet av undersøkelsen viste at av vårt utvalg på 38 banker har 5 banker valgt å benytte seg av overgangsreglene med virkning fra 1.1.2018. Disse er vist i tabell 6.1 under.

	Komplett Bank	YA Bank	Santander Consumer Bank	Melhusbanken	Gjensidige Bank
Effekt EK 1.1.18 i %	-8,45%	-7,92%	-2,13%	-0,98%	0,11%

Tabell 6.1

Med unntak av Gjensidige Bank var de andre 4 bankene som hadde valgt å ta i bruk overgangsregelen de som hadde størst negativ ECL effekt av overgangen fra IAS 39 til IFRS 9. Ikke uventet (som tidligere kommentert) er 3 av disse bankene forbrukslånsbanker. Hvorfor Gjensidige Bank har valgt å benytte seg av overgangsreglene er usikkert.

Av de 10 europeiske bankene som inngikk i undersøkelse har 6 tatt i bruk overgangsregelen.

⁷ Se for eksempel Finansbloggen 12.januar 2018

Tabell 6.2 viser de enkelte bankene og den tilhørende (totale) effekten av overgangen til IFRS 9 på egenkapitalen.

	HSBC	Santander	Lloyds	Standard Chartered	Barclays	Danske bank
Effekt EK 1.1.18 i % (totalt)	-0,51 %	-2,87 %	-2,40 %	-2,08 %	-3,36 %	-0,98 %

Tabell 6.2

7. Delårsregnskap

Det følger av IAS 34.16A(a) at “det skal gis en erklæring om at de samme regnskapsprinsipper og beregningsmetoder er fulgt i delårsregnskapet som i siste årsregnskap, eller, dersom disse prinsipper eller metoder er endret, en beskrivelse av arten og virkningen av endringene”.

Dette innebærer at det skal opplyses om nye standarder som er tatt i bruk. Med virkning for 2018 gjelder dette *IFRS 9 Finansielle Instrumenter* og *IFRS 15 Driftsinntekter fra kontrakter med kunder*. Dette gjelder uavhengig av om standardene ikke har medført noen endringer. En kan ikke si at prinsippene er de samme som i sist avlagt årsregnskap når standardene som styrer prinsippene har endret seg. Banker vil i liten grad være påvirket av IFRS 15 og kan sannsynligvis ta inn formuleringer som: «Banken har tatt i bruk *IFRS 15 Driftsinntekter fra kontrakter med kunder*. Implementeringen har ikke ført til vesentlige endringer i bankens regnskapsprinsipper.»

Vedrørende IFRS 9 må en i den grad overgangen til IFRS 9 ikke er tilstrekkelig beskrevet i årsregnskapet for 2017 beskrive endringene i delårsrapporten.

Noteopplysninger knyttet til IFRS 9 er relevant for delårsrapporter selv om IAS 34 ikke endret som følge av IFRS 9.

I henhold til IAS 34 skal (i det minste) de vesentligste endringene som følge av IFRS 9 og effekten på balanse og resultatregnskap fremkomme av delårsregnskapet (IAS 34.15).

Det følger videre at det kreves opplysninger (dersom de er vesentlige) knyttet til innregning av tap ved verdifall på finansielle eiendeler (IAS 34.15B). Dette vil være relevant for de fleste banker på grunn av overgangen til ny tapsmodell under IFRS 9 (forventet kredittap). Opplysningene må presenteres på en måte som gjør det mulig for brukeren å forstå endringen fra tidligere perioder. Vi har i denne sammenheng basert på «best practice» lagt til grunn at bankene enten har gitt en avstemming av tapsavsetningene (‘migrasjonstabell’) per trinn fra 1.1.2018 til 31.03.2018 jf. IFRS7.35H på ett format i tråd med IFRS7.IG20B eller i det minste har opplyst om IB og UB per trinn. Avstemmingen kan gis på totalnivå eller per klasse. I forbindelse med årsregnskapet 2018 er bankene pliktig til å gi tilsvarende opplysninger per klasse (instrumenter med tilsvarende karakteristika). Videre legger vi til grunn at bankene har gitt tilsvarende opplysninger om brutto volum for å gjøre brukeren i stand til å forstå bevegelsene i tapsavsetningene. En bør generelt både gi kvalitativ og kvantitativ informasjon. Å gi informasjon om utviklingen i ECL uten å opplyse om tilsvarende bevegelser i brutto volum er av begrenset informasjon for brukeren da endringen i ECL knyttet til det enkelte trinnet, både kan skyldes økning i tapsavsetningsprosent for eksempel gjennom økt PD og/eller LGD eller økning i volum i trinnet. Ideelt sett burde en forklart endringene i ECL i de ulike trinn gjennom å vise hvilken del av endringen som skyldes bevegelser i volum og hvilken del som skyldes økning i tapsavsetningsprosent. Dette er imidlertid ikke noe vi har sett hos noen banker så dette får høre fremtiden til. Uansett skal dette dekkes gjennom at en skal gi brukeren kvalitative opplysninger om hva som driver endringene i ECL.

Endringene i forventet kredittap per trinn kan enten vises på 3 linjer eller 6 linjer hvorav 6 linjer naturlig nok er mer informativt da man også gir informasjon om hvilket trinn ECL migrerer fra. Videre kan endringen i ECL enten vises på linjen for migrasjon eller på en egen linje slik at linjen for migrasjon summeres til 0. Det første alternativet er mest informativt og synes også å være i tråd med hva standarden legger opp til jf. IFRS7.IG20B.

Vi har illustrert følgende alternativer i Appendix:

Appendix 5, side 72: Danske Bank Group: Endring i ECL – 3 migrasjonslinjer og endring i ECL vist på egen linje

Appendix 6, side 78: Handelsbanken: Endring i ECL - 3 migrasjonslinjer og endring i ECL vist på linjen for migrasjon

Appendix 10, side 94: Swedbank: Endring i ECL – 6 migrasjonslinjer og endring i ECL vist på linjen for migrasjon

En ytterligere observasjon fra vår gjennomgang av regnskapene for de europeiske bankene er at flere velger å dele trinn 2 i de som har migrert på grunn av 30 dagers «backstop» og de som har migrert på grunn av at modelldrevne SICR terskler har blitt overgått (illustrert i appendix 4: Barclays Bank PLC og appendix 6: Handelsbanken). Vår forståelse er at dette er noe europeiske analytikere er opptatt av og som vi forventer at også norske analytikere vil være opptatt av fremover.

Den nye tapsmodellen innebærer også behov for å endre nøkkeltall slik at disse tilpasses den nye tapsmodellen. Vår gjennomgang av de 10 europeiske bankene viste at disse gjennomgående opplyste om både tapsavsetninger i % av brutto beløp men også tapsavsetninger per trinn i % av brutto beløp per trinn («provision coverage ratio per stage»).

Følgende nøkkeltall bør således være relevante i forhold til delårsrapporteringen:

- ECL utlån per trinn / ECL utlån totalt
- Brutto utlån per trinn/ Brutto utlån totalt
- ECL utlån per trinn /Brutto utlån pr trinn
- ECL utlån per trinn /Brutto utlån totalt

Det samme kan vises samlet for garantier, lånetilsagn og ubenyttede kreditter.

Vi viser til appendix for illustrasjon av bruk av disse nøkkeltallene:

Appendix 5: Danske Bank Group

Appendix 6: Handelsbanken

Appendix 7: HSBC

Appendix 10: Swedbank

I henhold til IFRS7.35M skal en i forbindelse med årsregnskapet 2018 gi opplysninger om kreditteksponering per trinn fordelt på «credit risk rating grades». Gitt at kredittrisiko er den primære risikofaktoren for banker vil det ikke være unaturlig at bankene gir slike opplysninger også som en del av delårsrapporteringen. Vår gjennomgang av de 10 europeiske bankene viser ustrakt bruk av noteopplysninger relatert til kredittrisiko.

Det henvises til følgende appendix for illustrasjon:

Appendix 5: Danske Bank

Appendix 6: Handelsbanken

Appendix 7: HSBC

Appendix 8: Lloyds Banking Group

Appendix 9: Santander UK Group holding plc

Appendix 11: Eksempelnoter - kredittkvalitet

Når det gjelder opplysninger om sensitiviteter er dette lite utbredt blant bankene i forbindelse med delårsrapporteringen. Når det gjelder de europeiske bankene vi gjennomgikk hadde 2 av disse gitt opplysninger om sensitiviteter i forbindelse med delårsrapporteringen. Vi har vedlagt disse i appendix (appendix 7 og appendix 10) som eksempler. Dette er heller ikke ett krav i forhold til delårsrapporteringen under IAS 34.

Vedrørende årsregnskapet 2018 så følger kravene om å gi opplysninger om kilder til estimeringsusikkerhet av IAS1.125 flg:

«An entity shall disclose information about the assumptions it makes about the future, and other major sources of estimation uncertainty at the end of the reporting period, that have a significant risk of resulting in a material adjustment to the carrying amounts of assets and liabilities within the next financial year.»

Disse opplysningene skal være *«presented in a manner that helps users of financial statements to understand the judgements that management makes about the future and about other sources of estimation uncertainty» (IAS1.129)*. IAS1.129 gir videre eksempler på hvilke typer opplysninger et foretak gir, inklusive:

- a) arten av forutsetningen eller annen estimeringsusikkerhet,
- b) de balanseførte verdienes sensitivitet overfor metodene, forutsetningene og estimatene som ligger til grunn for beregningen av dem, herunder årsakene til sensitiviteten,
- c) den forventede avklaringen av en usikkerhet samt angivelse av hvilke utfall innenfor et rimelig mulighetsområde som kan forventes i løpet av det neste regnskapsåret med hensyn til den balanseførte verdien av de berørte eiendelene og forpliktelsene

Måling av det forventede kredittapet vil trolig anses som en stor kilde til estimeringsusikkerhet for banker. Verken IAS 1 eller IFRS 7 krever eksplisitt at det skal gis en "sensitivitetsanalyse" i relasjon til ECL beregningen under IFRS 9 og bankene kan følgelig gi andre typer opplysninger for å oppfylle kravene i IAS 1. For eksempel, når meningsfull kvantitativ informasjon ikke kan gis, kan det være hensiktsmessig å gi kvalitative opplysninger. Imidlertid tror vi at kun kvalitative opplysninger ofte ikke vil være tilstrekkelig til å oppfylle IAS 1-kravene til banker, gitt det høye antallet sentrale inputvariabler og forutsetninger og den komplekse interaksjonen mellom disse som ligger til grunn for ECL beregningen. Etter vår oppfatning vil den mest hensiktsmessige tilnærmingen til å håndtere denne kompleksiteten på, være å gi kvantitative sensitivitetsopplysninger i tilknytning til avleggelse av årsregnskapet. Opplysninger om sensitiviteter kan hjelpe brukerne til å forstå effekten på regnskapet av forutsetningene banken har gjort, og hvordan ECL potensielt endres under alternative forutsetninger.

En tilnærming kunne være å gi informasjon om hvordan en har utviklet estimatet. For eksempel har banker vanligvis allerede vurdert flere scenarier og vektet dem for å bestemme ECL. Derfor kan informasjon om ECL i individuelle scenarier oppsummeres og kommuniseres til brukere av regnskapet. Eksempler kan være:

- Gi opplysninger om uvektet ECL for hvert scenario det vil si som om 100% vekt var benyttet
- Gi opplysninger av ECL i et «worse-case» scenario

- Fokuserer på å gi opplysninger knyttet til de porteføljene, forutsetningen og input variabler som er mest volatile, eller bidrar mest til ECL
- Gi analyser rundt «staging» for eksempel hva vil effekten på ECL være hvis:
 - x% av visse porteføljer beveger seg til trinn 2 (den % visse andelen som er i trinn 2 er en nøkkelparameter for brukerne av regnskapet)
 - Alle eksponeringer var i trinn 2

Det å ikke gi slike opplysninger kan bety at en har svakheter i intern governance og kan lede til at analytikere og regulatorer antar at ledelsen ikke har et klart bilde av estimeringsusikkerheten selv, selv om dette ikke egentlig er tilfelle.

«Best practise» på dette området vil naturlig nok utvikle seg over tid, og spesielt etter at årsregnskapene for 2018 er avlagt, når banker og brukere vil kunne sammenligne opplysninger. Hva som vurderes som «godt» vil naturlig nok raskt utvikles etter hvert som sannsynligheten for en økonomisk nedgang øker, og investorens etterspørsel etter innsikt i de mulige tapene øker. Dette er ytterligere en god grunn for å fokusere på dette allerede nå.

I forbindelse med innføringen av IFRS 9 ble det foretatt endringer i IAS 1 som gjelder regnskapsperioder som begynner 1. januar 2018 eller senere. I henhold til ny IAS 1 par 82(a) skal renteinntekter beregnet etter effektiv rentemetode, det vil si finansielle eiendeler målt til amortisert kost eller til virkelig verdi over utvidet resultat, presenteres separat i resultatregnskapet. Bestemmelsen er slik å forstå at begrepet «Renteinntekter» er forbeholdt slike poster. Det er fremdeles mulig å benytte såkalt «splitt accounting» for finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi over resultatet, men «renteinntekter» på disse postene må nå vises på en annen linje og kan ikke benevnes «Renteinntekter» alene. En kan benytte andre typer betegnelser for eksempel «Andre lignende inntekter» eller tilsvarende. Videre har det kommet en ny IAS 1 par 82(aa) som krever at gevinster/tap på finansielle eiendeler målt til amortisert kost skal vises på separat linje samt en ny IAS 82 par 82(ba) som krevet at forventet tap skal vises på en separat linje.

7.1 Undersøkelse og resultater – kvalitativ gjennomgang av delårsregnskap 1. kvartal 2018

Opplysninger om at IFRS 9 og IFRS 15 er tatt i bruk

Vår gjennomgang av delårsregnskapene viser at 36 av 38 banker har opplyst om at IFRS 9 er tatt i bruk i Q1 2018. Kun 4 av bankene har opplyst om at de hadde tatt i bruk IFRS 15. Uavhengig av om IFRS 15 påvirker banken bør en opplyse om at en har tatt i bruk nye standarder. 2 av bankene hadde opplyst om at IFRS 15 er pliktig for fremtidige årsregnskap hvilket er feil.

Ny presentasjon av renteinntekter

Vår gjennomgang av delårsregnskapene viser at 63% (24 banker) har presentert renteinntekter som er beregnet ved hjelp av effektiv rentes metode etter IAS 1 par 82(a) på en egen resultatlinje. Det innebærer at 14 av bankene ikke har presentert renteinntekter i tråd med kravene. Av de 24 bankene som hadde presentert renteinntekter beregnet etter effektiv rentemetode separat hadde 79% (19 banker) endret sammenligningstallene tilsvarende. Videre har 33% (8 banker) presentert rentekostnader tilsvarende.

Kun 21% (8 banker) har opplyst om endret presentasjon av renteinntekter i prinsippnoten.

Når det gjelder presentasjon av renteinntekter av finansielle eiendeler beregnet med effektiv rentes metode benevnes disse typisk:

- Interest income from financial instruments at amortised cost
- Renteinntekter
- Renteinntekter o.l. inntekter
- Renteinntekter og lignende inntekter, amortisert kost
- Renteinntekter med effektiv rentes metode
- Renteinntekter, amortisert kost

Vedrørende presentasjon av «renteinntekter» på andre finansielle eiendeler uten effektiv rentes metode viser vår gjennomgang at disse typisk benevnes:

- Interest income from financial instruments at fair value
- Renteinntekter øvrige
- Andre renteinntekter
- Renteinntekter, virkelig verdi
- Andre lignende inntekter av sertifikater og obligasjoner
- Andre lignende inntekter

Ny presentasjon av gevinster/tap på finansielle eiendeler målt til amortisert kost

Gvinster/tap ved fraregning av finansielle eiendeler målt til amortisert kost skal fra 1.1.2018 vises på egen jf. IAS 1 par 82 (aa). Vår gjennomgang av delårsregnskapene viser at kun 1 av bankene i utvalget har presentert dette i tråd med det nye kravet. Det fremkom eksplisitt fra noter at 3 av bankene hadde slike poster. Det kan imidlertid være flere da omfanget av noteopplysningene er begrenset i forbindelse med delårsregnskapene. Basert på gjennomgang av tilhørende noter kan det imidlertid synes som om dette ikke var aktuelt for de fleste av bankene. Ingen av bankene hadde opplyst om dette i prinsippnoten.

Presentasjon av ECL på egen linje i resultatregnskapet

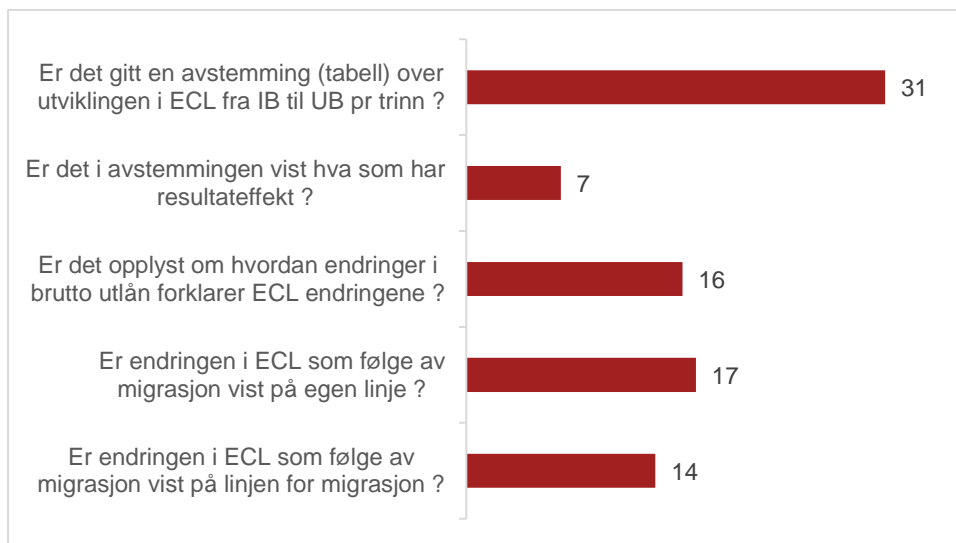
Alle bankene har presentert ECL på egen linje i resultatregnskapet etter IAS 1 par 82 (ba). Bankene har ikke endret plasseringen av linjen etter IFRS 9 og har dette som egen linje under «driftsresultat før tap» eller lignende.

ECL linjen i resultatregnskapet er typisk presentert som:

- Loan losses
- Write-downs and losses
- Impairment losses on loan, guarantees etc
- Impairment of financial instruments
- Kredittap på utlån, garantier og rentebærende verdipapirer

- Nedskrivninger på utlån
- Nedskrivninger på utlån og garantier
- Tap
- Tap på utlån
- Tap på utlån, garantier m.v.
- Tap på utlån, ubenyttede kreditter og garantier
- Nedskrivninger og tap på utlån og garantier

ECL avstemming

Figur 7.1

Vår gjennomgang viser at 31 av bankene har vist en avstemming (tabell) over utviklingen i ECL fra IB til UB pr trinn stort sett i tråd IFRS7.35H og IFRS7 IG20B. 7 banker har ikke gitt noteopplysninger knyttet til endring i ECL. Som forklaring til utviklingen hadde de fleste bankene bare lagt ved en tabell over brutto tall (noen banker hadde kun gitt opplysninger om utviklingen i ECL) som nødvendigvis ikke var direkte sammenlignbar med ECL tabellen. ECL tabellen inneholdt poster (typisk lånetilsagn og garantier) som ikke var med i brutto tabellen. En bør påse innbyrdes konsistens slik at tabell over brutto tall skal være brutto tall for de tallene som ligger til grunn i ECL tabellen. Alternativt skapes det «støy» i de tilhørende forholdstallene som en bruker vil legge til grunn ved vurdering av regnskapet. I tillegg hadde flere banker inkludert fastrenteutlån til FVPL i brutto tabellen og det kan da stilles spørsmål om disse ikke da også er med i ECL tabellen da disse tabellene antagelig er system generert. Finansielle instrumenter målt til FVPL bør ikke være med i disse tabellene.

7 av bankene hadde vist resultateffekten fordelt per trinn som også er vår anbefalte presentasjonsform. Vi har illustrert dette med eksempler i følgende appendix:

Appendix 6: Handelsbanken

Appendix 10: Swedbank

Kun 16 av bankene har gitt en tilsvarende tabell over bruttotall som grunnlag for å forklare brukeren endringen i ECL. Få banker supplerte tabellen med kvalitative informasjon.

30 av bankene som har vist avstemming av ECL viste denne totalt for utlån. 1 bank har vist avstemming per klasse/type av utlån. Ved årsslutt er det ett krav at avstemmingen skal vises per klasse. For delårsrapporteringen vil vi anbefale at en gir en avstemming over utlån til AC og FVOCI og en avstemming over utenom balanseposter (garantier, lånetilsagn og ubenyttet kreditt) med tilhørende brutto tabeller slik at en sikrer innbyrdes konsistens. Generelt kan også den kvalitative beskrivelsen av utviklingen forbedres.

Vi gjør for øvrig oppmerksom på at enkelte banker fremdeles bruker begrepene individuelle og gruppevise tapsavsetninger i delårsregnskapet hvilke ikke har noe innhold under IFRS 9.

Opplysninger knyttet til kredittrisiko i relasjon til ny tapsmodell jf. IFRS 7.35M

Vår gjennomgang viste at 5 banker ga opplysninger om kredittkvalitet fordelt per trinn. Vi har vedlagt 3 eksempler fra disse i appendix 11.

10 banker ga hverken opplysninger om brutto engasjementer fordelt etter sektor/næring eller opplysninger om bruttoengasjementer fordelt etter risikokvalitet.

Øvrige banker har gitt opplysninger om utlån og eller totalengasjement fordelt per sektor/næring hvilket sier noe om kredittrisikoen men ikke noe om kredittkvaliteten. 2 av disse supplerte noten med tilhørende tapsavsetninger per trinn.

Vår gjennomgang av europeiske banker viste at disse i større grad enn norske banker gir opplysninger knyttet til kredittrisikoen og kredittkvaliteten i den underliggende virksomheten. 9 av 10 banker benyttet «provision coverage ratios» i forbindelse med delårsregnskapene. 5 av bankene ga opplysninger om kredittkvalitet fordelt per trinn.

Nøkkeltall knyttet til tap på utlån og opplysninger om hvordan disse er beregnet

Vår gjennomgang viste at 9 av bankene ikke har opplyst om nøkkeltall/forholdstall knyttet til tap og tapsavsetninger på utlån, garantier etc. Øvrige banker hadde primært videreført tidligere begreper og nøkkeltall/forholdstall som misligholdte engasjement i % av brutto utlån og tapsutsatte engasjement i % av brutto utlån. 1 bank opplyste om tapsavsetning i % av brutto balanseførte verdier per trinn («provision coverage ratio per stage»).

Både tapsutsatte og misligholdte utlån vil etter den nye tapsmodellen inngå i trinn 3. Benevnningen på disse nøkkeltallene bør følgelig endres til «brutto utlån i trinn 3 det er foretatt tapsavsetning på» samt tilhørende tapsavsetning og «brutto utlån i trinn 3 som det ikke er foretatt tapsavsetninger på».

Videre anbefaler vi at en gir ytterligere nøkkeltall knyttet til de ulike trinnene jf. «provision coverage ratio per stage». Dette er ett viktig forholdstall for en bruker å kunne følge over tid for å vurdere utviklingen i kredittrisikoen i den underliggende porteføljen.

Opplysninger om sensitiviteter

Ingen av bankene har gitt opplysninger om sensitiviteter i forbindelse med delårsregnskapene.

7.2 Undersøkelse og resultater – kvalitativ gjennomgang av delårsregnskap 2. kvartal 2018

Vi har foretatt en gjennomgang av delårsregnskapene for 2. kvartal 2018 for å undersøke om i hvilken grad bankene har endret omfanget/kvaliteten på regnskapet basert på kunnskap om delårsregnskapene for 1. kvartal 2018.

Resultatet av gjennomgangen viser at formatet på delårsregnskapene stort sett er uendret. Noen observasjoner basert på gjennomgangen er:

- 2 banker som tidligere ikke hadde forklart endringen i ECL med en tilsvarende tabell over brutto tall har inkludert dette.
- 1 bank hadde inkludert en kommentar om «Det er beregnet ECL på kredittinstitusjoner og sentralbanker men effekten er funnet uvesentlig og følgelig ikke tatt med i nedskrivningene».
- 1 bank hadde lagt inn ett avsnitt under migrasjonstabellen om at tallene også inneholdt utenom balanseposter. Banken hadde også lagt inn en tabell over beregnet tap per trinn fordelt på BM og PM.
- 1 bank som tidligere hadde en samlet ECL note for utlån, garantier og ubenyttet kreditt har i delårsregnskapet for 2. kvartal laget separate avstemminger for disse postene. Tilsvarende er gjort for tall vedrørende brutto utlån og eksponering. Banken har også laget note for henholdsvis utlån til kunder og utenom balanse eksponeringer fordelt på sektor og næring hvor en har opplyst brutto tall, ECL pr trinn og utlån til virkelig verdi per sektor.
- 2 banker som tidligere ikke hadde presentert renteinntekter målt etter effektiv rente og andre renteinntekter separat har gjort dette. Bankene har også presentert sammenligningstallene tilsvarende.
- 1 bank har gitt opplysninger om at IFRS 15 er tatt i bruk samt at den ikke har medført noen vesentlige endringer i regnskapsførte beløp.
- 1 bank har vist beregnet tap i % fordelt på næringskunder og personkunder per trinn.

7.3 Undersøkelse og resultater – kvantitativ gjennomgang av delårsregnskapene 2018

Med utgangspunkt i delårsregnskapene har vi foretatt en analyse av utviklingen i tapsavsetningene (ECL) knyttet til utlån, brutto utlån og tilhørende nøkkeltall. Vi har avgrenset analysen til utlån til og fordringer på kunder da svært få banker har opplyst om brutto eksponering per trinn for poster utenom balansen.

Vi har sett på:

- Utviklingen i tapsavsetningen knyttet til utlån til kunder (ECL utlån) tilhørende brutto utlån til kunder fra 1.1.18 til 30.06.18.

- Vi har videre for samme periode sett på utviklingen i følgende nøkkeltall:
 - ECL utlån i % av brutto utlån (tapsavsetningsprosenten)
 - ECL utlån per trinn i % av brutto utlån
 - ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån
 - Brutto utlån per trinn i % av totalt brutto utlån
 - ECL utlån per trinn i % av på brutto utlån per trinn («provision coverage ratio per stage»)

I det følgende vil vi gi noen betraktninger om disse forholdstallene samt sammenhengen mellom disse.

ECL utlån i % av brutto utlån forteller hvor mye tapsavsetningene totalt utgjør i % per utlånskroner.

Denne består av summen av ECL i % per trinn av brutto utlån:

$$\frac{ECL_{Tot}}{BU_{Tot}} = \sum_{n=1}^3 \frac{ECL_n}{BU_{Tot}}$$

Hvor n er lik trinn.

Ved å se på ECL utlån per trinn i % av brutto utlån for de ulike periodene kan en følgelig se hvor mye hvert trinn bidrar til tapsavsetningsprosenten samt hvordan de ulike bidragene eventuelt endres over tid.

Formelen over kan alternativt skrives på følgende måte:

$$\frac{ECL_{Tot}}{BU_{Tot}} = \sum_{n=1}^3 \left(\frac{BU_n}{BU_{Tot}} \times \frac{ECL_n}{BU_n} \right)$$

Hvor det første leddet ($\frac{BU_n}{BU_{Tot}}$) er andelen av brutto utlån i trinn n i forhold til totalt brutto utlån og det andre leddet er forventet tap i trinn n i forhold til brutto utlån i trinn n det vil si tapsavsetningsprosenten i trinn n også kalt «provision coverage ratio».

Dette innebærer at ved å se på andelen av totalt brutto utlån per trinn og provision coverage per trinn og utviklingen i disse kan en ytterligere forklare bidraget per trinn til tapsavsetningsprosenten og utviklingen i denne.

Når det gjelder utviklingen i brutto volum over tid er denne interessant å følge og da spesielt utviklingen i trinn 2 da den sier noe om hvordan den underliggende porteføljen utvikler seg. Her har vi kun tilgang til brutto utlån aggregert mens det naturlig nok ville vært mer interessant å sammenligne størrelsen og utviklingen i denne per produkt over tid på tvers av bankene.

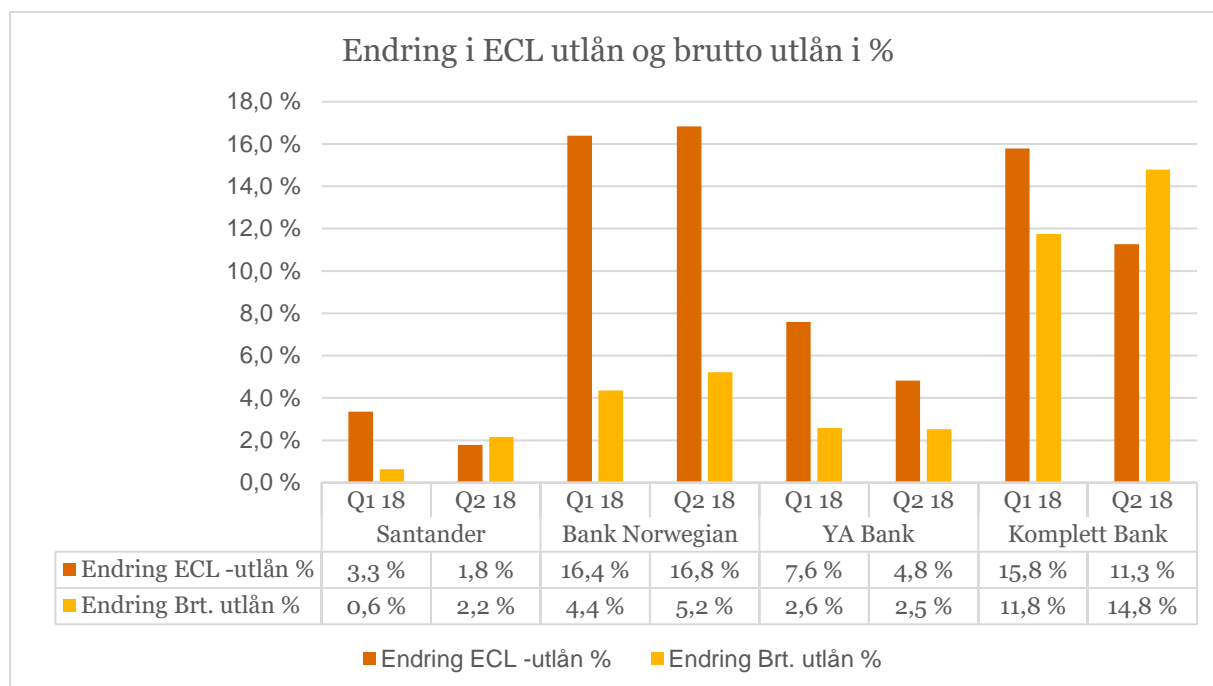
Gitt at SICR testen er relativ kan utlån i trinn 2 representere bedre kredittkvalitet en utlån som forblir i trinn 1, da grensen for SICR defineres med utgangspunkt i forholdene knyttet til utlånet når det utstedes. Det blir derfor ikke riktig å konkludere med at en større trinn 2 populasjon indikerer en dårligere kredittkvalitet i utlånsporteføljen som sådan. For en enkelt bank vil imidlertid ett økende volum i trinn 2 indikere at porteføljen presterer under forventning og dette vil trolig representere en forverret samlet kredittkvalitet. Den

gjennomsnittlige kredittrisikoen for engasjementer i trinn 2 gjør det mulig å forstå den faktiske kredittkvaliteten (og sannsynlig tap) i en bank.

Når det gjelder utviklingen i andelen av ECL per trinn vil denne være interessant å følge i sammenheng med utviklingen i andelen av brutto utlån per trinn da det forventes en viss sammenheng mellom disse.

7.4.1 Forbrukslånsbanker

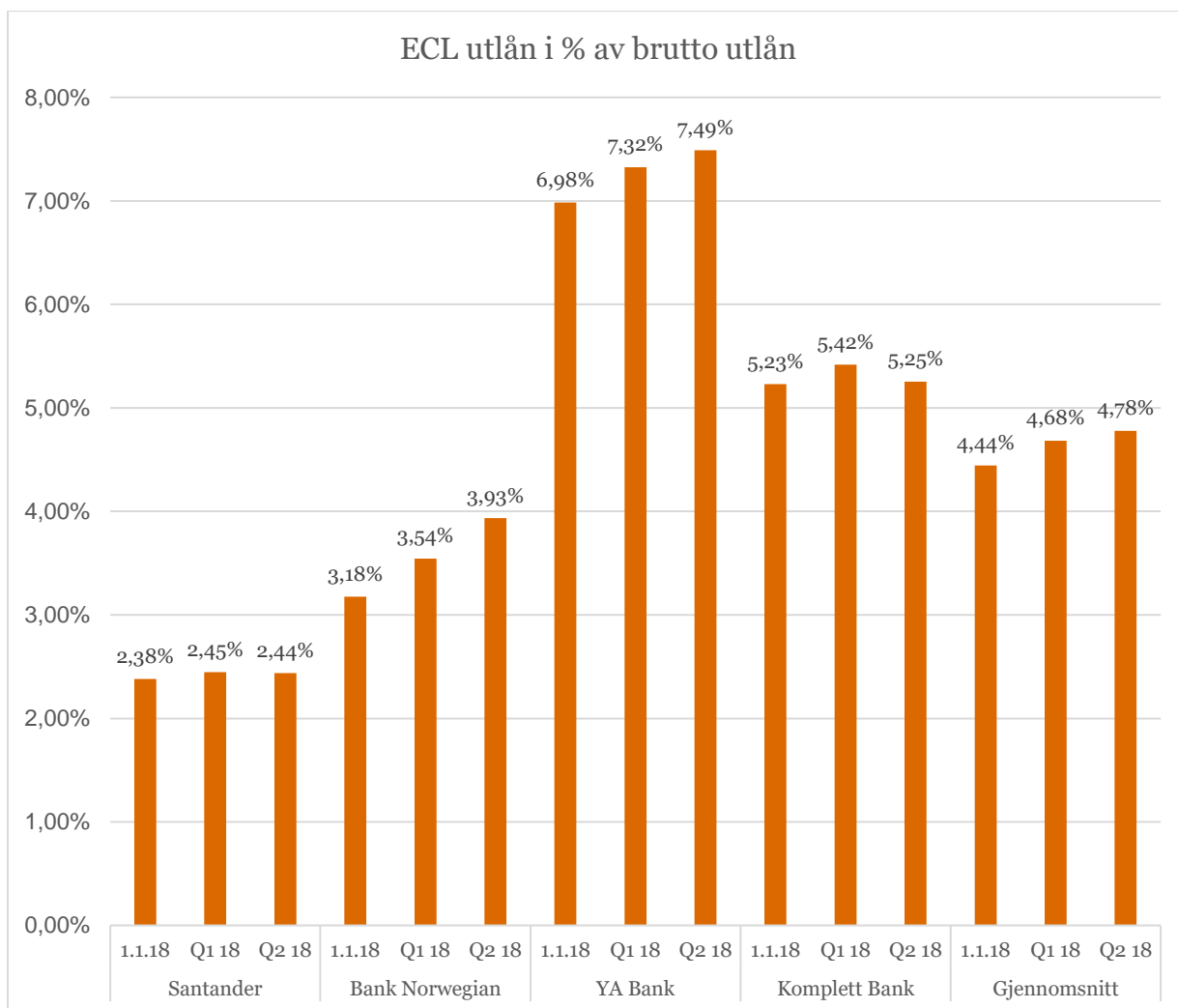
Figur 7.2 viser %-vis utvikling i ECL-utlån og tilhørende %-vis utvikling i brutto utlån for Q1 og Q2 2018.

Figur 7.2 Endring i ECL-utlån og brutto utlån i %

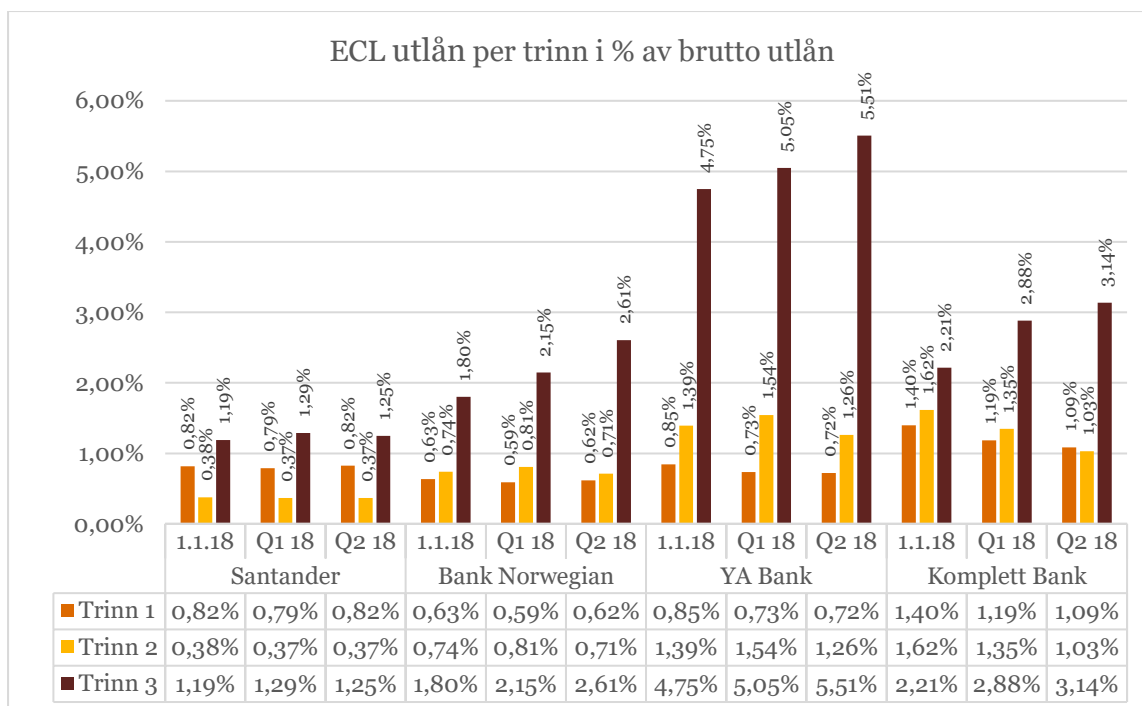
For Q1 2018 er trenden gjennomgående at endringen i ECL utlån øker mer enn endringen i brutto utlån for samtlige forbrukslånsbanker. For Q2 2018 viser Bank Norwegian og YA Bank samme trend mens for Santander og Komplett Bank er det motsatt. Disse relative endringene reflekteres i utviklingen i tapsavsetningsprosenten (når endringen i ECL utlån øker mer enn endringen brutto utlån vil tapsavsetningsprosenten øke). Dette reflekteres i figur 7.3 som viser utviklingen i tapsavsetningsprosenten fra 1.1.2018, Q1 2018 og Q2 2018. Det følger av figuren at tapsavsetningsprosenten øker for samtlige banker i Q1 2018 mens den i Q2 2018 faller for Santander og Komplett Bank og øker for Bank Norwegian og YA Bank.

Det følger videre av figuren at den gjennomsnittlige tapsavsetningen i % av brutto utlån har økt gjennom perioden.

Figur 7.3 ECL utlån i % av brutto utlån

I figur 7.4 har vi vist hvordan den totale tapsavsetningsprosenten fordeler seg på de ulike trinnene (ECL utlån i % per trinn i forhold til brutto utlån). I tillegg har vi lagt ved en tabell som oppsummerer gjennomsnitt og maks/min verdier.

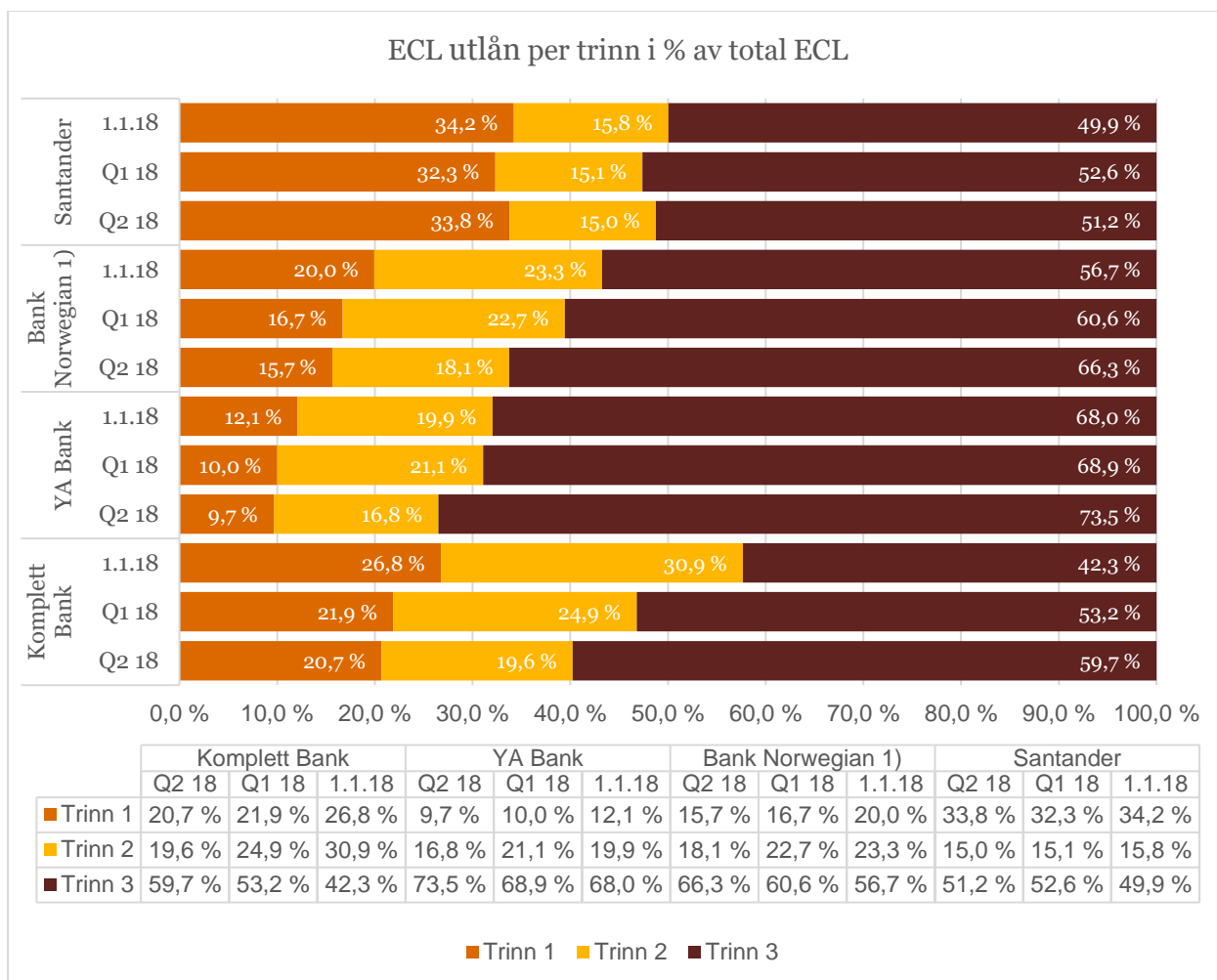
Figur 7.4 ECL utlån per trinn i % av brutto utlån

	Gjennomsnitt			Max			Min		
	1.1.18	Q1 18	Q2 18	1.1.18	Q1 18	Q2 18	1.1.18	Q1 18	Q2 18
Trinn 1	0,92 %	0,83 %	0,81 %	1,40 %	1,19 %	1,09 %	0,63 %	0,59 %	0,62 %
Trinn 2	1,03 %	1,02 %	0,84 %	1,62 %	1,54 %	1,26 %	0,38 %	0,37 %	0,37 %
Trinn 3	2,49 %	2,84 %	3,13 %	4,75 %	5,05 %	5,51 %	1,19 %	1,29 %	1,25 %
Totalt	4,44 %	4,68 %	4,78 %						

Tabell 7.1

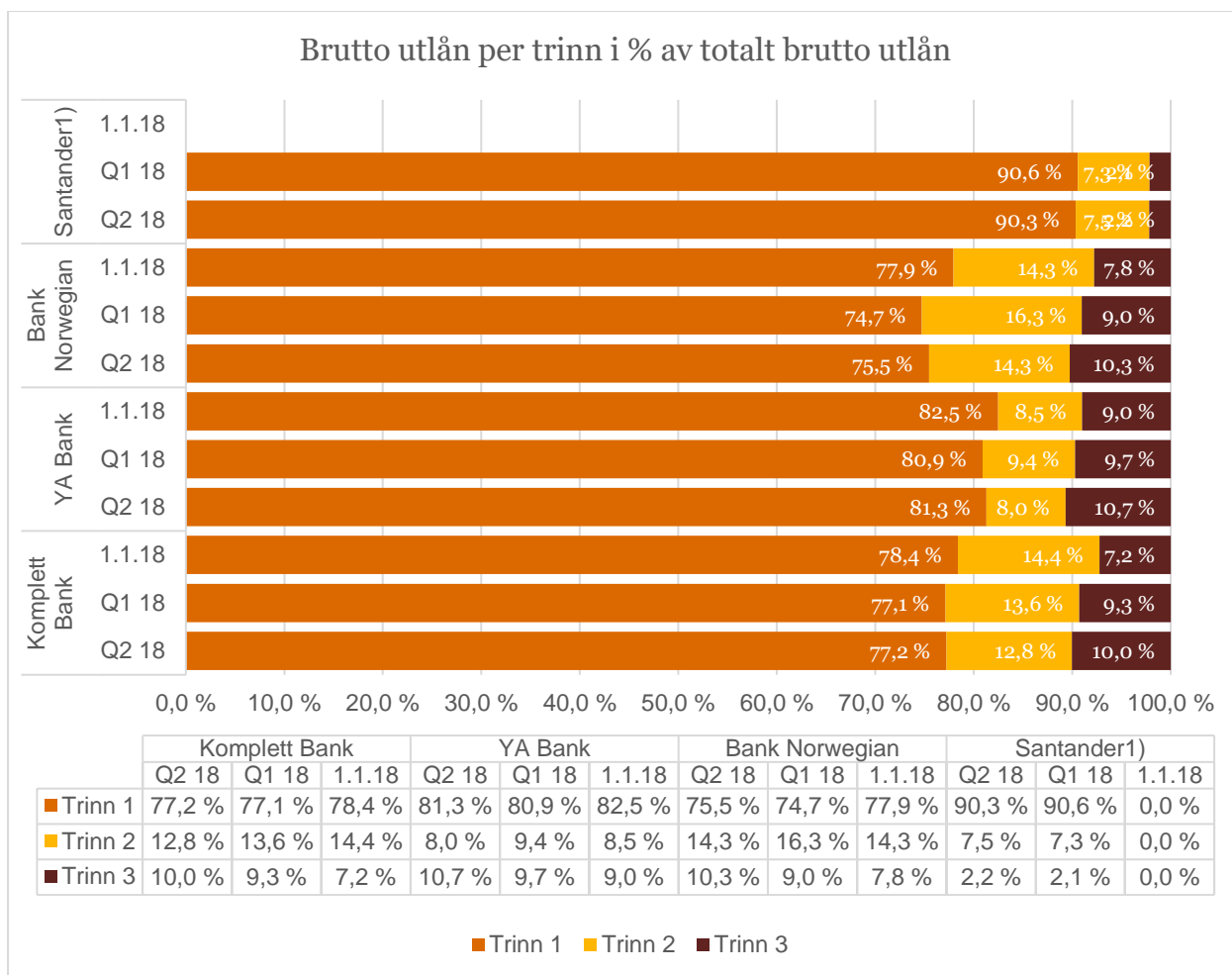
Det følger av tabellen at gjennomsnittlig ECL utlån i trinn 3 i % av brutto utlån er økende i perioden mens ECL utlån i % av brutto utlån er minkende gjennom perioden i trinn 1 og trinn 2. Tabellen viser at økningen i den gjennomsnittlige totale tapsavsetningsprosenten gjennom perioden, som fremgikk av figur 7.3, forklares ved økningen i gjennomsnittlig ECL utlån i trinn 3 i % av brutto utlån gjennom perioden. For samtlige banker eksklusive Santander ser vi en økning i trinn 3. Videre ser vi at andelen av ECL utlån i % av brutto utlån i de ulike trinnene varierer til dels mye mellom bankene for alle periodene. I trinn 1 har Komplett Bank gjennomgående størst ECL utlån i % av brutto utlån mens Bank Norwegian har gjennomgående lavest. I trinn 2 har Santander gjennomgående lavest ECL utlån i % av brutto utlån mens Komplett Bank har høyest ECL utlån i % av brutto utlån per 1.1.2018 og YA Bank har høyest ECL utlån i % av brutto utlån for den resterende perioden. I trinn 3 har Santander også gjennomgående lavest ECL utlån i % av brutto utlån mens YA Bank har gjennomgående høyest ECL utlån i % av brutto utlån. Samlet har Santander følgelig lavest tapsavsetningsprosent og YA Bank høyest jf. figur 7.3.

I figur 7.5 og figur 7.6 har vi vist henholdsvis fordelingen av ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån og brutto utlån per trinn i % av totalt brutto utlån.

- 1) En har lagt til grunn en standardisert ECL modell for Finland. Iht. Q2 –rapport har arbeidet med implementering av ny modell skapt en forventning at den standardiserte modellen underestimerer ECL. En har derfor avsatt MNOK 57 som en uspesifisert tilleggsavsetning dvs. den er ikke allokert til noe spesielt produkt eller trinn. Vi har for dette formålet fordelt den ift. øvrige tapsavsetninger i Finland.

Figur 7.5 Fordeling av ECL-utlån i % av total ECL utlån per trinn

1) Har ikke tall per 1.1.18

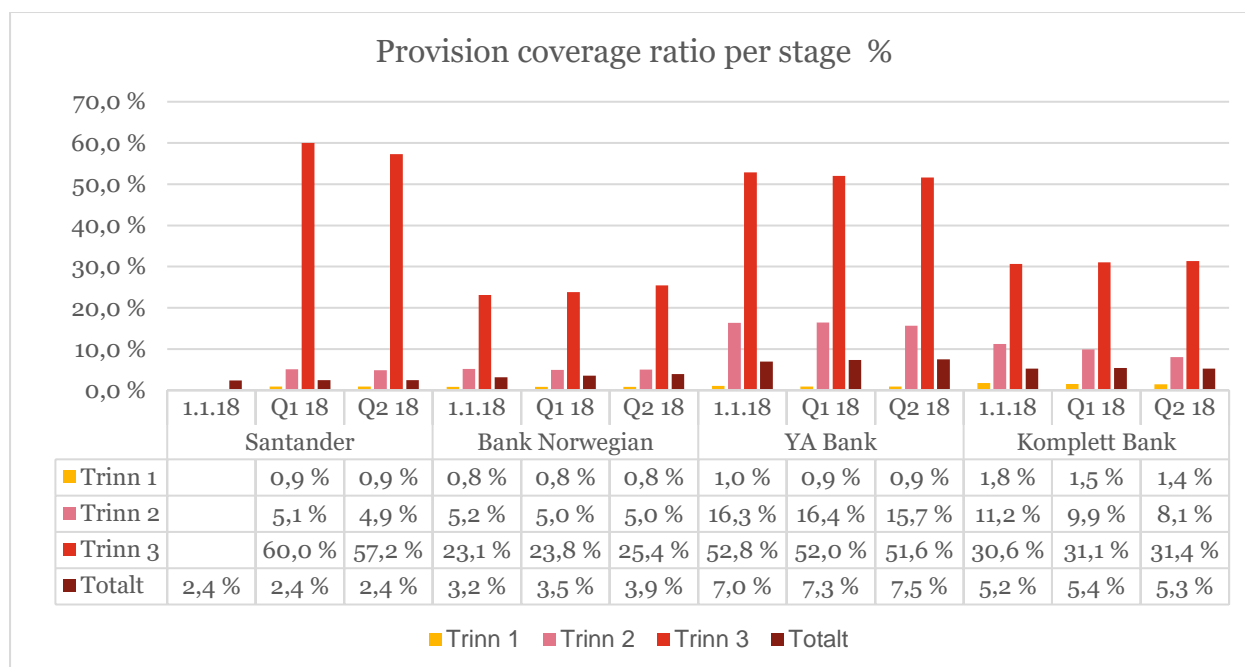
Figur 7.6 Brutto utlån per trinn i % av totalt brutto utlån

Det følger av figurene at fordelingen av ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån og brutto utlån per trinn i % av brutto utlån varierer mellom bankene. Santander har gjennomgående høyest andel av ECL utlån i % av total ECL utlån i trinn 1 og gjennomgående lavest i trinn 2. Tilsvarende gjelder andel av brutto utlån i % av totalt brutto utlån for de samme trinnene. Santander er også den banken med den mest stabile fordelingen over perioden. Videre følger det av figurene at YA Bank har gjennomgående lavest andel av ECL utlån i % av total ECL utlån i trinn 1 og gjennomgående høyest i trinn 3. YA Bank har også gjennomgående høyest andel av brutto utlån i trinn 3 men ikke gjennomgående lavest i trinn 1. For Bank Norwegian og Komplett Bank viser figuren at disse gjennomgående har de største endringene for alle trinn i perioden. I trinn 1 har Bank Norwegian gått fra en andel ECL utlån i trinn 1 fra 20,0% per 1.1.2018 til 15,7% per Q2 2018, fra 23,3% andel av ECL utlån i trinn2 til 18,1% per Q2 2018 og fra 56,7% andel ECL utlån i trinn 3 per 1.1.2018 til 66,3% per Q2 2018 uten at andelene av brutto utlån i de ulike trinnene har beveget seg tilsvarende. Tilsvarende har Komplett Bank gått fra en andel ECL utlån i trinn 1 fra 26,8% per 1.1.2018 til 20,7% per Q2 2018, fra 30,9% andel av ECL utlån i trinn 2 til 19,6% per Q2 2018 og fra 42,3% andel ECL utlån i trinn 3 per 1.1.2018 til 59,7% per Q2 2018 uten at andelene av brutto utlån i de ulike trinnene ar beveget seg tilsvarende.

Videre ser vi at utviklingen i ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån nødvendigvis ikke alltid har samme trend som utviklingen i brutto utlån per trinn i % av totalt brutto utlån (en

økende andel av ECL utlån i ett trinn nødvendigvis ikke impliserer en økende andel av brutto utlån i det samme trinnet).

I figur 7.7 har vi vist tapsavsetningsprosenten per trinn (ECL utlån i trinnet dividert med brutto utlån i samme trinn (provision coverage ratio per stage)).

Figur 7.7 Provision coverage ratio per stage %

Tallene representerer ECL i % per brutto utlånskroner i det enkelte trinn. Trinn 1 representerer friske lån hvor ECL beregnes basert på 12mnd PD (forventet mislighold som kan inntreffe de kommende 12 månedene). Her ligger samtlige forbrukslånbanker eksklusive Komplet Bank stabilt på rundt 0,8%-1%. Komplet Bank ligger på den andre siden betydelig over dette dog fallende fra 1,8% per 1.1.2018 til 1,4% per utgangen av Q2 2018 (hvilket er konsistent med våre observasjoner knyttet til figur 7.5 og 7.6). Uten å ha tilgang til mer disaggregerte data er det vanskelig å forklare dette med annet enn at Komplet Bank må legge til grunn en høyere 12mnd PDxLGD enn de øvrige forbrukslånbankene.

Vedrørende trinn 2 ligger Santander og Bank Norwegian stabilt rundt 5%. YA Bank ligger på 16,4% per Q1 2018 fallende til 15,7% per Q2 2018 mens Komplet Bank har hatt en fallende provision coverage ratio fra 11,2% per 1.1.18 til 8,1% per Q2 2018. For de to siste er dette konsistent med våre observasjoner i relasjon til figur 7.5 og 7.6. Hva som ligger til grunn for at Komplet Bank og YA Bank over tid viser en fallende provision coverage ratio i trinn 2 er vanskelig å forklare uten å kjenne den underliggende porteføljen nærmere.

Når det gjelder trinn 3 varierer provision coverage ratio betydelig mellom de ulike forbrukslånbankene. Santander har for eksempel 60% provision coverage ratio per Q1 2018 i trinn 3 hvilket er betydelig over de øvrige forbrukslånbankene, og reflekterer primært en høyere LGD enn de øvrige bankene.

Som beskrevet innledningsvis kan størrelsen og utviklingen i ECL utlån per trinn i % av brutto utlån forklares som produktet og utviklingen i dette av andelen av brutto utlån per trinn multiplisert med provision coverage per trinn. Vi har i tabell 7.2 vist utviklingen i de ulike faktorene for de ulike bankene gjennom perioden.

Det følger av tabellen at Santander totalt sett har lavest tapsavsetningsprosent av alle forbrukslånsbankene med 2,4% stabilt over tid. De har også på tross av høyest provision coverage ratio i trinn 3 også lavest ECL i % av brutto utlån i dette trinnet. Som en ser av tabellen skyldes den lave ECL i % av brutto utlån i trinn 3 at de har en svært liten andel av sitt totale brutto utlånsvolum i dette trinnet (2,1% per Q1 2018). På disse 2,1% har det imidlertid en høy provision coverage ratio eller om en vil en høy LGD. Det følger videre at de har absolutt gjennomgående høyest andel av brutto utlån i trinn 1 hvilket medfører at de samlet sett kommer ut med en relativt sett lav tapsavsetningsprosent totalt sett. Bank Norwegian har til sammenligning en provision coverage ratio på rundt 24% i trinn 3 hvilket reflekterer en lavere LGD.

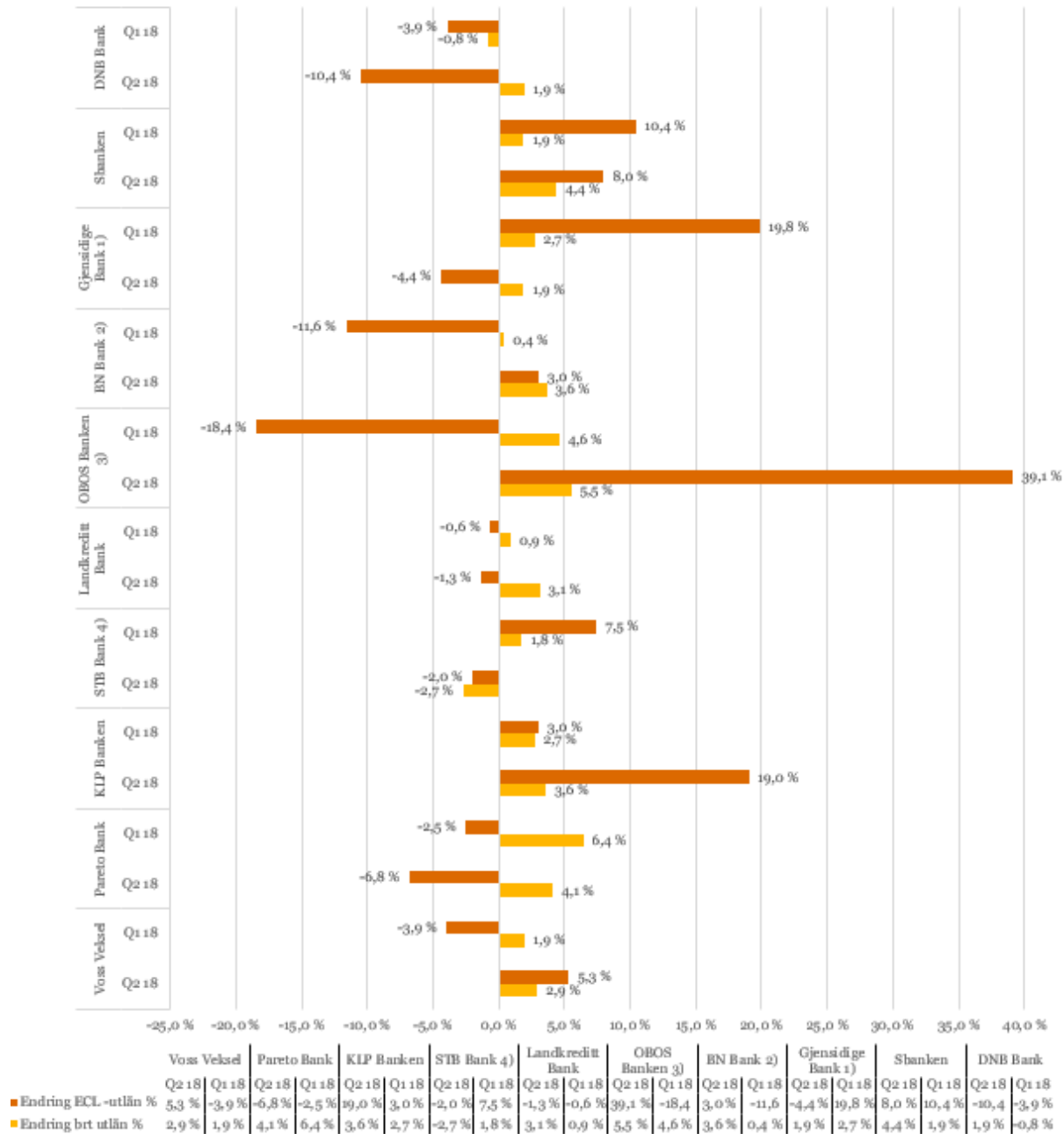
Bank	Periode	Trinn 1			Trinn 2			Trinn 3			Totalt
		BU _n /BU _{Tot}	PCR _n	ECL _n /BU _{Tot}	BU _n /BU _{Tot}	PCR _n	ECL _n /BU _{Tot}	BU _n /BU _{Tot}	PCR _n	ECL _n /BU _{Tot}	PCR= ECL _{Tot} /BU _{Tot}
Santander	1.1.18	IA	IA	IA	IA	IA	IA	IA	IA	IA	2,4 %
	Q1 18	90,6 %	0,87 %	0,79 %	7,3 %	5,06 %	0,37 %	2,1 %	60,0 %	1,3 %	2,4 %
	Q2 18	90,3 %	0,91 %	0,82 %	7,5 %	4,89 %	0,37 %	2,2 %	57,2 %	1,2 %	2,4 %
Bank Norwegian	1.1.18	77,9 %	0,81 %	0,63 %	14,3 %	5,19 %	0,74 %	7,8 %	23,1 %	1,8 %	3,2 %
	Q1 18	74,7 %	0,79 %	0,59 %	16,3 %	4,95 %	0,81 %	9,0 %	23,8 %	2,1 %	3,5 %
	Q2 18	75,5 %	0,82 %	0,62 %	14,3 %	4,98 %	0,71 %	10,3 %	25,4 %	2,6 %	3,9 %
YA Bank	1.1.18	82,5 %	1,02 %	0,85 %	8,5 %	16,33 %	1,39 %	9,0 %	52,8 %	4,7 %	7,0 %
	Q1 18	80,9 %	0,91 %	0,73 %	9,4 %	16,42 %	1,54 %	9,7 %	52,0 %	5,0 %	7,3 %
	Q2 18	81,3 %	0,89 %	0,72 %	8,0 %	15,67 %	1,26 %	10,7 %	51,6 %	5,5 %	7,5 %
Komplett Bank	1.1.18	78,4 %	1,79 %	1,40 %	14,4 %	11,25 %	1,62 %	7,2 %	30,6 %	2,2 %	5,2 %
	Q1 18	77,1 %	1,54 %	1,19 %	13,6 %	9,94 %	1,35 %	9,3 %	31,1 %	2,9 %	5,4 %
	Q2 18	77,2 %	1,41 %	1,09 %	12,8 %	8,06 %	1,03 %	10,0 %	31,4 %	3,1 %	5,3 %

Tabell 7.2

7.4.2 Øvrige banker

Figur 7.8 viser %-vis utvikling i ECL utlån og tilhørende %-vis utvikling i brutto utlån for Q1 og Q2 2018.

Endring i ECL-utlån og brutto utlån i %

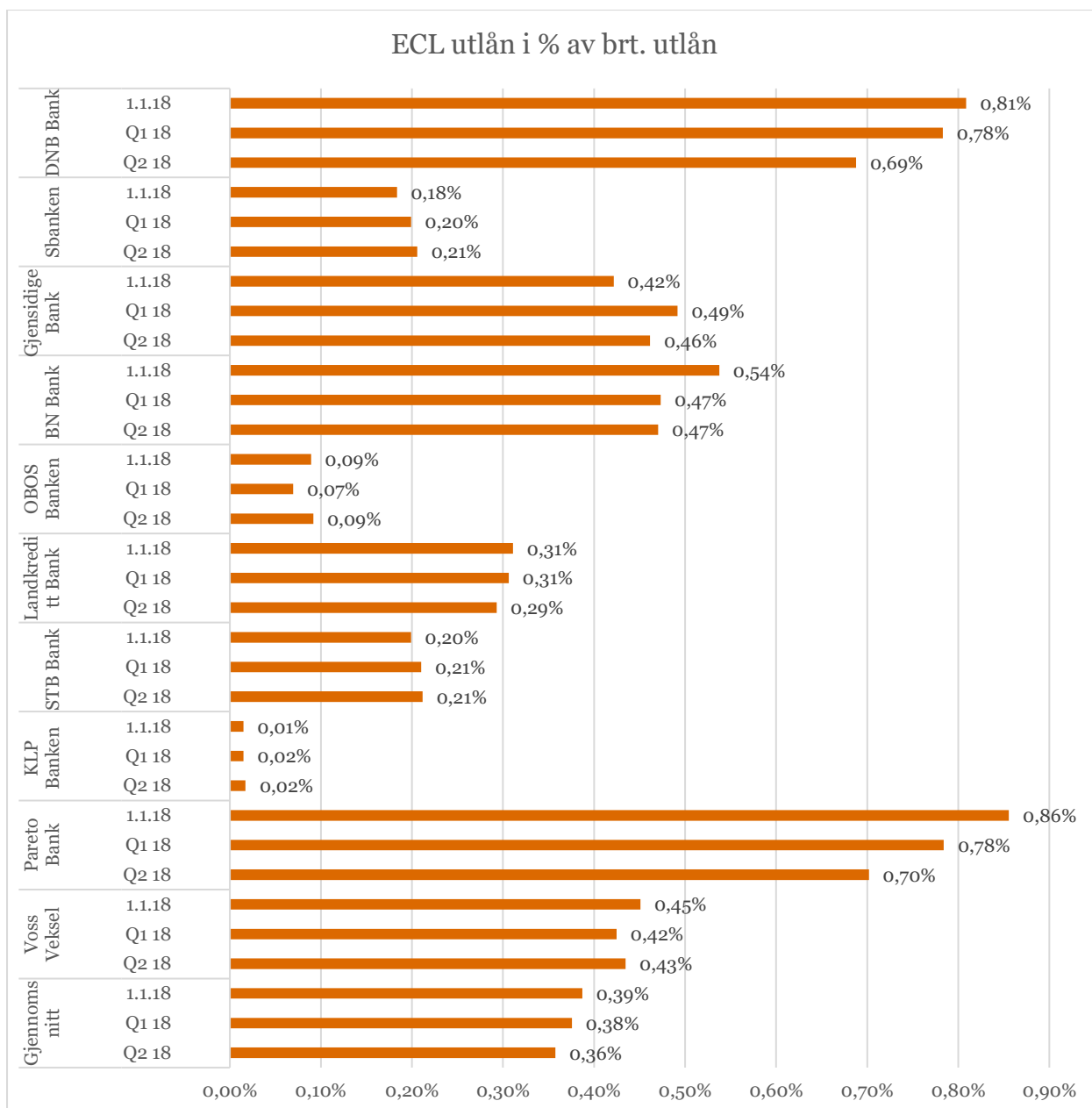
Figur 7.8

- 1) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1 799 dvs. 3,8% av brutto utlån per Q1 18 og mnok 1 616 dvs. 3,4% av brutto utlån per Q2 18 dvs. mulig at også ECL tall inkluderer disse.
- 2) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL. Disse utgjorde mnok 209 dvs. 1% av brutto utlån per 1.1.18. Banken har ikke opplyst om verdien av disse i delårsregnskapene. Disse inngår følgelig muligens også i ECL tallene.
- 3) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 382 dvs. 1 % av brutto utlån per Q1 18 og mnok 427 dvs. 1,3% av brutto utlån per Q2 18 dvs mulig at også ECL tall inkluderer disse.
- 4) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 518 dvs. 1,9% av brutto utlån per Q1 18 og mnok 191 dvs. 0,7% av brutto utlån per Q2 18 dvs. mulig at også ECL tall inkluderer disse.

Figuren viser at 6 av 10 banker har negativ endring ECL utlån i Q1 2018. 5 av disse 6 bankene har til sammenligning positiv utlånsvekst hvilket tilsier en forbedring i kredittrisiko/kvaliteten i den underliggende porteføljen. 2 av bankene (Pareto Bank og Landkreditt Bank) viser samme trend i Q2 2018. De største reduksjonene i ECL utlån finner vi hos OBOS Banken (-18,4% i ECL utlån i Q1 2018 mot 4,6% i økning i brutto utlån), BN

Bank (-11,6% i ECL Q1 2018 mot 0,4% økning i brutto utlån), DNB Bank (- 10,4% i Q2 2018 mot økning i brutto utlån på 1,9%) og Pareto Bank (-6,8% i Q2 2018 mot økning i brutto utlån på 4,1%). Disse bankene kan med andre ord vise til en forbedring i kredittrisiko/kvalitet i underliggende portefølje for perioden. Gitt at vårt tallmateriale er på totalnivå og ikke per segment/sector er det vanskelig å påpeke hvilke faktorer som kan tilskrives denne forbedringen. For Pareto Bank og DNB Bank som er eksponert mot olje/offshore er det naturlig at den positive utviklingen i dette segmentet har bidratt. Når det gjelder banker med størst variasjon peker OBOS Banken og BN Bank seg ut. OBOS banken har en reduksjon i ECL utlån på - 18,4% i Q1 2018 mot en brutto utlånsvekst på 4,6% i samme periode. I Q2 2018 har de derimot en økning i ECL utlån på hele 39% i ECL mot en vekst i brutto utlån på 5,5%. Dette materialiserer seg naturlig nok som volatilitet i resultatregnskapet. BN Bank har tilsvarende en reduksjon på -11,6% i Q1 2018 mot en økning i brutto utlån på 0,4% i samme periode og en økning i ECL utlån på 3% i Q2 2018 mot en økning i brutto utlån på 3,6% i perioden. Diss variasjonene er vanskelige å forklare med utgangspunkt i det aggregerte tallmateriale.

Figur 7.9 under viser ECL utlån i % av brutto utlån (tapsavsetningsprosent) for perioden 1.1.18 til utgangen av Q2 2018. Utviklingen vi så i figuren over reflekteres naturlig nok i figuren under. Vi ser at både for DNB Bank og Pareto Bank faller tapsavsetningsprosenten fra 1.1.2018 til utgangen av Q2 2018. For OBOS Banken reflekteres volatiliteten beskrevet over i at tapsavsetningsprosenten går fra 0,09% per 1.1.2018 til 0,07% ved utgangen av Q1 2018 for så å stige igjen til 0,09% ved utgangen av Q2 2018. Det følger videre at tallene viser at de sammen med KLP Banken samlet sett har svært lav kredittrisiko i den underliggende porteføljen. Selv om det er litt variabelt mellom bankene ser vi at de gjennomsnittlig har fallende tapsavsetningsprosent i perioden.

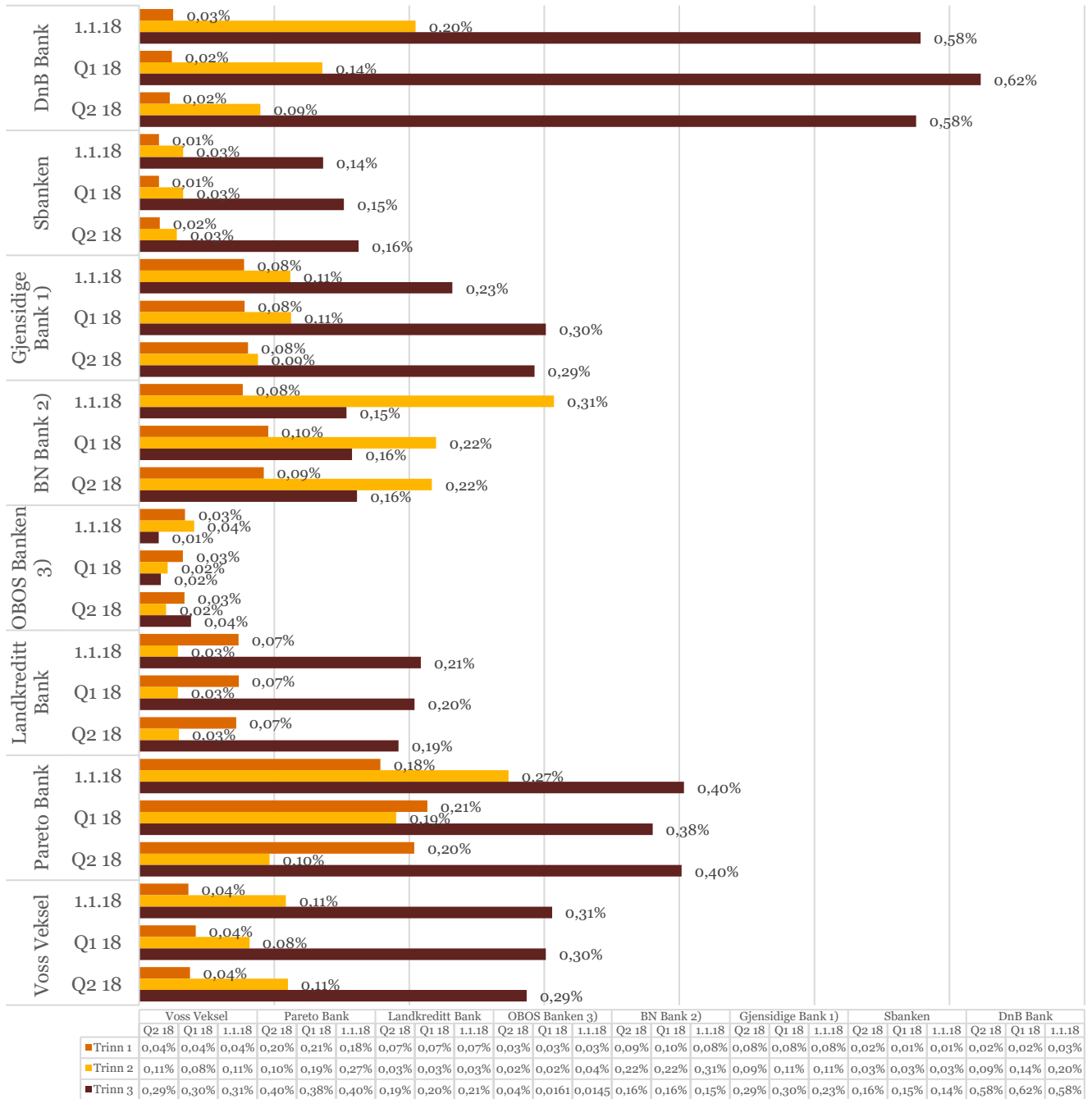
Figur 7.9

Figur 7.10 under viser hvordan tapsavsetningsprosenten fordeler seg på de ulike trinnene (ECL utlån i % per trinn i forhold til brutto utlån). Tabell 7.3 oppsummerer gjennomsnitt og maks/min verdier. STB Bank og KLP Banken har ikke opplyst om ECL utlån fordelt per trinn og er følgelig ikke med i denne analysen.

	Gjennomsnitt			Maks			Min		
	1.1.18	Q1 18	Q2 18	1.1.18	Q1 18	Q2 18	1.1.18	Q1 18	Q2 18
Trinn 1	0,06 %	0,07 %	0,07 %	0,18 %	0,21 %	0,20 %	0,01 %	0,01 %	0,02 %
Trinn 2	0,14 %	0,10 %	0,08 %	0,31 %	0,22 %	0,22 %	0,03 %	0,02 %	0,02 %
Trinn 3	0,25 %	0,27 %	0,26 %	0,58 %	0,62 %	0,58 %	0,01 %	0,02 %	0,04 %

Tabell 7.3

ECL utlån per trinn i % av brt. utlån

- 1) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1784 dvs. 3,9% av brutto utlån per 1.1.18, mnok 1 799 dvs. 3,8% av brutto utlån per Q1 18 og mnok 1 616 dvs. 3,4% av brutto utlån per Q2 18 dvs. mulig at også ECL tall inkluderer disse.
- 2) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL. Disse utgjorde mnok 209 per 1.1.2018. Banken har ikke opplyst om verdien av disse i delårsregnskapene. Disse inngår muligens også i ECL tallene.
- 3) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 300 dvs 1% per 1.1.18, mnok 382 dvs 1% av brutto utlån per Q1 18 og mnok 427 dvs 1,3% av brutto utlån per Q2 18 dvs. mulig at også ECL tall inkluderer disse.

Figur 7.10

Det følger av tabell 7.3 at driveren for at den samlede gjennomsnittlige tapsavsetningsprosenten av brutto utlån er fallende skyldes at ECL utlån i % av brutto utlån i trinn 2 gjennomsnittlig er fallende i perioden fra 0,14% av brutto utlån 1.1.2018 til 0,08% av brutto utlån per Q2 2018.

Det følger videre av figur 7.10 at for DNB Bank er den reduserte tapsavsetningsprosenten drevet av gjennomgående lavere ECL utlån i % av brutto utlån i trinn 2. Denne blir til dels motvirket av en økning av ECL utlån i % av brutto utlån i trinn 3 i Q1 2018, men samlet blir tapsavsetningsprosent i Q1 2018 redusert sammenlignet med 1.1.2018. I Q2 2018 er den sterke reduksjonen i tapsavsetningsprosenten drevet av lavere ECL utlån i % av brutto utlån både i trinn 2 og trinn 3 i forhold til Q1 2018.

Pareto Banks reduserte tapsavsetningsprosent er primært drevet av en sterk reduksjon av ECL utlån i % av brutto utlån i trinn 2. For øvrige banker er tallene rimelige stabile over perioden.

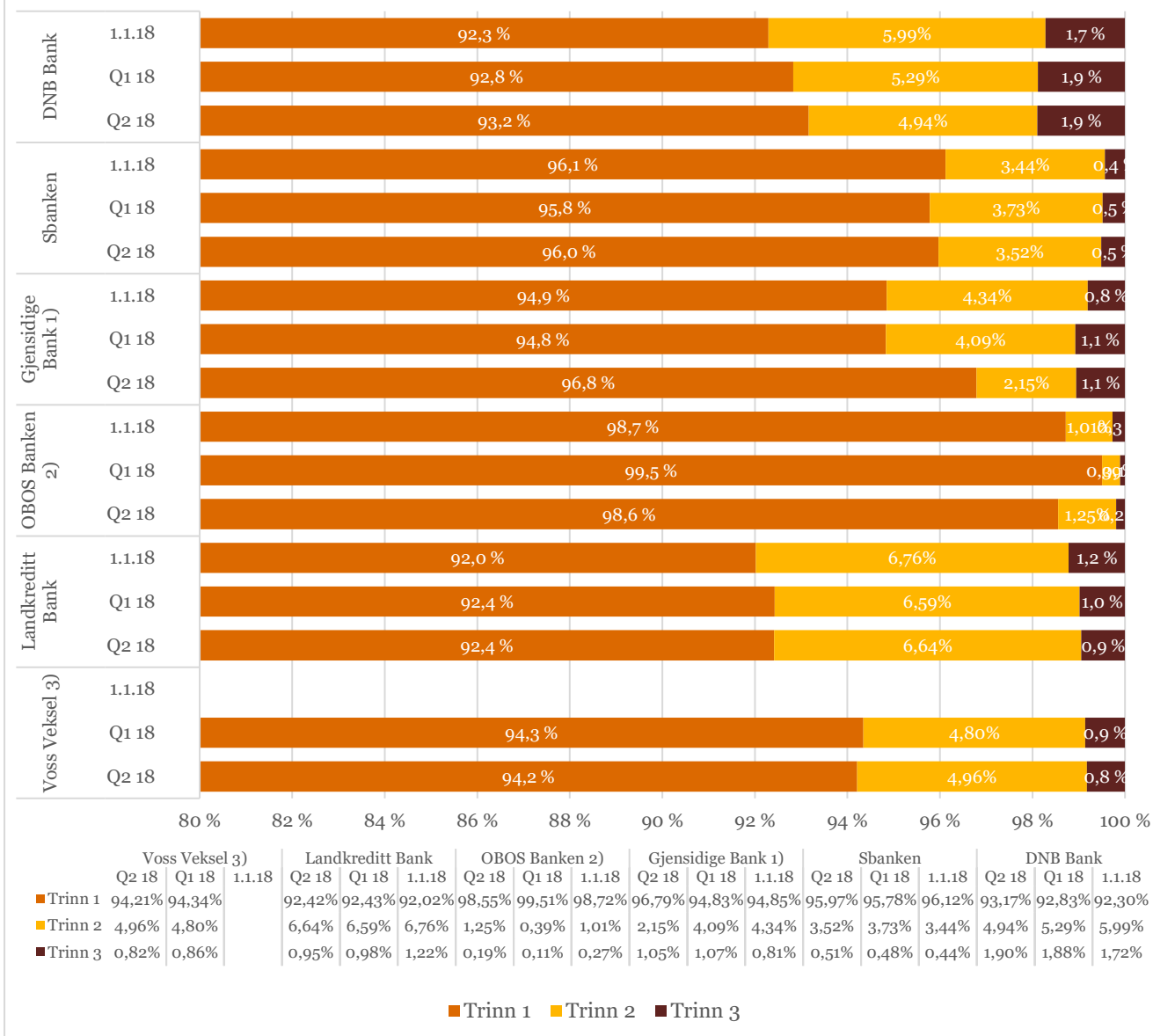
Videre følger det at Pareto Bank har gjennomgående høyest ECL utlån i % av brutto utlån i trinn 1 med 0,18% per 1.1.2018, 0,21% per Q1 2018 og 0,2% per Q2 2018. Lavest ECL utlån i % av brutto utlån i trinn 1 har Sbanken både per 1.1.18 (0,01%) og per Q1 2018 (0,02%) mens de sammen med DNB Bank i Q2 18 har lavest med 0,02%.

I trinn 2 har BN Bank høyest ECL utlån i % av brutto utlån i alle perioder med henholdsvis 0,31% per 1.1.18, 0,22% per Q1 2018 og 0,22% per Q2 2018. Den laveste %-satsen har Sbanken per 1.1.18 med 0,03% mens OBOS Banken har lavest for periodene Q1 2018 med 0,02% og Q2 2018 med 0,02%.

I trinn 3 har DNB Bank høyest ECL utlån i % av brutto utlån i hele perioden med henholdsvis 0,58% per 1.1.18, 0,62% per Q1 2018 og 0,58% per Q2 2018. Motsatt har OBOS Banken lavest ECL utlån i % av brutto utlån i trinn 3 med henholdsvis 0,01% per 1.1.18, 0,02% per Q1 2018 og 0,04% per Q2 2018. Ser en på OBOS Banken har de samme ECL i % av brutto utlån (0,09%) både 1.1.18 og Q2 2018 men mens ECL i % av brutto utlån i trinn 2 i perioden går fra 0,04% til 0,02% går ECL i % av brutto utlån i trinn 3 opp fra 0,01% til 0,04% det vil si deler av porteføljen har gått i mislighold.

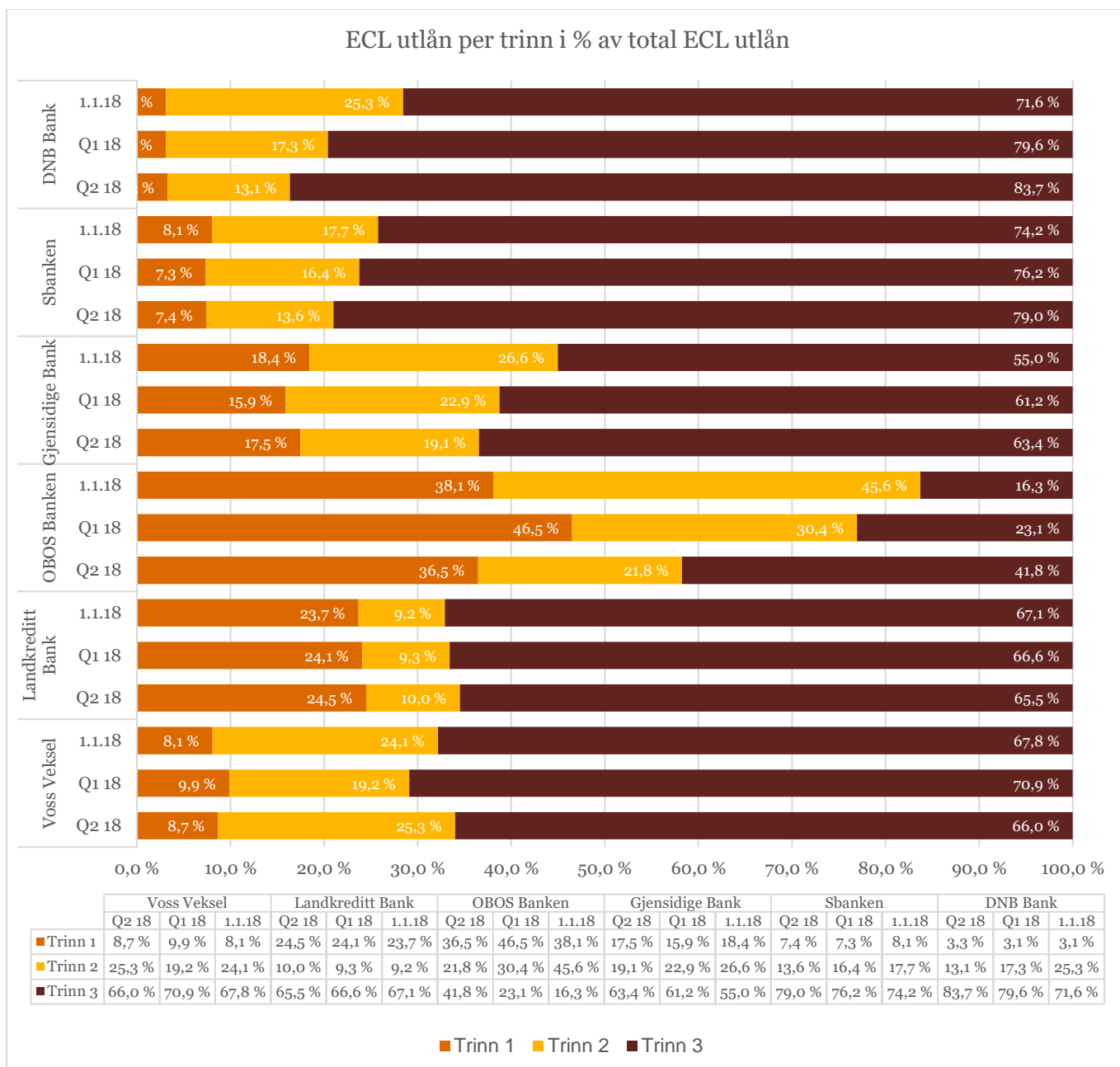
Figur 7.11 og 7.12 viser fordelingen av ECL utlån per trinn og brutto utlån per trinn. For BN Bank, KLP Banken, STB Bank og Pareto Bank har vi ikke hatt tilgjengelig tallmateriale for å utarbeide disse tallene for perioden.

Brt. utlån per trinn i % av totalt brt. utlån

- 1) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1784 dvs. 3,9% av brutto utlån per 1.1.18, mnok 1 799 dvs. 3,8% av brutto utlån per Q1 18 og mnok 1 616 dvs. 3,4% av brutto utlån per Q2 18 dvs mulig at også ECL tall inkluderer disse.
- 2) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 300 dvs. 1% per 1.1.18, mnok 382 dvs. 1% av brutto utlån per Q1 18 og mnok 427 dvs. 1,3% av brutto utlån per Q2 18 dvs. mulig at også ECL tall inkluderer disse.
- 3) Data ikke oppgitt

Figur 7.11

Figur 7.12

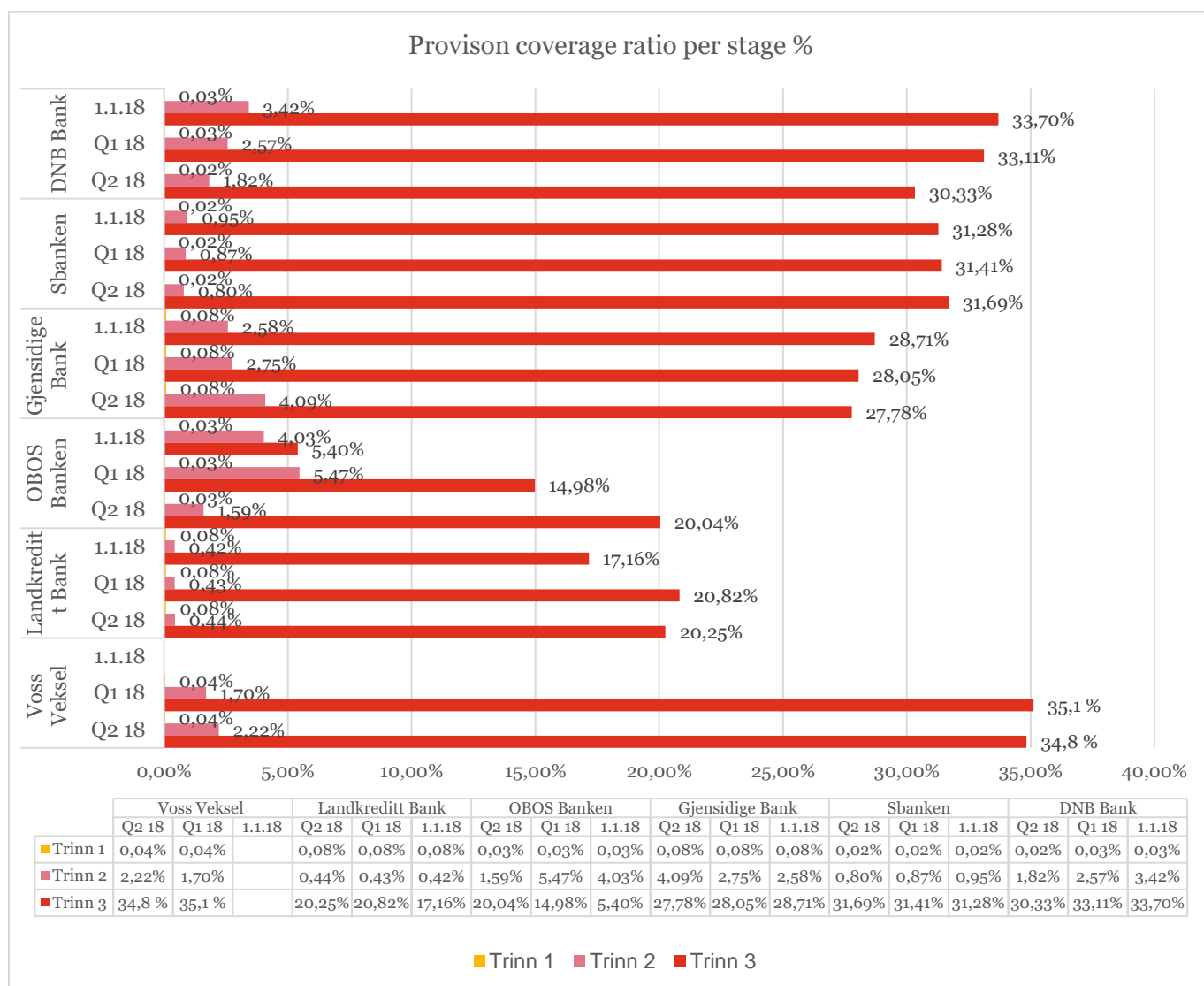
Det følger av figurene at fordelingen av ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån og brutto utlån per trinn i % av brutto utlån varierer mellom bankene. Det følger videre av figur 7.11 at fordelingen av brutto utlån for de ulike bankene på de ulike trinnene er rimelig stabilt i perioden med unntak av Gjensidige Bank som har en økning i andel av brutto utlån i trinn 1 fra Q1 2018 til Q2 2018 med en tilsvarende reduksjon av andel brutto utlån i trinn 2. Det følger av figur 7.12 at andel av ECL i de samme trinnene følger samme tendens.

OBOS banken har gjennomgående den høyeste andelen av brutto utlån i trinn 1 og gjennomgående laveste andelen av brutto utlån både i trinn 2 og trinn 3 hvilket er med på underbygge den gjennomgående laveste tapsavsetningsprosenten jf. figur 7.10.

DNB Bank har til sammenligning gjennomgående høyest andel av brutto utlån i trinn 3 jf. også figur 7.10. De har også gjennomgående høyest andelen av ECL i trinn 3.

Videre ser vi at utviklingen i ECL utlån per trinn i % av total ECL utlån nødvendigvis ikke alltid har samme trend som utviklingen i brutto utlån per trinn i % av totalt brutto utlån det vil si en økende andel av ECL utlån i ett trinn nødvendigvis ikke impliserer en økende andel av brutto utlån i det samme trinnet. Vi ser for eksempel at mens OBOS Banken har hatt en økning i andelen av brutto utlån i trinn 2 fra 0,39% per Q1 2018 til 1,25% per Q2 2018 har de i samme periode hatt en reduksjon i andel ECL i trinn 2 fra 30,4% per Q1 2018 til 21,8% per Q2 2018. Det samme ser vi for trinn 3 hvor OBOS banken har hatt en endring i andel brutto utlån fra 0,11% per Q1 2018 til 0,19% per Q2 2018 mens andel av ECL i trinn 2 i samme periode har gått fra 21,3% per Q1 2018 til 41,8% per Q2 2018. Effekten av dette ser vi igjen i provision coverage ratio for disse trinnene.

Figur 7.13 viser tapsavsetningsprosenten per trinn («provision coverage ratio per stage»).

Figur 7.13

Som tidligere beskrevet representerer tallene ECL i % per brutto utlånskroner i det enkelte trinn. Trinn 1 representerer friske lån hvor ECL beregnes basert på 12mnd PD (forventet mislighold som skal inntreffe de kommende 12 månedene). Her ligger Landkredit Bank og Gjensidige Bank til dels betydelig høyere enn de andre bankene hvilket indikerer at de har lagt til grunn en høyere PDxLGD enn de øvrige.

I trinn 3 ser vi at OBOS Banken og Gjensidige Bank ligger betydelig lavere enn de øvrige bankene i utvalget hvilket indikerer en lavere LGD (gjennomgående bedre sikkerheter) i dette trinnet. Vedrørende endringer i perioden er det spesielt OBOS Banken som skiller seg ut. I trinn 2 går de fra en provision coverage ratio fra 5,47% per Q1 2018 til 1,59% per Q2 2018. Videre går de i trinn 3 fra en provision coverage ratio på 5,4% per 1.1.2018, 14,98% per Q1 2018 til 20,04% per Q2 2018 det vil si en gjennomgående økning i LGD i trinn 3.

Vedrørende de øvrige bankene synes provision coverage ratio i trinn 1 og trinn 3 å ligge relativt stabilt i perioden mens den varierer noe i trinn 2 for enkelte av bankene.

Som tidligere beskrevet kan størrelsen og utviklingen i ECL utlån per trinn i % av utlån per trinn forklares som produktet og utviklingen i dette av andelen av brutto utlån per trinn multiplisert med provision coverage per trinn. Vi har i tabell 7.4 vist utviklingen i de ulike faktorene for de ulike bankene gjennom perioden.

Bank	Periode	Trinn 1			Trinn 2			Trinn 3			Totalt
		BU _n /BU _{Tot}	PCR _n	ECL _n /BU _{Tot}	BU _n /BU _{Tot}	PCR _n	ECL _n /BU _{Tot}	BU _n /BU _{Tot}	PCR _n	ECL _n /BU _{Tot}	
DNB Bank	1.1.18	92,30 %	0,03 %	0,03 %	5,99 %	3,42 %	0,20 %	1,72 %	33,70 %	0,58 %	0,81 %
	Q1 18	92,83 %	0,03 %	0,02 %	5,29 %	2,57 %	0,14 %	1,88 %	33,11 %	0,62 %	0,78 %
	Q2 18	93,17 %	0,02 %	0,02 %	4,94 %	1,82 %	0,09 %	1,90 %	30,33 %	0,58 %	0,69 %
Sbanken	1.1.18	96,12 %	0,02 %	0,01 %	3,44 %	0,95 %	0,03 %	0,44 %	31,28 %	0,14 %	0,18 %
	Q1 18	95,78 %	0,02 %	0,01 %	3,73 %	0,87 %	0,03 %	0,48 %	31,41 %	0,15 %	0,20 %
	Q2 18	95,97 %	0,02 %	0,02 %	3,52 %	0,80 %	0,03 %	0,51 %	31,69 %	0,16 %	0,21 %
Gjensidige Bank	1.1.18	94,85 %	0,08 %	0,08 %	4,34 %	2,58 %	0,11 %	0,81 %	28,71 %	0,23 %	0,42 %
	Q1 18	94,83 %	0,08 %	0,08 %	4,09 %	2,75 %	0,11 %	1,07 %	28,05 %	0,30 %	0,49 %
	Q2 18	96,79 %	0,08 %	0,08 %	2,15 %	4,09 %	0,09 %	1,05 %	27,78 %	0,29 %	0,46 %
OBOS Banken	1.1.18	98,72 %	0,03 %	0,03 %	1,01 %	4,03 %	0,04 %	0,27 %	5,40 %	0,01 %	0,09 %
	Q1 18	99,51 %	0,03 %	0,03 %	0,39 %	5,47 %	0,02 %	0,11 %	14,98 %	0,02 %	0,07 %
	Q2 18	98,55 %	0,03 %	0,03 %	1,25 %	1,59 %	0,02 %	0,19 %	20,04 %	0,04 %	0,09 %
Landkreditt Bank	1.1.18	92,02 %	0,08 %	0,07 %	6,76 %	0,42 %	0,03 %	1,22 %	17,16 %	0,21 %	0,31 %
	Q1 18	92,43 %	0,08 %	0,07 %	6,59 %	0,43 %	0,03 %	0,98 %	20,82 %	0,20 %	0,31 %
	Q2 18	92,42 %	0,08 %	0,07 %	6,64 %	0,44 %	0,03 %	0,95 %	20,25 %	0,19 %	0,29 %
Voss Veksel	1.1.18	IA	IA	IA	IA	IA	IA	IA	IA	IA	IA
	Q1 18	94,34 %	0,04 %	0,04 %	4,80 %	1,70 %	0,08 %	0,86 %	35,12 %	0,30 %	0,42 %
	Q2 18	94,21 %	0,04 %	0,04 %	4,96 %	2,22 %	0,11 %	0,82 %	34,84 %	0,29 %	0,43 %

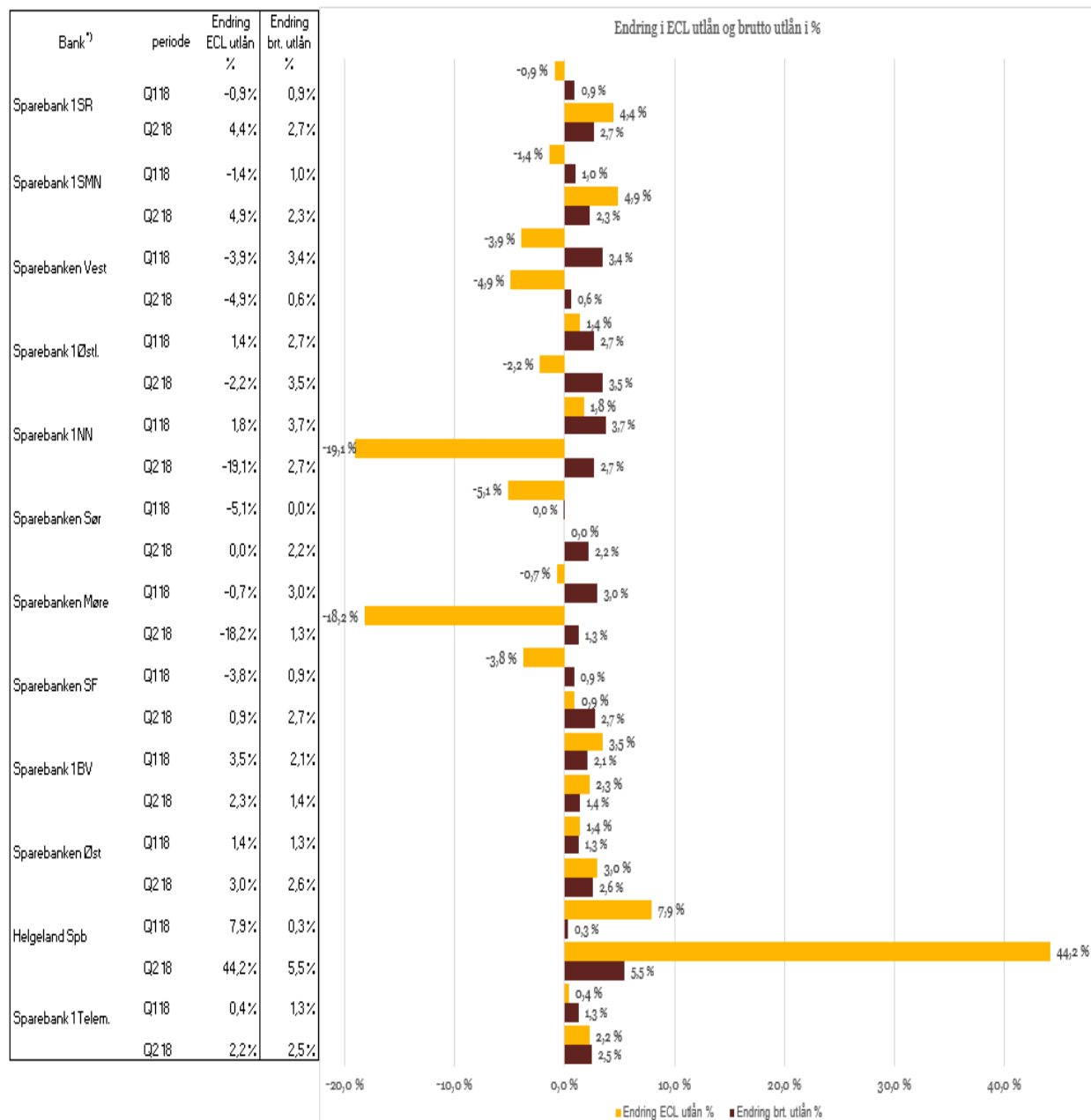
Tabell 7.4

Vi kommenterte tidligere at den reduserte tapsavsetningen til DNB Bank i perioden primært var relatert til reduksjon av ECL utlån i % av brutto utlån i trinn 2. Av denne tabellen ser vi at denne reduksjonen både er drevet av lavere andel brutto utlån i dette trinnet men også en betydelig reduksjon i provision coverage ratio (faller fra 2,57% per Q1 2018 til 1,82% per Q2 2018).

Vedrørende OBOS Banken viser tabellen at svingningene i tapsavsetningsprosenten fra 0,09% per 1.1.2018, 0,07% per Q1 2018 til 0,09% per Q2 2018 forklares gjennom bevegelser i trinn 2 og trinn 3. I trinn 2 kompenserte ett fall i andelen av brutto utlån fra 1.1. 2018 til Q1 2018 opp for økning i provision coverage ratio i samme periode slik at ECL utlån i % av brutto utlån i perioden falt fra 0,04% til 0,02%. I trinn 3 ser vi at fallet i andelen av brutto utlån i samme periode ikke kompenserte for den betydelige økningen i provision coverage ratio i samme periode slik at ECL i % av brutto utlån i perioden steg fra 0,01% til 0,02%. Samlet sett har imidlertid effektene medført en nedgang i tapsavsetningsprosenten i perioden. I perioden Q1 2018 til Q2 2018 stiger tapsavsetningsprosenten igjen til 0,09%. Det følger av tabellen at dette er drevet av både en økt andel av brutto utlån og en betydelig økning i provision coverage ratio.

7.4.3 Sparebanker

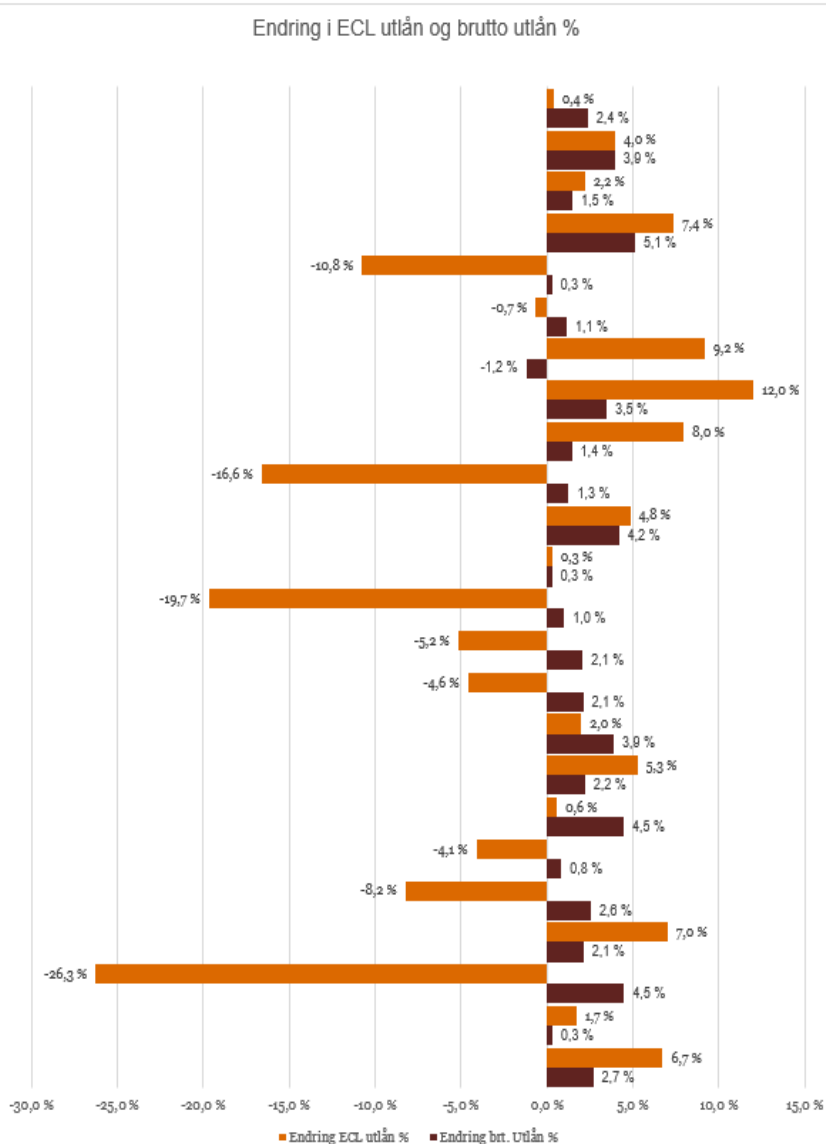
Figur 7.14 og 7.15 viser %-vis utviklingen i ECL-utlån og tilhørende %-vis utvikling i brutto utlån for Q1 2018 og Q2 2018.

Figur 7.14, fortsettelse neste side

*) Se fotnote figur 7.15.

Bank *)	periode	Endring ECL utlån %	Endring brt. Utlån %
Sparebanken 1RING	Q1 18	0,4%	2,4%
	Q2 18	4,0%	3,9%
Sparebanken 1ØA	Q1 18	2,2%	1,5%
	Q2 18	7,4%	5,1%
Sandnes Spb	Q1 18	-10,8%	0,3%
	Q2 18	-0,7%	1,1%
Fana Spb	Q1 18	9,2%	-1,2%
	Q2 18	12,0%	3,5%
Jæren Spb	Q1 18	8,0%	1,4%
	Q2 18	-16,6%	1,3%
Sparebank 1NV	Q1 18	4,8%	4,2%
	Q2 18	0,3%	0,3%
Totens Spb	Q1 18	-19,7%	1,0%
	Q2 18	-5,2%	2,1%
Aurskog Spb	Q1 18	-4,6%	2,1%
	Q2 18	2,0%	3,9%
Skue Spb	Q1 18	5,3%	2,2%
	Q2 18	0,6%	4,5%
Melhus Spb	Q1 18	-4,1%	0,8%
	Q2 18	-8,2%	2,6%
Høland og Setskog	Q1 18	7,0%	2,1%
	Q2 18	-26,3%	4,5%
Indre Sogn Spb	Q1 18	1,7%	0,3%
	Q2 18	6,7%	2,7%

Figur 7.14

*) Se fotnote figur 7.15

Figuren viser at 8 av bankene har hatt en negativ endring i ECL utlån i Q1 2018 men positiv utlånsvekst. For Sandnes Sparebank og Toten Sparebank er endringen i ECL utlån til dels betydelig med endringer på hhv. -10,8% og -19,7%. I samme periode hadde de en utlånsvekst på hhv. 0,3% og 1,0% hvilket reflekteres i tapsavsetningsprosenten ved utgangen av Q1 18.

I Q2 2018 er det til sammenligning 9 banker som har hatt negativ endring i ECL utlån men positiv utlånsvekst. Det følger av figuren at de største endringene er relatert til Sparebank 1 NN med -19,1%, Sparebanken Møre med -18,2%, Jæren Sparebank med -16,6% og Høland og Setskog Sparebank med -26,3%. Til sammenligning har Helgeland Sparebank en økning i ECL utlån i Q2 2018 med hele 44,2%. Det kan således se ut som at disse bankene har hatt svært ulik utvikling i kredittrisiko i den underliggende utlånsporteføljen i perioden 1.1.18 til Q2 2018.

Disse endringene reflekteres naturlig nok i utviklingen i tapsavsetningsprosenten noe vi har illustrert i figur 7.15 under. Vi ser at for Sandnes Sparebank og Totens Sparebank faller

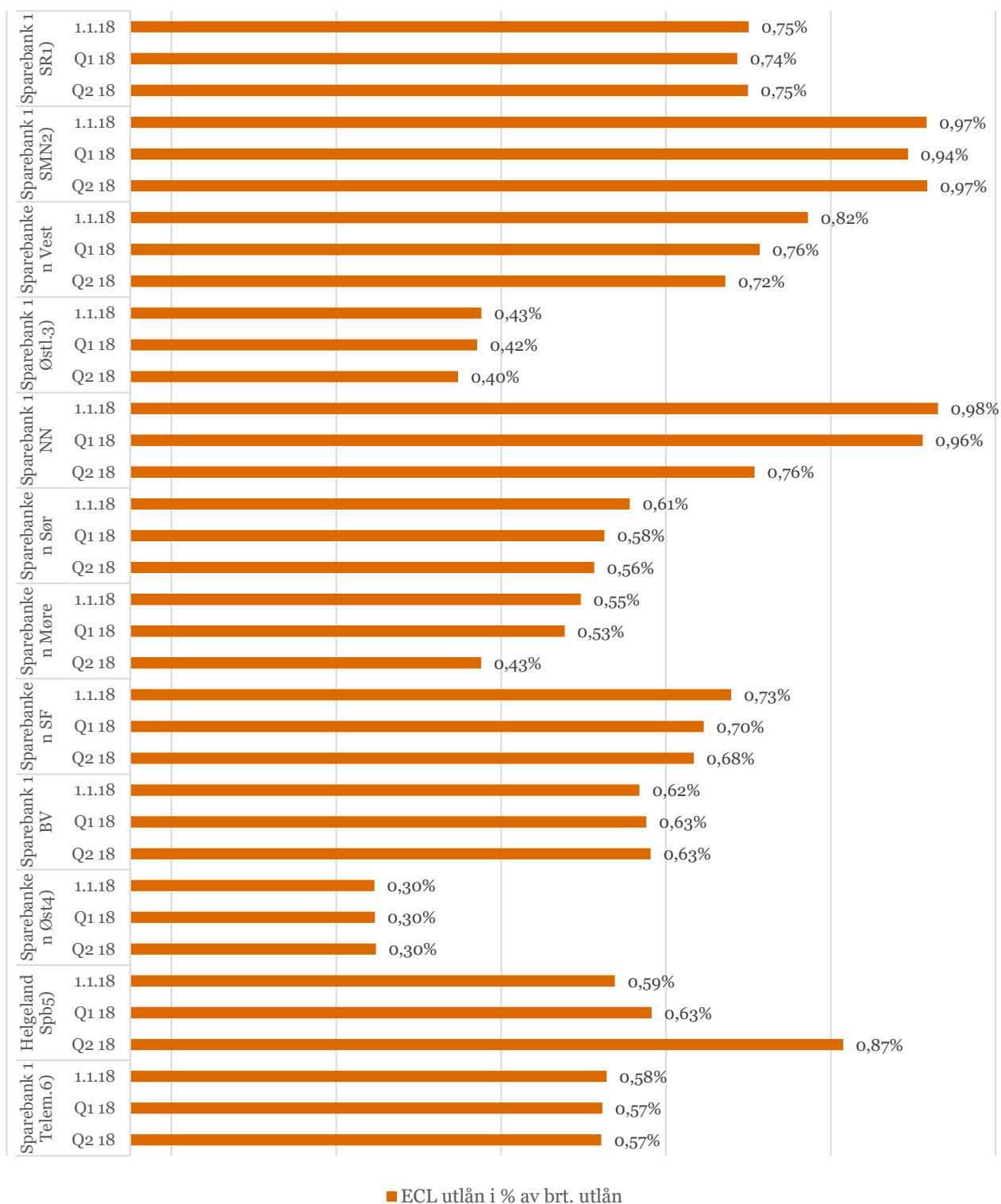
tapsavsetningsprosenten fra hhv. 1,8% per 1.1.18 til 1,6% per Q1 18 og 0,57% per 1.1.18 til 0,53% per Q1 2018.

Tilsvarende ser en at tapsavsetningsprosenten for Sparebank 1 NN faller fra 0,96% per Q1 2018 til 0,76% per Q2 2018, Sparebanken Møre fra 0,53% per Q1 18 til 0,43% per Q2 2018, Jæren Sparebank fra 0,29% per Q1 2018 til med 0,24% per Q2 2018 og Høland og Setskog Sparebank fra 0,52% per Q1 2018 til 0,37% per Q2 2018.

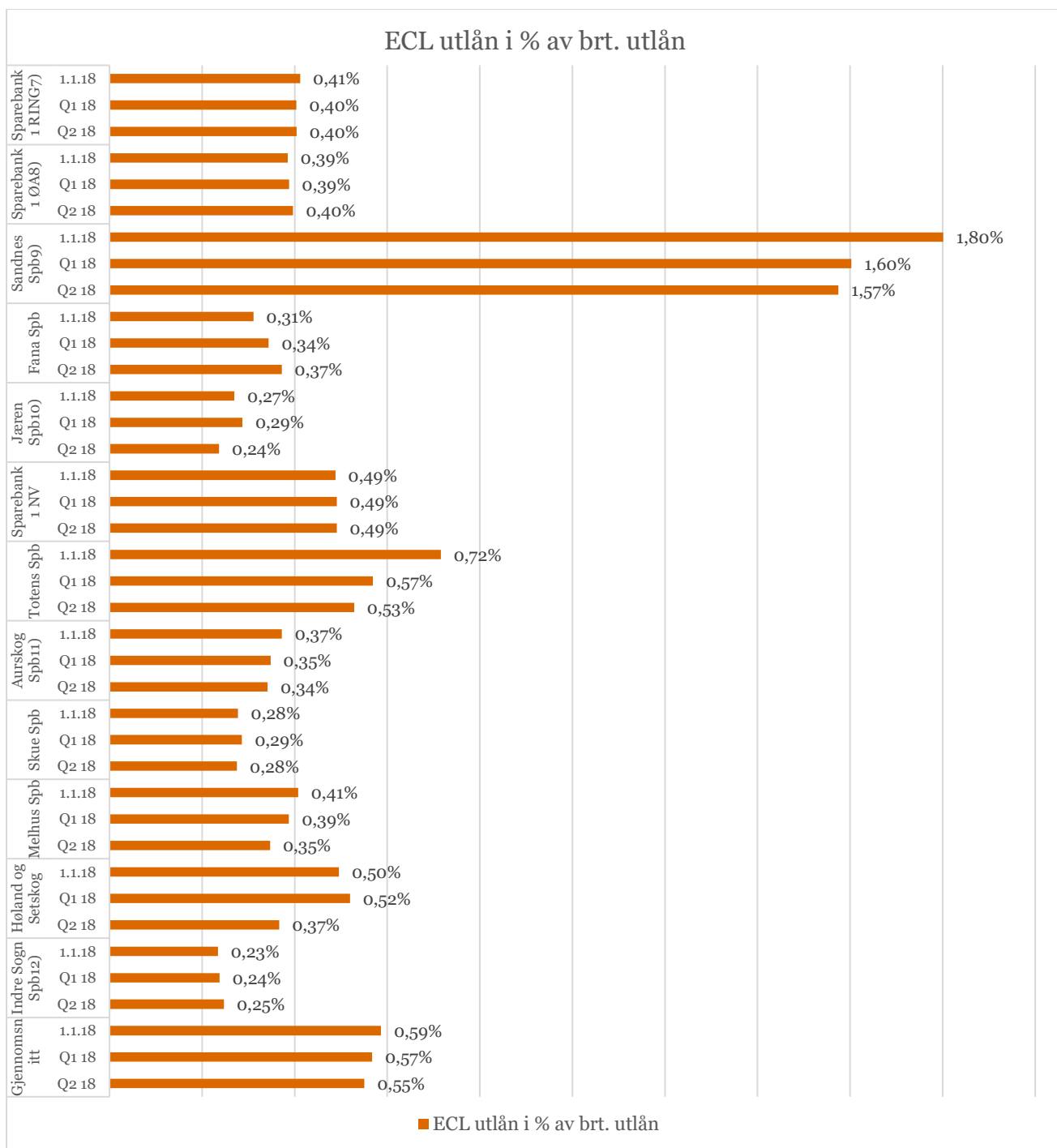
Til sammenligning stiger tapsavsetningsprosenten for Helgeland Sparebank fra 0,63% per Q1 2018 til 0,87% per Q2 2018.

At det foreligger såpass store forskjeller i utviklingen i kredittrisikoen i den underliggende utlånsporteføljen til de ulike sparebankene er til dels overaskende og spesielt for sparebanker som ligger i de samme regionene.

ECL utlån i % av brt. utlån

Figur 7.15, fortsettelse neste side

Figur 7.15

- 1) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 7 610 dvs. 4,4% av brutto utlån per 1.1.18, mnok 7 372 dvs. 4,2% per Q1 18 og mnok 7 290 dvs. 4,1% per Q2 18.
- 2) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 3 278 dvs. 2,9% av brutto utlån per 1.1.18, mnok 3 238 dvs. 2,9% per Q1 18 og mnok 3 565 dvs 3,1% per Q2 18.
- 3) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 5 254 dvs. 5,8% av brutto utlån per 1.1.18, mnok 5 314 dvs. 5,7% per Q1 18 og mnok 5 506 dvs 5,7% per Q2 18.
- 4) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 258 dvs. 0,8% av brutto utlån per 1.1.18, mnok 202 dvs. 0,6% per Q1 18 og mnok 267 dvs 0,8% per Q2 18.
- 5) Brutto utlån inkluderer fastrentelån til FVPL med mnok 903 dvs 3,3% av brutto utlån per Q2 18.
- 6) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1 186 dvs. 5,9% av brutto utlån per 1.1.18, mnok 1 252 dvs. 6,2% per Q1 18 og mnok 1 311 dvs 6,3% per Q2 18.
- 7) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1 377 dvs. 7,54% av brutto utlån per 1.1.18, mnok 1 380 dvs. 7,3% per Q1 18 og mnok 1 390 dvs 7,1% per Q2 18.
- 8) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 1 175 dvs. 6,9% per 1.1.18, mnok 1 208 dvs. 7% per Q1 18 og 1 179 dvs. 6,5% per Q2 18.
- 9) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 726 dvs. 3,3% av brutto utlån per 1.1.18, mnok 695 dvs 3,2% per Q1 18 og mnok 694 per Q2 18.
- 10) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 167 dvs. 1,5% per 1.1.18. Ikke opplyst per Q1 18 og Q2 18.
- 11) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 53 dvs. 0,7% av brutto utlån per 1.1.18. Ikke opplyst per Q1 18 og Q2 18.
- 12) Brutto utlån inkluderer fastrenteutlån til FVPL med mnok 55 dvs. 1,9% av brutto utlån per 1.1.18. Ikke opplyst per Q1 18 og Q2 18.

Når det gjelder fordelingen av ECL-utlån per trinn og brutto utlån per trinn og følgelig tapsavsetning i % per trinn har vi ikke hatt datagrunnlag for å kunne utarbeide disse for samtlige perioder for noen av sparebankene. De har enten gitt opplysninger om ECL utlån per trinn og brutto utlån til AC per trinn for kun enkelte perioder eller oppgitt kun ECL utlån per trinn uten tilhørende volum eller gitt opplysninger om ECL per trinn inklusive utenom balanseposter mens brutto tabell er vist kun for utlån. Brutto migrasjonstabell over utlån inkluderer også ofte fastrenteutlån til virkelig verdi over resultatet (FVPL) hvilket gjør det usikkert om de også da er med i ECL migrasjonstabellen gitt disse tabellene er systemgenerert.

Appendix

Appendix 1: Oversikt over banker i undersøkelsen

	Navn	Forkortelse	Forvaltningskapital (MNOK) - 31.12.17	Forvaltningskapital (MNOK) - 31.03.18	Forvaltningskapital (MNOK) - 30.06.18	Revisor	SBG 1 Gruppen (SPG1), Eika (E), Selvstendig (S)
nr.	Sparebanker						
1	SpareBank 1 SR-Bank ASA	SpareBank 1 SR	216 618	217 370	223 954	PwC	SPG1
2	SpareBank 1 SMN	SpareBank 1 SMN	153 254	152 083	159 584	Deloitte	SPG1
3	Sparebanken Vest	Sparebanken Vest	175 190	177 203	182 479	Deloitte	S
4	SpareBank 1 Østlandet	SpareBank 1 Østl.	108 321	114 088	119 592	PwC	SPG1
5	SpareBank 1 Nord-Norge	SpareBank 1 NN	97 186	98 372	98 372	KPMG	SPG1
6	Sparebanken Sør	Sparebanken Sør	114 310	116 319	118 479	PwC	S
7	Sparebanken Møre	Sparebanken Møre	66 491	68 607		EY	S
8	Sparebanken Sogn og Fjordane	Sparebanken SF	51 848	52 426	53 789	Deloitte	S
9	SpareBank 1 BV	SpareBank 1 BV	34 471	35 027	36 079	KPMG	SPG1
10	Sparebanken Øst	Sparebanken Øst	36 994	37 830	38 732	EY	S
11	Helgeland Sparebank	Helgeland Spb	31 850	32 153	32 315	PwC	S
12	SpareBank 1 Telemark	SpareBank 1 Telem.	23 054	23 530	24 322	EY	SPG1
13	SpareBank 1 Ringerike Hadeland	SpareBank 1 RING	22 156	23 140	23 485	Deloitte	SPG1
14	SpareBank 1 Østfold Akershus	SpareBank 1 ØA	20 946	21 068	22 508	PwC	SPG1
15	Sandnes Sparebank	Sandnes Spb	26 100	26 178	26 716	Deloitte	E
16	Fana Sparebank	Fana Spb	24 022	24 350	25 027	EY	S
17	Jæren Sparebank	Jæren Spb	13 675	13 997	14 032	Deloitte	E
18	SpareBank 1 NordVest	SpareBank 1 NV	13 603	14 125	14 529	PwC	SPG1
19	Totens Sparebank	Totens Spb	14 619	14 779	15 737	KPMG	E
20	Aurskog Sparebank	Aurskog Spb	9 603	9 728	10 122	RSM	E
21	Skue Sparebank	Skue Spb	8 989	9 069	9 403	PwC	E
22	Melhus Sparebank	Melhus Spb	8 208	8 548	8 724	PwC	E
23	Høland og Setskog Sparebank	Høland og Setskog	5 299	5 370	5 651	RSM	E
24	Indre Sogn Sparebank	Indre Sogn Spb	3 512	3 548	4 298	PwC	E
	Forbrukslånbanker						
25	Santander Consumer Bank AS	Santander	159 100	164 339	159 994	PwC	S
26	Bank Norwegian AS	Bank Norwegian	42 988	45 358	47 293	PwC	S
27	YA Bank	YA Bank	7 084	7 392	7 772	EY	S
28	Komplett Bank	Komplett Bank	6 360	6 859	8 130	PwC	S
	Øvrige banker						
29	DNB Bank ASA	DNB Bank	2 359 860	2 347 013	2 516 642	EY	S
30	Sbanken ASA	Sbanken	83 533	85 179	92 412	Deloitte	S
31	Gjensidige Bank ASA	Gjensidige Bank	51 535	52 595	54 863	Deloitte	S
32	BN Bank ASA	BN Bank	26 168	27 542	28 777	KPMG	SPG1
33	OBOS Banken AS	OBOS Banken	34 202	36 211	38 320	PwC	S
34	Landkreditt Bank AS	Landkreditt Bank	26 499	27 390	27 561	PwC	S
35	Storebrand Bank ASA	STB Bank	31 982	32 765	31 388	Deloitte (PwC fra 2018)	S
36	KLP Banken AS	KLP Banken	32 903	35 404	35 817	PwC	S
37	Pareto Bank ASA	Pareto Bank	13 104	13 434	15 753	PwC	S
38	Voss Veksel- og Landmandsbank AS	Voss Veksel	4 564	4 681	4 405	RSM	E
	Europeiske banker						
39	Barclays Bank PLC	Barclays	£m 1 129 343	IA	£m 903 345	KPMG	S
40	Danske Bank	Danske Bank	DKKm 3 539 528	DKKm 3 538 555	DKKm 3 706 419	Deloitte	S
41	Handelsbanken	Handelsbanken	SEKm 2 766 977	SEKm 2 963 576	SEKm 3 134 353	EY og PwC	S
42	HSBC Holdings plc	HSBC	\$m 2 571 771	IA	\$m 2 607 314	PwC	S
43	Lloyds Banking Group plc	Lloyds	£m 812 109	IA	£m 829 779	PwC	S
44	Nordea	Nordea	EURm 581 612	EURm 580 189	EURm 570 053	PwC	S
45	SEB	SEB	SEKm 2 556 908	SEKm 2 903 264	SEKm 2 817 862	PwC	S
46	Santander UK Group Holdings plc	Santander	£m 314 760	IA	£m 316 625	PwC	S
47	Standard Chartered plc	Standard	\$m 663 501	IA	\$m 694 874	KPMG	S
48	Swedbank	Swedbank	SEKm 2 212 636	SEKm 2 469 127	SEKm 2 646 033	Deloitte	S

Appendix 2: Definisjoner

Vi har enkelte steder benyttet engelske begreper og forkortelser. Disse er gjengitt i tabellen under med dens tilhørende betydning på engelsk og norsk.

AC	amortised cost	amortisert kost (AK)
EAD	exposure at default	Eksponering ved mislighold
EBA	European Banking Authority	IA
ECB	European Central Bank	IA
ECL	expected credit loss	forventet kredittap
Eika	IA	Eika - alliansen
FVOCI	fair value through other comprehensive income	virkelig verdi over utvidet resultat
FVPL ^{*)}	fair value through profit or loss	virkelig verdi med verdiendringer over resultatet
IASB	International Accounting Standards Board	IA
IAS 1	International accounting Standard 1 – Presentation of Financial Statements	Internasjonal regnskapsstandard 1 – Presentasjon av finansregnskap
IAS 39	International Accounting Standard 39 – Financial Instruments: Recognition and Measurement	Internasjonal regnskapsstandard 39 - Finansielle instrumenter – innregning og måling
IFRS 7	International Financial Reporting Standard 7 - Financial Instruments: Disclosures	Internasjonal standard for finansiell rapportering 7 – Finansielle instrumenter - opplysninger
IFRS 9	International Financial Reporting Standard 9 – Financial Instruments	Internasjonal standard for finansiell rapportering 9 – Finansielle instrumenter
GPPC	Global Public Policy Committee of the large accounting networks	IA
HTM	Held to maturity	Holdt til forfall
LGD	loss given default	tap gitt mislighold
L&R	Loans and receivables	Utlån og fordringer
OCI	other comprehensive income	andre inntekter/ utvidet resultat
PD	probability of default	sannsynlighet for mislighold
PCR	Provision coverage ratio per stage	Tapsavsetningsprosent per trinn
SPPI	solely payment of principal and interest	Kun betaling av hovedstol og renter
SICR	significant increase in credit risk	vesentlig økning i kredittrisiko
Sp1G	IA	Sparebank 1 Gruppen
SSM	Single Supervisory Mechanism	IA

^{*)} Når forkortelsen brukes for finansielle forpliktelser betyr det måling til virkelig verdi med endringer som skyldes egen kredittrisiko over utvidet resultat såsant ikke noe annet eksplisitt kommer frem.

Appendix 3: Illustrasjon på regnskapsprinsipper knyttet til migrering

Sparebanken Sogn og Fjordane	<p><i>Eit engasjement som har migrert til trinn 2 kan migrere tilbake til trinn 1, dersom det ikke lenger oppfyller nokon av dei tre kriteria beskrive ovanfor. Det inngår ikkje i nokon eksplisitt karanteneperiode før eit engasjement kan migrere til eit lågare trinn. Engasjement som har gått i misleghald vil migrere frå trinn 3 til trinn 1 eller 2, når dei ikkje lengre er misleghaldsmerka.</i></p> <p>Kilde: 1. Kvartal 2018</p>
Sbanken	<p><i>Et engasjement som har migrert til trinn 2 kan migrere tilbake til trinn 1 dersom det ikke lenger oppfyller noen av de de tre kriteriene beskrevet overfor. Det inngår ikke noen eksplisitt garanteneperiode før et engasjement kan migrere til et lavere trinn. Engasjement som har gått i mislighold vil migrere til trinn 1 eller 2 når de ikke lenger er misligholdsmerket.</i></p> <p>Kilde: Årsrapport 2017</p>
Landkreditt Bank	<p><i>Lån som er i trinn 2 eller 3 kan ikke re-klassifiseres til et lavere trinn før etter 3 måneder etter at de er erklært friske igjen.</i></p> <p>Kilde : Årsrapport 2017</p>
Lloyds Banking Group Plc	<p>Assets can also move back to Stage 1 from Stage 2 should the credit risk subsequently improve and no longer represent a significant increase in credit risk since origination. For Retail products, the Group policy includes certain cure periods whereby assets remain in Stage 2 for periods of between six and twelve months regardless of the PD at the reporting date.</p> <p>Kilde: IFRS 9 “Financial Instruments”:Transition, Lloyds Banking Group plc, March 2018</p>
HSBC Holding plc	<p><i>Financial assets can be transferred between the different categories (other than POCI) depending on their relative increase in credit risk since initial recognition. Financial instruments are transferred out of stage 2 if their credit risk is no longer considered to be significantly increased since initial recognition based on the assessments described above. Except for renegotiated loans, financial instruments are transferred out of stage 3 when they no longer exhibit any evidence of credit impairment as described above. Renegotiated loans that are not POCI will continue to be in stage 3 until there is sufficient evidence to demonstrate a significant reduction in the risk of non-payment of future cash flows, observed over a minimum one-year period and there are no other indicators of impairment. For loans that are assessed for impairment on a portfolio basis, the evidence typically comprises a history of payment performance against the original or revised terms, as appropriate to the circumstances. For loans that are assessed for impairment on an individual basis, all available evidence is assessed on a case-by-case basis.</i></p> <p>Kilde: Report on Transition to IFRS 9 ‘Financial Instruments’ 1 January 2018</p>
Barclays PLC	<p><i>Exposures move back to stage 1 (from stage 2: my comment) once they no longer meet the criteria for a significant increase in credit risk and when any cure criteria used for credit risk management are met. This is subject to all payments being up to date and the customer evidencing ability and willingness to maintain future payments.</i></p> <p><i>(ii) Forbearance</i> <i>Both performing and non-performing forbearance assets are classified as stage 3 except where it is established that the concession granted has not</i></p>

	<p>resulted in diminished financial obligation and that no other regulatory definitions of default criteria has been triggered, in which case the asset is classified as stage 2. The minimum probationary period for non-performing forbearance is 12 months and for performing forbearance, 24 months. Hence, a minimum of 36 months is required for non-performing forbearance to move out of a forborne state.</p> <p>Kilde: IFRS 9 Transition note, March 2018</p>
Standard Chartered	<p>Assets will transfer from stage 3 to stage 2 when the assets are no longer considered to be creditimpaired. Assets will not be considered creditimpaired only if the customer makes payments such that they are paid to current in line with the original contractual terms. In addition:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Loans that were subject to forbearance measures must remain current for 12 months before they can be transferred to stage 2; - Retail loans that were not subject to forbearance measures must remain current for 180 days before they can be transferred to stage 2 or stage 1. <p>Assets may transfer to stage 1 if they are no longer considered to have experienced a significant increase in credit risk. This will be immediate when the original PD based transfer criteria are no longer met (and as long as none of the other transfer criteria apply). Where assets were transferred using other measures, the assets will only transfer back to stage 1 when the condition that caused the significant increase in credit risk no longer applies (and as long as none of the other transfer criteria apply).</p> <p>Kilde : Standard Chartered PLC – transition to IFRS 9, 28 March 2018</p>
RBS	<p>If the definition of a significant increase in credit risk is no longer met then the asset returns from Stage 2 to Stage 1. There is no accounting concept of “cure”. RBS has specifically considered the risk of volatility within its reporting of movements between Stages 1 and 2 and concluded that for Retail assets the definition of “deteriorated” should incorporate a 3-month lookback on PD (so if the numeric threshold is breached in any of the three months prior to the reporting date the asset is deemed to remain in Stage 2). This approach is referred to as “persistence”.</p> <p>Kilde :IFRS 9 Transition Report, February 2018</p>
SEB	<p>In case there has been a significant increase in credit risk since initial recognition, an allowance for lifetime ECL shall be recognised and the financial instrument is transferred to Stage 2. The approach is symmetrical, meaning that in subsequent reporting periods, if the credit quality of the financial instrument improves such that there is no longer a significant increase in credit risk since initial recognition, the financial assets moves back to Stage 1.</p> <p>Kilde : SEB Annual Report 2017</p>

Appendix 4: Barclays Bank PLC – Interim Result Announcement 30 June 2018: utdrag noteopplysninger

Credit risk – splitter trinn 2 i <= 30d og > 30d

Loans and advances at amortised cost by product

The table below presents a breakdown of loans and advances at amortised cost and the impairment allowance with stage allocation by asset classification.

As at 30.06.18 ¹	Stage 2				Total £m	Stage 3 £m	Total ¹ £m
	Stage 1 £m	Not past due £m	<=30 days past due £m	>30 days past due £m			
Gross exposure							
Home loans	11,407	767	96	185	1,048	1,212	13,667
Credit cards, unsecured loans and other retail lending	24,334	6,661	447	386	7,494	1,860	33,688
Corporate loans	81,261	8,104	392	566	9,062	1,087	91,410
Total	117,002	15,532	935	1,137	17,604	4,159	138,765
Impairment allowance							
Home loans	38	34	13	10	57	290	385
Credit cards, unsecured loans and other retail lending	271	898	126	154	1,178	1,306	2,755
Corporate loans	90	238	10	12	260	455	805
Total	399	1,170	149	176	1,495	2,051	3,945
Net exposure							
Home loans	11,369	733	83	175	991	922	13,282
Credit cards, unsecured loans and other retail lending	24,063	5,763	321	232	6,316	554	30,933
Corporate loans	81,171	7,866	382	554	8,802	632	90,605
Total	116,603	14,362	786	961	16,109	2,108	134,820
Coverage ratio	%	%	%	%	%	%	%
Home loans	0.3	4.4	13.5	5.4	5.4	23.9	2.8
Credit cards, unsecured loans and other retail lending	1.1	13.5	28.2	39.9	15.7	70.2	8.2
Corporate loans	0.1	2.9	2.6	2.1	2.9	41.9	0.9
Total	0.3	7.5	15.9	15.5	8.5	49.3	2.8

¹ Other financial assets on balance sheet subject to impairment not included in the table above, include cash collateral and settlement balances and financial assets at fair value through other comprehensive income. These have a total gross exposure of £143.7bn and impairment allowance of £7m. In addition, there are off-balance sheet loan commitments and financial guarantee contracts with a gross exposure of £263.7bn and provision of £202m.

Appendix 5: Danske Bank Group Interim report – first half 2018: utdrag noteopplysninger

Endring i ECL – 3 migrasjonslinjer og endring i ECL vist på egen linje

Reconciliation of total allowance account (DKK millions)	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Total
Collective and individual impairment charges under IAS 39, 31 December 2017				20,749
Transition effect (ECL at 1 January 2018), including impact on loans granted by Realkredit Danmark	1,499	5,578	16,242	2,570
Transferred to Stage 1 during the period	665	-614	-51	-
Transferred to Stage 2 during the period	-28	331	-303	-
Transferred to Stage 3 during the period	-23	-188	211	-
ECL on new assets	266	619	1,058	1,942
ECL on assets derecognised	-227	-708	-1,526	-2,462
Impact of net remeasurement of ECL (incl. changes in models)	-607	401	49	-158
Write-offs debited to the allowance account	-3	-7	-981	-991
Foreign exchange adjustments	-8	8	35	35
Other changes	-2	-3	48	43
Balance at 30 June 2018	1,533	5,415	14,781	21,729

The table above excludes the allowance account of DKK 4 million on bonds at amortised cost or fair value through profit or loss (all in stage 1).

For further information on the decomposition of the allowance account on facilities in stages 1-3 in IFRS 9, see the notes on credit risk.

Notes – Danske Bank Group

Credit exposure

Credit exposure from core lending activities

Credit exposure from lending activities in the Group's core banking business includes loans, amounts due from credit institutions and central banks, guarantees and irrevocable loan commitments. The exposure is measured net of accumulated impairment charges and includes repo loans at amortised cost. For reporting purposes, all collateral values are net of haircuts and capped at the exposure amount. The credit exposure from Non-core lending activities is disclosed later in these notes.

At 1 January 2018, the Group implemented IFRS 9. The business model assessment in IFRS 9 resulted in loans in the trading units of Corporates & Institutions being measured at fair value through profit or loss. These loans are covered by the section in the risk management notes on Counterparty credit risk. The comparative information has not been restated, and the comparative information on credit risk is based on the information provided under IAS 39.

Classification of customers

The main objectives of risk classification are to rank the Group's customers according to risk and to estimate each customer's probability of default (PD). As part of the credit process, the Group classifies customers according to risk and updates their classifications upon receipt of new information. Risk classification comprises rating and credit scoring of customers.

The Group has developed a number of classification models to assess customer PD and to classify customers in various segments. Large business and financial customers are classified on the basis of rating models, while small business and personal customers are classified by means of scoring models.

In its credit risk management, the Group uses point in time (PIT) PD estimates for risk classification. These PIT PD estimates express a customer's probability of default within the next 12 months in the current economic situation. The Group's classification scale consists of 11 main rating categories with fixed PD bands. During a downturn, a customer's PIT PD may increase, and the customer may migrate to a lower rating category. The effect from a downturn is thus larger when PIT PD is used than if the classification were based on through-the-cycle (TTC) PD, which the Group uses to calculate the risk exposure amount for credit risk.

Customers with credit-impaired loans are placed in rating category 10 or 11. This includes customers with loans for which no impairment charges have been recognised, for example because adequate collateral has been provided.

The classification of facilities between stage 1 and 2 for the purpose of calculating expected credit loss impairments under IFRS 9 depends on whether the credit risk has increased significantly since initial recognition. The assessment of whether the credit risk has increased significantly since initial recognition is performed by considering the change in the risk of default occurring over the remaining life of the facility and incorporate forward-looking information. A facility is transferred from stage 1 to stage 2 based on observed increases in the probability of default:

- For facilities originated below 1% in PD: An increase in the facility's 12-month PD of at least 0.5 percentage points since initial recognition and a doubling in the facility's lifetime PD since origination
- For facilities originated above 1% in PD: An increase in the facility's 12-month PD of 2 percentage points since origination or a doubling of the facility's lifetime PD since origination

Further, facilities that are more than 30 days past due are moved to stage 2. Finally, customers subject to forbearance measures are placed in stage 2, if the Group, in the most likely outcome, expects no loss or the customers are in the two-year probation period for performing forbore exposures.

Exposures which are considered to be in default for regulatory purposes will always be considered stage 3 under IFRS 9. This applies both to 90-days-past-due considerations and unlikely-to-pay factors leading to regulatory default.

Notes – Danske Bank Group

Credit exposure continued

Credit portfolio in core activities broken down by rating category and stages in IFRS 9

30 June 2018 (DKK billions)	PD level		Gross exposure			Expected Credit Loss			Net exposure			Net exposure, ex collateral		
	Upper	Lower	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Stage 1	Stage 2	Stage 3
1	-	0.01	216.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	216.7	0.0	0.0	207.2	0.0	0.0
2	0.01	0.03	203.5	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	203.5	0.4	0.0	116.0	0.3	1.6
3	0.03	0.06	444.1	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0	444.1	0.9	0.0	158.6	0.2	1.2
4	0.06	0.14	602.3	2.4	0.1	0.1	0.0	0.0	602.2	2.4	0.0	235.9	0.8	0.9
5	0.14	0.31	445.4	10.8	0.1	0.2	0.1	0.0	445.3	10.7	0.1	147.1	4.1	0.4
6	0.31	0.63	243.0	17.1	0.1	0.3	0.3	0.0	242.7	16.8	0.1	81.6	6.4	0.2
7	0.63	1.90	132.3	46.2	0.1	0.2	1.4	0.0	132.1	44.8	0.1	42.0	15.3	0.0
8	1.90	7.98	18.7	33.7	0.2	0.6	2.2	0.0	18.1	31.5	0.2	5.0	7.8	0.0
9	7.98	25.70	1.3	9.0	0.4	0.1	1.3	0.0	1.2	7.7	0.4	0.4	1.5	0.0
10	25.70	99.99	4.9	3.1	30.8	0.0	0.0	5.4	4.9	3.1	25.3	3.3	0.9	7.3
11 (default)	100.00	100.00	1.8	0.7	21.4	-	-	8.6	1.8	0.7	12.8	0.5	0.2	1.6
Total			2,314.1	124.3	53.2	1.5	5.4	14.1	2,312.6	118.9	39.1	997.5	37.5	13.2

Credit portfolio in core activities broken down by rating category

31 December 2017 (DKK billions)	PD level		Gross exposure a	Acc. individual im- pairment charges b	Net exposure =a-b	Net exposure, ex collateral
	Upper	Lower				
1	-	0.01	323.8	-	323.8	291.1
2	0.01	0.03	268.6	-	268.6	124.2
3	0.03	0.06	436.6	-	436.6	139.3
4	0.06	0.14	586.7	-	586.7	227.6
5	0.14	0.31	489.1	-	489.1	157.6
6	0.31	0.63	297.7	-	297.7	82.2
7	0.63	1.90	170.3	-	170.3	44.7
8	1.90	7.98	56.5	-	56.5	15.9
9	7.98	25.70	11.2	-	11.2	3.7
10	25.70	99.99	37.2	6.0	31.3	9.2
11 (default)	100.00	100.00	26.1	10.0	16.1	2.1
Total before collective impairment charges			2,703.9	16.0	2,688.0	1,097.5
Collective impairment charges			4.1			
Total gross exposure			2,708.0			

Credit exposure continued

Credit portfolio in core activities broken down by industry (NACE) and stages in IFRS 9

The table below breaks down credit exposure by industry. The industry segmentation follows the classification principles of the Statistical Classification of Economic Activities in the European Community (NACE) standard.

30 June 2018 (DKK billions)	Gross exposure			Expected Credit Loss			Net exposure			Net exposure, ex collateral		
	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Stage 1	Stage 2	Stage 3
Public Institutions	271.5	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	271.5	1.1	0.0	266.0	1.1	0.0
Banks	59.0	0.4	0.0	0.0	0.0	0.1	58.9	0.4	-0.1	41.9	0.4	-0.1
Credit Institutes	5.0	0.0	-	0.0	0.0	0.0	5.0	0.0	-0.0	5.0	0.0	-0.0
Insurance	9.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	9.9	0.0	0.0	7.5	0.0	-0.0
Investment funds	24.1	0.4	0.7	0.0	0.0	0.1	24.1	0.4	0.5	12.6	0.2	0.2
Other financials	6.2	0.1	-	0.0	0.0	0.0	6.2	0.0	-0.0	5.9	0.0	-0.0
Agriculture	56.5	11.6	7.5	0.3	1.2	2.1	56.2	10.5	5.4	10.4	3.1	0.8
Commercial property	285.0	17.0	8.1	0.2	0.7	2.0	284.8	16.3	6.1	56.4	5.1	0.4
Construction & building products	34.2	3.8	1.0	0.0	0.1	0.3	34.2	3.7	0.7	25.3	1.9	0.4
Consumer discretionary	102.1	7.1	3.0	0.0	0.3	1.2	102.1	6.9	1.9	58.6	3.7	0.9
Consumer staples	57.3	2.8	0.6	0.0	0.1	0.1	57.2	2.7	0.5	38.9	1.7	0.3
Energy & Utilities	48.0	1.5	3.9	0.0	0.0	0.9	48.0	1.4	3.1	37.6	1.3	1.8
Health care	38.5	0.6	0.2	0.0	0.0	0.0	38.5	0.6	0.1	31.1	0.4	1.5
Industrial Services, Supplies & Machinery	108.5	4.6	3.1	0.0	0.1	1.1	108.5	4.5	2.0	89.9	2.4	2.6
IT & telecom	29.6	1.5	0.2	0.0	0.0	0.1	29.6	1.5	0.1	26.9	1.1	0.0
Materials	45.7	2.5	0.7	0.0	0.1	0.4	45.7	2.4	0.3	34.2	0.9	0.9
Non-profit & Associations	175.2	4.0	2.6	0.1	0.1	0.6	175.1	3.9	2.0	46.4	0.9	0.4
Other commercials	37.5	0.7	0.1	0.1	0.0	0.1	37.5	0.7	0.0	28.2	0.3	-0.0
Shipping	27.9	5.8	5.9	0.0	0.8	0.9	27.9	5.0	5.0	13.7	0.5	0.9
Transportation	26.5	2.2	0.3	0.0	0.1	0.1	26.5	2.1	0.1	17.6	0.7	0.1
Personal customers	865.8	56.7	15.2	0.6	1.8	3.8	865.1	54.9	11.4	143.8	11.8	2.2
Total	2,314.1	124.3	53.2	1.5	5.4	14.1	2,312.6	118.9	39.1	997.5	37.5	13.2

Notes – Danske Bank Group

Credit exposure continued

The table below breaks down credit exposure by core business unit and underlying segment.

Credit portfolio in core activities broken down by business unit and stages in IFRS 9

30 June 2018 (DKK billions)	Gross exposure			Expected Credit Loss			Net exposure			Net exposure, ex collateral		
	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Stage 1	Stage 2	Stage 3
Denmark	472.3	24.8	8.6	0.5	1.1	2.7	471.8	23.7	5.8	54.5	5.1	1.5
Finland	82.4	7.3	3.1	0.0	0.1	0.4	82.4	7.2	2.7	5.7	0.9	0.2
Sweden	97.4	7.9	0.4	0.0	0.2	0.1	97.4	7.7	0.3	31.3	1.8	0.0
Norway	119.3	7.1	1.1	0.0	0.1	0.1	119.2	7.0	1.0	31.2	2.0	0.1
Other												
Personal Banking	771.4	47.1	13.1	0.6	1.5	3.3	770.8	45.5	9.8	122.8	9.8	1.9
Denmark	427.3	32.3	21.4	0.5	2.1	6.1	426.8	30.2	15.3	113.8	10.5	2.4
Finland	76.5	10.8	1.6	0.0	0.2	0.6	76.5	10.5	1.0	38.4	3.5	0.2
Sweden	158.6	9.5	1.0	0.1	0.3	0.3	158.5	9.2	0.7	69.7	3.7	0.4
Norway	78.0	7.0	2.6	0.0	0.3	1.1	78.0	6.7	1.5	33.8	2.9	0.9
Other	147.1	0.2	0.1	0.0	0.0	0.0	147.1	0.2	0.1	146.1	0.2	0.0
Business Banking	889.5	60.2	26.8	0.7	2.9	8.2	888.8	57.3	18.6	403.5	21.1	4.1
C&I*	481.2	9.3	9.2	0.1	0.8	1.5	481.1	8.4	7.7	411.9	3.7	6.4
Wealth Management	84.2	3.2	1.6	0.0	0.1	0.3	84.2	3.1	1.3	19.9	0.8	0.4
Northern Ireland	65.5	3.5	2.5	0.0	0.1	0.8	65.5	3.4	1.8	34.2	1.0	0.4
Other	22.2	1.1	0.0	0.0	0.0	0.0	22.2	1.1	0.0	5.1	1.1	0.0
Total	2,314.1	124.3	53.2	1.5	5.4	14.1	2,312.6	118.9	39.1	997.5	37.5	13.2

*The Corporates & Institutions (C&I) segment comprises large corporate customers and financial institutions. As these customers typically have business activities in multiple countries, a geographical split is not applicable.

Notes – Danske Bank Group

Credit exposure continued

Non-performing loans

The Group defines non-performing loans as facilities in stage 3 and for which impairment charges have been booked. For non-retail exposures with one or more non-performing loans, the entire amount of the customer's exposure is considered to be non-performing. For retail exposures, only impaired facilities are included in non-performing loans. The Group's definition of non-performing loans differs from the EBA's definition by excluding fully covered exposures to customers in default and previously forbore exposures that are now performing and are under probation. Furthermore, we exclude exposures in stage 3 where the allowance account is considered immaterial to the gross exposure.

Non-performing loans in core activities

(DKK millions)	30 June 2018	31 December 2017
Total non-performing loans	18,247	17,290
- Portion from customers in default*	6,515	6,049
Coverage ratio (default) (%)	95	97
Coverage ratio (non-default) (%)	65	73
Coverage ratio (total non-performing loans) (%)	81	86
Non-performing loans as a percentage of total gross exposure (%)	1.3	1.2

*Part of which is also shown in the "Exposures subject to forbearance measures" table.

Allowance account in core activities

(DKK millions)	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Total
Collective and individual impairment charges under IAS 39				20,069
Transition effect (ECL at 1 January 2018), including impact on loans granted by Realkredit Danmark	1,498	5,530	15,602	2,562
Transferred to Stage 1 during the period	630	-580	-50	-
Transferred to Stage 2 during the period	-17	319	-302	-
Transferred to Stage 3 during the period	-23	-187	210	-
ECL on new assets	215	618	1,057	1,890
ECL on assets derecognised	-193	-696	-1,476	-2,365
Impact of net remeasurement of ECL (incl. changes in models)	-605	393	57	-154
Write-offs debited to the allowance account	-3	-7	-917	-927
Foreign exchange adjustments	-8	8	26	26
Other changes	-30	-16	-98	-144
ECL allowance 30 June 2018	1,464	5,382	14,109	20,956

Notes – Danske Bank Group

Credit exposure continued

Allowance account in core activities broken down by segment

(DKK millions)	Personal Banking	Business Banking	C&I	Wealth Management	Northern Ireland	Other	Allowance account Total
1 January 2017	5,584	13,324	2,762	534	1,273	1	23,479
New and increased impairment charges	1,295	2,227	759	83	95	4	4,462
Reversals of impairment charges from previous periods	1,098	2,803	345	152	334	-	4,732
Write-offs debited to allowance account	535	1,321	763	4	207	-	2,831
Foreign currency translation	-16	-98	-205	-3	-38	-	-361
Other items	-29	123	-18	2	-25	-2	51
31 December 2017	5,200	11,452	2,189	460	764	2	20,069
Transition effect (ECL at 1 January 2018), including impact on loans granted by Realkredit Danmark	5,866	12,899	2,484	468	902	12	2,562
ECL on new assets	190	1,221	424	33	21	1	1,890
ECL on assets derecognised	-440	-1,557	-253	-64	-45	-8	-2,365
Impact on remeasurement of ECL (incl. change in models)	121	-133	-233	25	66	-1	-154
Write-offs debited to allowance account	-313	-558	2	-18	-41	-	-927
Foreign currency translation	-10	5	29	-	2	-	26
Other items	11	-148	3	-10	-	-	-144
30 June 2018	5,425	11,730	2,457	436	905	3	20,956

The expected credit loss is calculated for all individual facilities as a function of PD, EAD and LGD and incorporates forward-looking information. The forward-looking elements reflect the expectations of the Group's senior management and involves the creation of scenarios (base case, upside and downside), including an assessment of the probability for each scenario. Based on these assessments, the allowance account at 30 June 2018 amounted to DKK 21.0 billion. The allowance account would increase DKK 0.5 billion, if the downside scenario was assigned a probability of 100%. If instead the upside scenario was assigned a probability of 100%, the allowance account would decrease DKK 0.5 billion.

Appendix 6: Handelsbanken Interim Report January – June 2018: Utdrag noteopplysninger

INTERIM REPORT JANUARY – JUNE 2018

Note 6 Loan losses

Loan losses IFRS 9

SEK m	Q2 2018	Q1 2018	Change	Q2 2017	Change	Jan-Jun 2018	Jan-Jun 2017	Change	Full year 2017
Provision Stage 3									
The period's provision Stage 3	-426	-239	78%			-665			
Reversal of Stage 3 provisions to Stage 1 or Stage 2	64	97	-34%			161			
Total	-362	-142	155%			-504			
Provision Stage 1 and Stage 2									
The period's net provision Stage 2	34	-16				18			
The period's net provision Stage 1	23	30	-23%			53			
Total	57	14	307%			71			
Provision off-balance-sheet items									
The period's net provision Stage 3	-4	-36	-89%			-40			
The period's net provision Stage 2	2	7	-71%			9			
The period's net provision Stage 1	22	9	144%			31			
Total	20	-20				0			
Write-offs									
Actual loan losses for the period	-829	-1,629	-49%			-2,458			
Utilised share of previous provision Stage 3	815	1,596	-49%			2,411			
Total	-14	-33	-58%			-47			
Recoveries									
	77	28	175%			105			
Net loan losses	-222	-153	45%			-375			
<i>of which loans to the public</i>	<i>-242</i>	<i>-134</i>	<i>81%</i>			<i>-376</i>			

Loan losses IFRS 9 – Key figures

	30 Jun 2018	31 Mar 2018	31 Dec 2017	30 Sep 2017	30 Jun 2017
Loan loss ratio, % of loans to the public, acc	0.04	0.03			
Total loan loss reserve ratio loans to the public, %	0.17	0.20			
Loan loss reserve ratio Stage 1 loans to the public, %	0.02	0.02			
Loan loss reserve ratio Stage 2 loans to the public, %	0.96	1.22			
Loan loss reserve ratio Stage 3 loans to the public, %	39.23	40.19			
Proportion of loans to the public Stage 3, %	0.21	0.23			

Note 7 Loans

Total loans that are subject to impairment testing in accordance with IFRS 9, net

SEK m	30 Jun 2018	31 Mar 2018	31 Dec 2017	30 Sep 2017	30 Jun 2017
Cash and balances with central banks	375,243	276,999			
Other loans to central banks	61,104	99,545			
of which reverse repos	-	-			
Interest-bearing securities eligible as collateral with central banks	1,199	1,268			
Loans to other credit institutions	36,985	35,475			
of which reverse repos	11,110	11,032			
Loans to the public	2,194,038	2,143,107			
of which reverse repos	8,720	0,008			
Bonds and interest-bearing securities	6,021	5,586			
Total	2,674,590	2,561,980			

SEK m	30 Jun 2018	31 Mar 2018	31 Dec 2017	30 Sep 2017	30 Jun 2017
Loans to the public			2,065,761	2,040,589	2,011,455
of which reverse repos			0,007	7,120	8,322
Loans to other credit institutions			20,250	30,742	33,526
of which reverse repos			1,338	5,738	11,175
Other loans to central banks			38,920	111,008	52,718
of which reverse repos			-	-	-

Total loans that are subject to impairment testing in accordance with IFRS 9, by stages

SEK m	30 Jun 2018	31 Mar 2018	31 Dec 2017	30 Sep 2017	30 Jun 2017
Total loans, gross	2,678,441	2,566,289			
of which Stage 1	2,010,550	2,508,000			
of which Stage 2	00,400	40,005			
of which Stage 3	7,410	8,258			
Total provisions	-3,851	-4,309			
of which Stage 1	-300	-378			
of which Stage 2	-582	-012			
of which Stage 3	-2,000	-3,310			
Total loans, net	2,674,590	2,561,980			

Loans to the public that are subject to impairment testing in accordance with IFRS 9, by stages

SEK m	30 Jun 2018	31 Mar 2018	31 Dec 2017	30 Sep 2017	30 Jun 2017
Loans to the public, gross	2,197,882	2,147,413			
of which Stage 1	2,130,147	2,080,295			
of which Stage 2	00,310	40,800			
of which Stage 3	7,410	8,258			
Total provisions	-3,844	-4,306			
of which Stage 1	-357	-377			
of which Stage 2	-578	-010			
of which Stage 3	-2,000	-3,310			
Loans to the public, net	2,194,038	2,143,107			

Endring i ECL – 3 migrasjonslinjer og endring i ECL vist på linjen for migrasjon

INTERIM REPORT JANUARY – JUNE 2018

Total loans (IFRS 9) – Change in the reserve for expected loan losses

30 June 2018 SEK m	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Total
Provision at beginning of year	401	576	4,696	5,673
Increase due to origination and acquisition	31	20	14	65
Derecognised assets	-25	-53	-107	-185
Transfer to Stage 1	27	-40	-1	-14
Transfer to Stage 2	-49	135	-1	85
Transfer to Stage 3	-80	-386	432	-34
Write-offs	0	0	-2,411	-2,411
Remeasurements due to changes in credit risk	61	406	214	681
Changes due to update in the methodology for estimation	-20	-132	-	-152
Foreign exchange effect, etc	14	56	73	143
Provision at end of period	360	582	2,909	3,851

The transfer lines state the net change in the provision amounts of the contracts due to the movement of stages. The remaining change in provision due to changed credit risk is reported on the line "Remeasurement due to changes in credit risk".

Loans to the public (IFRS 9) - Change in the reserve for expected loan losses

30 June 2018 SEK m	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Total
Provision at beginning of year	400	573	4,696	5,669
Increase due to origination and acquisition	30	19	14	63
Derecognised assets	-25	-53	-107	-185
Transfer to Stage 1	27	-40	-1	-14
Transfer to Stage 2	-49	135	-1	85
Transfer to Stage 3	-80	-386	432	-34
Write-offs	0	0	-2,411	-2,411
Changes due to changes in credit risk	60	405	215	680
Changes due to update in the methodology for estimation	-20	-131	-	-151
Foreign exchange effect, etc	14	56	72	142
Provision at end of period	357	578	2,909	3,844

The transfer lines state the net change in the provision amounts of the contracts due to the movement of stages. The remaining change in provision due to changed credit risk is reported on the line "Remeasurement due to changes in credit risk".

Loans to the public (IFRS 9) – by sector

30 June 2018 SEK m	Gross			Provisions			Net	Stage 2 volumes past due > 30 days
	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Stage 1	Stage 2	Stage 3		
Private individuals	1,071,965	19,539	2,034	-149	-96	-694	1,092,599	389
of which mortgage loans	800,408	14,003	405	-40	-27	-35	884,818	247
of which other loans with property mortgages	148,571	2,812	504	-28	-16	-116	151,727	92
of which other loans to private individuals	53,020	1,704	1,035	-75	-63	-543	56,054	50
Housing co-operative associations	220,200	3,244	58	-13	-1	-15	223,473	64
of which mortgage loans	183,032	2,492	20	-8	-1	-11	186,133	34
Property management	584,084	19,194	1,529	-95	-138	-396	604,178	105
Manufacturing	25,947	6,290	414	-13	-54	-265	32,319	11
Retail	20,671	1,689	146	-12	-24	-138	22,332	2
Hotel and restaurant	8,374	357	44	-6	-6	-34	8,729	-
Passenger and goods transport by sea	7,166	1,128	842	-1	-122	-99	8,914	-
Other transport and communication	14,055	1,264	99	-6	-7	-23	15,382	-
Construction	21,762	1,752	171	-16	-45	-140	23,484	3
Electricity, gas and water	21,535	972	193	-2	-10	-141	22,547	-
Agriculture, hunting and forestry	13,855	879	102	-6	-9	-85	14,736	-
Other services	22,437	988	230	-12	-23	-223	23,397	2
Holding, investment and insurance companies, funds etc.	65,415	1,928	548	-10	-14	-416	67,451	-
Government and municipalities	11,782	25	-	-	-	-	11,807	-
Other corporate lending	20,899	1,070	1,006	-16	-29	-240	22,690	9
Total	2,130,147	60,319	7,416	-357	-578	-2,909	2,194,038	585

Specification of Loans to the public (IFRS 9) - Property management

30 June 2018 SEK m	Gross			Provisions			Net	Stage 2 volumes past due > 30 days
	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Stage 1	Stage 2	Stage 3		
Loans in Sweden								
State-owned property companies	4,045	-	-	-	-	-	4,045	-
Municipal-owned property companies	8,450	-	-	-	-	-	8,450	-
Residential property companies	104,724	2,874	38	-7	-7	-19	107,603	9
of which mortgage loans	01,744	2,403	-	-0	-6	-	94,195	8
Other property management	124,320	2,764	195	-14	-15	-121	127,129	5
of which mortgage loans	52,012	1,543	8	-0	-5	-2	53,552	4
Total loans in Sweden	241,539	5,638	233	-21	-22	-140	247,227	14
Loans outside Sweden								
UK	136,052	2,786	929	-29	-42	-161	139,535	1
Norway	111,030	7,758	201	-29	-39	-42	118,879	61
Denmark	19,821	1,313	84	-7	-16	-5	21,190	-
Finland	39,631	1,673	55	-3	-17	-42	41,297	29
The Netherlands	31,098	24	-	-5	-2	-	31,115	-
Other countries	4,913	2	27	-1	-	-6	4,935	-
Total loans outside Sweden	342,545	13,556	1,296	-74	-116	-256	356,951	91
Total loans - Property management	584,084	19,194	1,529	-95	-138	-396	604,178	105

Appendix 7: HSBC Holding plc Interim Report 2018: Utdrag noteopplysninger

Summary of credit risk (excluding debt instruments measured at FVOCI) by stage distribution and ECL coverage by industry sector at 1 January 2018 (continued)

	Gross carrying/nominal amount ^a				Total	Allowance for ECL				Total	ECL coverage %				
	Stage 1	Stage 2	Stage 3	POCI ^b		Stage 1	Stage 2	Stage 3	POCI ^b		Stage 1	Stage 2	Stage 3	POCI ^b	Total
	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	%	%	%	%	
Loans and advances to customers at amortised cost	871,566	72,658	13,882	974	959,080	(1,309)	(2,201)	(5,591)	(242)	(9,343)	0.2	3.0	40.3	24.8	
– personal	354,305	16,354	4,410	–	375,069	(581)	(1,156)	(1,310)	–	(3,047)	0.2	7.1	29.7	–	
– corporate and commercial	456,837	53,262	9,064	974	520,137	(701)	(1,037)	(4,073)	(242)	(6,053)	0.2	1.9	44.9	24.8	
– non-bank financial institutions	60,424	3,042	408	–	63,874	(27)	(8)	(208)	–	(243)	–	0.3	51.0	–	
Loans and advances to banks at amortised cost	81,027	1,540	15	–	82,582	(17)	(4)	(2)	–	(23)	–	0.3	13.3	–	
Other financial assets measured at amortised cost	556,185	1,517	155	7	557,864	(28)	(4)	(82)	–	(114)	–	0.3	52.9	–	
Loan and other credit related commitments	475,986	24,330	999	46	501,361	(126)	(183)	(67)	–	(376)	–	0.8	6.7	–	
– personal	194,320	1,314	469	–	196,093	(13)	(1)	–	–	(14)	–	0.1	–	–	
– corporate and commercial	240,854	20,951	540	46	262,391	(108)	(180)	(67)	–	(355)	–	0.9	12.4	–	
– financial	40,812	2,065	–	–	42,877	(5)	(2)	–	–	(7)	–	0.1	–	–	
Financial guarantee and similar contracts	77,921	11,014	413	34	89,382	(36)	(47)	(78)	–	(161)	–	0.4	18.9	–	
– personal	768	18	5	–	791	–	(2)	(2)	–	(4)	–	11.1	40.0	–	
– corporate and commercial	67,596	10,064	408	34	78,102	(36)	(44)	(74)	–	(153)	0.1	0.4	18.1	–	
– financial	9,557	932	–	–	10,489	(1)	(1)	(2)	–	(4)	–	0.1	–	–	
At 1 Jan 2018	2,062,685	111,059	15,464	1,061	2,190,269	(1,516)	(2,439)	(5,820)	(242)	(10,017)	0.1	2.2	37.6	22.8	

Stage 2 days past due analysis at 1 January 2018

	Gross carrying amount			Total	Allowance for ECL			Total	ECL coverage %		
	Stage 2	Of which: 1 to 29 DPD ^c	Of which: 30 and > DPD ^c		Stage 2	Of which: 1 to 29 DPD ^c	Of which: 30 and > DPD ^c		Stage 2	Of which: 1 to 29 DPD ^c	Of which: 30 and > DPD ^c
	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	%	%	%	
Loans and advances to customers at amortised cost	72,658	2,393	2,447	(2,201)	(261)	(261)	3.0	10.9	10.7		
– personal	16,354	1,683	1,428	(1,156)	(218)	(230)	7.1	13.0	16.1		
– corporate and commercial	53,262	684	977	(1,037)	(42)	(31)	1.9	6.1	3.2		
– non-bank financial institutions	3,042	26	42	(8)	(1)	–	0.3	3.8	–		
Loans and advances to banks at amortised cost	1,540	7	66	(4)	(2)	–	0.3	28.6	–		
Other financial assets measured at amortised cost	1,517	133	46	(4)	–	(1)	0.3	–	2.2		

For footnotes, see page 70.

Measurement uncertainty and sensitivity analysis of ECL

The recognition and measurement of expected credit losses ('ECL') is highly complex and involves the use of significant judgement and estimation. This includes the formulation and incorporation of multiple forward-looking economic conditions into ECL to meet the measurement objective of IFRS 9.

Methodology

For most portfolios, HSBC has adopted the use of three economic scenarios, representative of our view of forecast economic conditions, sufficient to calculate unbiased ECL. They represent a 'most likely outcome' (the Central scenario) and two, less likely, 'outer' scenarios, referred to as the 'Upside' and 'Downside' scenarios. Each outer scenario is consistent with a probability of 10%, while the Central scenario is assigned the remaining 80%. This weighting scheme is deemed appropriate for the computation of unbiased ECL. Key scenario assumptions are set using the average of forecasts from external economists, helping to ensure

the IFRS 9 scenarios are unbiased and maximise the use of independent information.

For the Central scenario, HSBC sets key assumptions – such as GDP growth, inflation, unemployment and policy interest rates – using either the average of external forecasts (commonly referred to as consensus forecasts) for most economies or market prices. An external provider's global macro model, conditioned to follow the consensus forecasts, projects the other paths required as inputs to credit models. This external provider model is subject to HSBC's risk governance framework, with oversight by a specialist internal unit.

The Upside and Downside scenarios are designed to be cyclical, in that GDP growth, inflation and unemployment usually revert back to the Central scenario after the first three years for major economies. We determine the maximum divergence of GDP growth from the Central scenario using the 10th and the 90th percentile of the entire distribution of forecast outcomes for major economies. Using externally available forecast distributions helps ensure independence in scenario construction. While key economic variables are set with reference to external distributional

forecasts, we also align the overall narrative of the scenarios to the macroeconomic risks described in HSBC's top and emerging risks. This ensures that scenarios remain consistent with the more qualitative assessment of risks captured in top and emerging risks. We project additional variable paths using the external provider's global macro model.

The Central, Upside and Downside scenarios, selected with reference to external forecast distributions using the above approach, are termed the 'Consensus Economic Scenarios'.

To generate the three scenarios, the following are applied:

- **Economic risk assessment** – We develop a shortlist of the upside and downside economic and political risks most relevant to HSBC and the IFRS 9 measurement objective. These include local and global economic and political risks which together affect economies that materially matter to HSBC, namely the UK, eurozone, Hong Kong, China and the US. We compile this list by monitoring developments in the global economy, by reference to HSBC's top and emerging risks, and by consulting external and internal subject matter experts.
- **Scenario generation** – For the Central scenario, we obtain a pre-defined set of economic forecasts from the average taken from the consensus forecast survey of professional forecasters. Paths for the two outer scenarios are benchmarked to the Central scenario and reflect the economic risk assessment. Scenario probabilities reflect management judgement and are informed by data analysis of past recessions, transitions in and out of recession, and the current economic outlook. The key assumptions made, and the accompanying paths, represent our 'best estimate' of a scenario at a specified probability. Suitable narratives are developed for the Central scenario and the paths of the two outer scenarios.
- **Variable enrichment** – We expand each scenario through enrichment of variables. This includes the production of more than 400 variables that are required to calculate ECL. The external provider expands these scenarios by using as inputs the agreed scenario narratives and the variables aligned to these narratives. Scenarios, once expanded, continue to be benchmarked to the latest events and information. Late-breaking events could lead to the revision of scenarios to reflect management judgement.

The Upside and Downside scenarios are generated at year-end and are only updated during the year if economic conditions change significantly. The Central scenario is generated every quarter. In quarters where only the Central scenario is updated, Wholesale outer scenarios are adjusted such that the relationship between the Central scenario and outer scenarios in the quarter is consistent with that observed at the last full scenario generation. In Retail, three scenarios are run annually to establish the effect of non-linearity for each portfolio. This effect is then applied in each quarter with the understanding that the non-linearity of response to economic conditions should not change, unless a significant change in economic conditions occurs.

HSBC recognises that the Consensus Economic Scenario approach, using three scenarios, will be insufficient in certain

economic environments. Additional analysis may be requested at management's discretion, including the production of extra scenarios. We anticipate there will be only limited instances when the standard approach will not apply. But we had occasion to invoke this additional step at 1 January 2018, due to the specific uncertainties facing the UK economy, resulting in the recognition of additional ECL, a 'management overlay' for economic uncertainty. At 30 June 2018, the UK economy continued to face similar levels of uncertainty and, accordingly, the management overlay has been retained. Details on the management overlay are on page 62.

Central scenario

HSBC's Central scenario is characterised by steady growth over the forecast period 2018–2023. Global GDP growth is expected to be 3% on average over the period which is marginally higher than the average growth rate over 2011–2016. GDP growth rate is forecast at 3.2% in 2018 and 3.1% in 2019. The elevated growth rates through 2018–19 are considered temporary in nature, and global growth reverts to a trend rate of 2.9% by the third year of the five-year projection. Across the key markets, we note that:

- Expected average rates of growth over the 2018–2023 period are lower than those experienced in the recent past for the UK, China, Canada and the UAE. For the UK, this forecast reflects current views on the UK's exit from the EU, while for China, this suggests rebalancing at a pace in line with expectations.
- The US, Hong Kong and Mexico are expected to display similar average rates of GDP growth over the forecast period to recent historical experience. Above-trend growth is expected in the US and Hong Kong in 2018, supported by cyclical factors.
- French GDP forecasts are stronger for the forecast period compared with recent history. Supportive factors include the recent cyclical upswing, longer-term expectations of reform and eurozone recovery.

Inflation is expected to be higher in 2018 across most of our key markets compared with 2017, but is expected to converge back towards central bank targets with varying speed over the projection period. As a consequence, US and eurozone central banks are expected to raise rates very gradually. Similarly, in the UK, the Bank of England is expected to raise interest rates slowly. Policy interest rates in advanced economies are expected to remain below their historical long-term averages over the five-year forecast horizon.

Unemployment rates displayed considerable positive cyclical momentum in 2017 across our key markets and such momentum is expected to continue to underpin labour market performance in the forecast period. Central scenario forecasts of the unemployment rate are stable and, for some markets, at historical lows.

Stabilisation of oil prices in 2017, helped by the Organization of Petroleum Exporting Countries' output cuts and a fall in inventory, has enabled a stronger price outlook to develop. Despite this, Central scenario oil price forecasts remain range-bound between \$60–\$62 per barrel over the forecast period.

Central scenario (average 3Q18–2Q23)

	UK	France	Hong Kong	Mainland China	UAE	US	Canada	Mexico
GDP growth rate (%)	1.7	1.6	2.7	6.0	3.3	2.1	1.8	2.5
Inflation (%)	2.1	1.6	2.4	2.5	2.9	2.0	1.9	3.6
Unemployment (%)	4.8	7.7	3.2	4.0	4.2	4.0	6.1	3.8
House price growth (%)	2.9	2.8	4.1	5.6	3.9	3.4	3.1	5.7

Upside scenario

Globally, real GDP growth rises in the first two years of the Upside scenario before converging to the Central scenario. Improved confidence, accommodative monetary policy, fiscal expansion

across major economies, including tax reform in the US, and diminished political risk are the key themes that support the Upside scenario.

Upside scenario (average 2018-2022)

	UK	France	Hong Kong	Mainland China	UAE	US	Canada	Mexico
GDP growth rate (%)	2.5	1.9	2.8	6.0	4.0	2.7	2.2	3.2
Inflation (%)	2.5	1.8	2.9	2.7	3.3	2.4	2.2	3.9
Unemployment (%)	4.8	8.3	3.2	3.7	3.6	4.1	6.1	3.6
House price growth (%)	4.0	4.6	4.0	6.9	7.7	4.9	4.3	6.8

The Upside scenario was generated for the adoption of IFRS 9 on 1 Jan 2018

Downside scenario

Globally, real GDP growth declines for two years in the Downside scenario before recovering to the Central scenario. House price growth either stalls or contracts, and equity markets correct abruptly. The global slowdown in demand drives commodity

prices lower and inflation falls. Central banks remain accommodative. This is consistent with the risk themes of rising protectionism, central bank policy uncertainty, mainland China choosing to rebalance at a faster pace, and an absence of fiscal support.

Downside scenario (average 2018-2022)

	UK	France	Hong Kong	Mainland China	UAE	US	Canada	Mexico
GDP growth rate (%)	1.2	1.1	2.0	5.5	3.0	1.3	1.6	2.1
Inflation (%)	1.8	1.2	2.2	2.0	2.6	1.8	1.9	3.1
Unemployment (%)	5.6	9.0	3.8	4.2	4.6	5.1	6.7	4.5
House price growth (%)	0.9	0.8	1.7	3.0	4.5	1.1	0.6	5.4

The Downside scenario was generated for the adoption of IFRS 9 on 1 Jan 2018

How economic scenarios are reflected in the wholesale calculation of ECL

HSBC has developed a globally consistent methodology for the application of forward economic guidance ('FEG') in the calculation of ECL. This involves the incorporation of FEG into the estimation of the term structure of probability of default ('PD') and loss given default ('LGD'). For PDs, we consider the correlation of FEG to default rates for a particular industry in a country. For LGD calculations, we consider the correlation of FEG to collateral values and realisation rates for a particular country and industry. PDs and LGDs are estimated for the entire term structure of each instrument.

For stage 3 impaired loans, LGD estimates take into account independent recovery valuations provided by external consultants where available, or internal forecasts corresponding to anticipated economic conditions and individual company conditions. In estimating the ECL on impaired loans that are considered individually not to be significant, HSBC incorporates FEG via the application of a scalar. The scalar reflects the ratio of the probability-weighted outcome to the Central scenario outcome for non-stage 3 populations.

How economic scenarios are reflected in the retail calculation of ECL

The impact of FEG on PD is modelled at a portfolio level. Historical relationships between observed default rates and macroeconomic variables are integrated into ECL by using economic response models. The impact of FEG on PD is modelled over a period equal to the remaining maturity of underlying asset(s). The impact on LGD is modelled for mortgage portfolios by forecasting future loan-to-value ('LTV') profiles for the remaining maturity of the asset, by using national-level forecasts of the house price index ('HPI') and applying the corresponding LGD expectation.

Effect of multiple economic scenarios on ECL

The ECL recognised in the financial statements reflect the effect on expected credit losses of a range of possible outcomes, calculated on a probability-weighted basis, based on the economic scenarios described above, including management overlays where required. The probability-weighted amount is typically a higher number than would result from using only the Central (most likely) economic scenario. Expected losses typically have a non-linear relationship to the many factors which influence credit losses,

such that more favourable macroeconomic factors do not reduce defaults as much as less favourable macroeconomic factors increase defaults. The probability-weighted ECL are 3% higher than the ECL prepared using only Central scenario assumptions, reflecting the relatively stable and benign economic outlook across most markets.

UK economic uncertainty

A management overlay of \$245m has been included in the 30 June 2018 ECL, adding to the result from the consensus economic scenarios; \$150m of this relates to Wholesale, and \$95m to Retail, to address the current economic uncertainty in the UK. This overlay was raised at transition on 1 January 2018 and reflected management's judgement that the consensus economic scenarios did not fully reflect the high degree of uncertainty in estimating the distribution of ECL for UK portfolios. Management considers that the overlay remains appropriate at 30 June 2018. At transition, in arriving at the overlay, the following risks were considered and alternative scenarios modelled to understand potential impacts:

- Alternative scenario (a) – While the Central scenario reflects current consensus forecasts, there is the potential for large forecast revisions in the coming quarters, as economic and political events unfold. The consensus Downside scenario was modelled as an alternative to the consensus Central scenario to understand the impact of a significant downward shift in consensus forecasts.
- Alternative scenario (b) – Management modelled a further downside scenario of similar severity to (but of longer duration than) the consensus Downside scenario, to reflect the risk that in a downside scenario there may be a longer-term impact on growth than that currently envisaged.
- Alternative scenario (c) – Finally, management modelled an alternative, severe downside scenario reflecting a deeper cyclical shock, resulting in a steep depreciation in sterling and an increase in inflation, with an associated monetary policy response.

The following table compares the core macroeconomic variables under the consensus Central and Upside scenarios, shown as five-year averages, to the most severe assumptions relating to the consensus and alternative scenarios:

UK

	GDP growth %	Unemployment level %
Consensus upside (five-year average)	2.5	4.8
Consensus central (five-year average)	1.8	5.2
Consensus downside (central under Alternative (a)) (most severe value)	0.1	6.3
Alternative (b) (most severe value)	(1)	7.2
Alternative (c) (most severe value)	(2.4)	8.9

These scenarios were generated for the adoption of IFRS 9 on 1 Jan 2018

The management overlay adjusts the ECL calculated on the UK consensus economic scenarios to reflect the alternative scenarios described above, within the 10:80:10 weighting scheme, as follows: half the impact of Alternative scenario (a) is included, in effect giving equal weighting within the central band to consensus Central and consensus Downside assumptions. For the downside, the overlay has the effect of replacing the consensus Downside with Alternative scenario (b) but including a small risk of Alternative scenario (c).

Reconciliation of changes in gross carrying/nominal amount and allowances for loans and advances to banks and customers

The disclosure below provides a reconciliation of the Group's gross carrying/nominal amount and allowances for loans and advances to banks and customers including loan commitments and financial guarantees. The reconciliation excludes the movement in other financial assets measured at amortised cost and debt instruments measured at FVOCI. The 30 June 2018 gross carrying amount and allowance for ECL for these financial

instruments is presented in the 'summary of financial instruments to which the impairment requirements in IFRS 9 are applied' disclosure on page 47.

The change in ECL and other credit impairment charges recognised in the income statement of \$407m includes \$601m presented in the reconciliation below and a net release of \$94m for other financial assets measured at amortised cost and debt instruments measured at FVOCI.

The transfers of financial instruments represents the impact of stage transfers upon the gross carrying/nominal amount and associated allowance for ECL. The net remeasurement of ECL arising from stage transfers represents the increase in ECL due to these transfers. Net new lending comprises new originations, assets derecognised, further lending and repayments. The ECL impacts of changes to risk parameters is estimated at \$0.2bn (release) for stage 1, \$0.2bn (charge) for stage 2 and \$1.0bn (charge) for stage 3.

Reconciliation of changes in gross carrying/nominal amount and allowances for loans and advances to banks and customers including loan commitments and financial guarantees

	Non credit impaired				Credit impaired				Total	
	Stage 1		Stage 2		Stage 3		POCI			
	Gross carrying/nominal amount	Allowance for ECL	Gross carrying/nominal amount	Allowance for ECL	Gross carrying/nominal amount	Allowance for ECL	Gross carrying/nominal amount	Allowance for ECL	Gross carrying/nominal amount	Allowance for ECL
	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m
At 1 Jan 2018	1,506,500	(1,488)	109,542	(2,435)	15,309	(5,738)	1,054	(242)	1,632,405	(9,903)
Transfers of financial instruments:	(2,401)	(430)	(408)	635	2,809	(205)	—	—	—	—
– transfers from Stage 1 to Stage 2	(41,853)	120	41,853	(120)	—	—	—	—	—	—
– transfers from Stage 2 to Stage 1	40,963	(537)	(40,963)	537	—	—	—	—	—	—
– transfers to Stage 3	(1,730)	18	(2,126)	263	3,856	(281)	—	—	—	—
– transfers from Stage 3	219	(31)	828	(45)	(1,047)	76	—	—	—	—
Net remeasurement of ECL arising from transfer of stage	—	360	—	(347)	—	(36)	—	—	—	(23)
Net new lending and changes to risk parameters	94,406	13	(11,384)	(155)	(1,000)	(614)	(526)	17	81,496	(739)
Changes to models used for ECL calculation	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Assets written off	—	—	—	—	(1,154)	1,133	(1)	1	(1,155)	1,134
Foreign exchange and other	(30,700)	83	(1,273)	99	(355)	(23)	(183)	98	(32,511)	257
At 30 Jun 2018	1,567,805	(1,462)	96,477	(2,203)	15,609	(5,483)	344	(126)	1,680,235	(9,274)
ECL income statement (charge)/release for the period		373		(502)		(650)		17		(762)
Recoveries										261
Total ECL income statement charge for the period										(501)

Credit quality of financial instruments

We assess the credit quality of all financial instruments that are subject to credit risk. The credit quality of financial instruments is a point in time assessment of the probability of default of financial instruments, whereas IFRS 9 stages 1 and 2 are determined based

on relative deterioration of credit quality since initial recognition. Accordingly, for non-credit impaired financial instruments there is no direct relationship between the credit quality assessment and IFRS 9 stages 1 and 2, though typically the lower credit quality bands exhibit a higher proportion in stage 2.

Quality classification definitions

- 'Strong' exposures demonstrate a strong capacity to meet financial commitments, with negligible or low probability of default.
- 'Good' exposures demonstrate a good capacity to meet financial commitments, with low default risk.
- 'Satisfactory' exposures require closer monitoring and demonstrate an average to fair capacity to meet financial commitments, with moderate default risk.
- 'Sub-standard' exposures require varying degrees of special attention and default risk is of greater concern.
- 'Credit-impaired' exposures have been assessed as impaired.

The five credit quality classifications defined above each encompass a range of granular internal credit rating grades assigned to wholesale and retail lending businesses and the external ratings attributed by external agencies to debt securities, as shown in the table below. Under IAS 39 retail lending credit

quality was disclosed based on expected-loss percentages. Under IFRS 9 retail lending credit quality is now disclosed based on a 12-month probability-weighted 'PD'. The credit quality classifications for wholesale lending are unchanged and are based on internal credit risk ratings.

Credit quality classification

Quality classification	Debt securities and other bills	Wholesale lending		Retail lending	
	External credit rating	Internal credit rating	12-month Basel probability of default %	Internal credit rating	12-month probability-weighted PD %
Strong	A- and above	CRR1 to CRR2	0.000-0.169	Band 1 and 2	0.000-0.500
Good	BBB+ to BBB-	CRR3	0.170-0.740	Band 3	0.501-1.500
Satisfactory	BB+ to B and unrated	CRR4 to CRR5	0.741-4.914	Band 4 and 5	1.501-20.000
Sub-standard	B- to C	CRR6 to CRR8	4.915-99.999	Band 6	20.001-99.999
Credit-impaired	Default	CRR9 to CRR10	100.000	Band 7	100.000

Distribution of financial instruments to which the impairment requirements in IFRS 9 are applied, by credit quality and stage allocation

Footnote	Gross carrying/notional amount						Allowance for ECL	Net
	Strong	Good	Satisfactory	Sub-standard	Credit impaired	Total		
	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m	\$m
Loans and advances to customers at amortised cost	476,789	247,732	225,242	17,939	14,476	982,178	(8,735)	973,443
- stage 1	473,248	232,695	187,698	5,230	-	898,871	(1,284)	897,587
- stage 2	3,541	15,037	37,514	12,683	-	68,775	(2,005)	66,770
- stage 3	-	-	-	-	14,218	14,218	(5,320)	8,898
- POCI	-	-	30	26	258	314	(126)	188
Loans and advances to banks at amortised cost	71,844	8,350	3,701	28	16	83,939	(15)	83,924
- stage 1	71,791	8,188	3,596	13	-	83,588	(11)	83,577
- stage 2	53	162	105	15	-	335	(2)	333
- stage 3	-	-	-	-	16	16	(2)	14
- POCI	-	-	-	-	-	-	-	-
Other financial assets measured at amortised cost	561,643	28,126	23,026	254	80	613,129	(56)	613,073
- stage 1	561,611	27,737	22,080	96	-	611,524	(27)	611,497
- stage 2	32	389	946	158	-	1,525	(4)	1,521
- stage 3	-	-	-	-	79	79	(25)	54
- POCI	-	-	-	-	1	1	-	1
Loan and other credit-related commitments	302,478	141,520	73,771	4,622	624	523,015	(319)	522,696
- stage 1	300,681	137,817	64,643	1,019	-	504,160	(119)	504,041
- stage 2	1,797	3,703	9,128	3,603	-	18,231	(134)	18,097
- stage 3	-	-	-	-	613	613	(66)	547
- POCI	-	-	-	-	11	11	-	11
Financial guarantees and similar contracts	35,579	30,601	21,773	2,369	781	91,103	(205)	90,898
- stage 1	35,067	28,271	17,319	529	-	81,186	(48)	81,138
- stage 2	512	2,330	4,454	1,840	-	9,136	(62)	9,074
- stage 3	-	-	-	-	762	762	(95)	667
- POCI	-	-	-	-	19	19	-	19
At 30 Jun 2018	1,448,333	456,329	347,513	25,212	15,977	2,293,364	(9,330)	2,284,034
Debt instruments at FVOCI								
Stage 1	296,478	13,483	9,572	2,401	-	321,934	(34)	321,900
Stage 2	110	297	105	832	-	1,344	(107)	1,237
Stage 3	-	-	-	-	51	51	(11)	40
POCI	-	-	-	-	22	22	-	22
At 30 Jun 2018	296,588	13,780	9,677	3,233	73	323,351	(152)	323,199

Appendix 8: Lloyds Banking Group 2018 Half- year result: Utdrag noteopplysninger

19. Credit quality of loans and advances to customers

The disclosures in the tables below are produced under the underlying basis used for the Group's segmental reporting. The Group believes that, for reporting periods following a significant acquisition, this underlying basis, which includes the allowance for loan losses at the acquisition date on a gross basis (in relation to assets considered purchased credit impaired), more fairly reflects the underlying provisioning status of the loans.

The analysis of lending has been prepared based on the division in which the asset is held; with the business segment in which the exposure is recorded reflected in the ratings system applied. The internal credit ratings systems used by the Group differ between Retail and Commercial, reflecting the different characteristics of these exposures and the way that they are managed internally; these credit ratings are set out below. All probabilities of default (PDs) include forward-looking information and are based on 12 month values, with the exception of credit impaired. The definitions of good, satisfactory and lower quality and below standard applying to Retail and Commercial are therefore not the same and consequently totals are not provided.

	Retail		Commercial	
	Grade	IFRS 9 PD %	Grade	IFRS 9 PD %
Good quality	1 – 6	0.00 to 4.500	1-10	0.000 to 0.500
Satisfactory quality	7 – 9	4.501 to 14.000	11-14	0.501 to 3.000
Lower quality	10	14.001 to 20.000	15-18	3.001 to 20.000
Below standard	11 – 13	20.001 to 99.999	19	20.001 to 99.999
Credit impaired	14	100.000	20-23	100.000

Loans and advances to customers	Retail mortgages £m	Retail other £m	Commercial £m	Other £m	Total £m
At 30 June 2018					
Stage 1					
Good quality	252,239	40,702	66,514	30,949	
Satisfactory quality	32	4,924	21,609	–	
Lower quality	–	380	543	–	
Below standard	–	282	–	–	
	252,271	46,288	88,666	30,949	418,174
Stage 2					
Good quality	26,670	2,697	153	17	
Satisfactory quality	3,334	1,304	4,153	–	
Lower quality	812	335	2,863	–	
Below standard	2,599	847	395	–	
	33,415	5,183	7,564	17	46,179
Stage 3					
Credit impaired	5,078	1,011	2,520	59	8,668
Total	290,764	52,482	98,750	31,025	473,021
Expected credit loss allowance	(1,477)	(1,252)	(1,456)	(51)	(4,236)
	289,287	51,230	97,294	30,974	468,785
Fair value adjustments					240
Net balance sheet carrying value					469,025

Appendix 9: Santander UK Group holding plc – Half Yearly Financial Report 2018: Utdrag noteopplysninger

IFRS 9 credit quality

Total drawn exposures are made up of £201.0bn of customer loans; loans and advances to banks of £6.0bn (reported as a Corporate & Investment Banking exposure); and £6.5bn of sovereign assets measured at amortised cost, £9.7bn of assets measured at FVOCI, and £21.4bn of cash and balances at central banks (all reported as Corporate Centre exposures).

30 June 2018	Average PD ⁽¹⁾ %	Stage 1 £m	Stage 2		Sub total £m	Stage 3 ⁽²⁾ £m	Total £m
			<30 DPD £m	>30 DPD £m			
Exposures							
Drawn exposures							
Retail Banking	0.61	158,752	9,222	1,054	10,276	2,229	171,257
– of which mortgages	0.55	145,791	8,439	947	9,386	1,998	157,175
Commercial Banking	0.79	17,854	738	88	826	348	19,028
Corporate & Investment Banking	0.17	11,354	3	93	96	13	11,463
Corporate Centre ⁽³⁾	0.07	42,671	131	10	141	23	42,835
Total drawn exposures		230,631	10,094	1,245	11,339	2,613	244,583
Off-balance sheet exposures							
Retail Banking		22,850	182	–	182	44	23,076
– of which mortgages		11,696	77	–	77	19	11,792
Commercial Banking		4,750	269	–	269	11	5,030
Corporate & Investment Banking		12,437	159	–	159	24	12,620
Corporate Centre		722	–	–	–	–	722
Total undrawn exposures⁽⁴⁾		40,759	610	–	610	79	41,448
Total exposures		271,390	10,704	1,245	11,949	2,692	286,031
IFRS 9 ECL							
ECL on drawn exposures							
Retail Banking		95	186	42	228	252	575
– of which mortgages		12	92	19	111	127	250
Commercial Banking		34	27	5	32	125	191
Corporate & Investment Banking		2	–	1	1	5	8
Corporate Centre		6	3	–	3	9	18
Total ECL on drawn exposures		137	216	48	264	391	792
ECL on off-balance sheet exposures							
Retail Banking		13	12	–	12	1	26
– of which mortgages		2	1	–	1	–	3
Commercial Banking		5	8	–	8	3	16
Corporate & Investment Banking		4	4	–	4	10	18
Corporate Centre		–	–	–	–	–	–
Total ECL on undrawn exposures		22	24	–	24	14	60
Total ECL		159	240	48	288	405	852

(1) Average IFRS 9 PDs are 12-month, scenario-weighted PDs. Weighted averages are determined using EAD for the first year. Financial assets in default are excluded from the calculation, given they are allocated a PD of 100%.

(2) Our Stage 3 exposures under IFRS 9 and our non-performing loans used in our NPL ratio metric are subject to different criteria. These criteria are under review in parallel with the ongoing regulatory changes to the default definition.

(3) The drawn exposures for Corporate Centre do not include recently introduced portfolios amounting to £4.2bn, made up of short dated securities issued by central governments and government guaranteed counterparties, and £10.5bn, made up of reverse repo transactions for which an ECL methodology is yet to be established. Both asset portfolios carry the lowest level of credit risk and, consequently, a negligible ECL.

(4) Undrawn exposures include £5.6bn of retail mortgage offers in the pipeline.

Reconciliation of exposures, ECL and net carrying amounts

The table below shows the relationships between disclosures in this Half Yearly Financial Report which refer to drawn and undrawn exposures and ECL and the total assets as presented in the Consolidated Balance Sheet.

	Exposures		ECL		Net carrying amount
	Drawn £m	Undrawn £m	Drawn £m	Undrawn £m	Drawn £m
Retail Banking	171,257	23,076	575	26	170,682
– of which mortgages	157,175	11,792	250	3	156,925
Commercial Banking	19,028	5,030	191	16	18,837
Corporate & Investment Banking	11,463	12,620	8	18	11,455
Corporate Centre	42,835	722	18	–	42,817
Total exposures presented in IFRS 9 Credit Quality tables	244,583	41,448	792	60	243,791
Reverse repurchase agreements with customers – non trading ⁽¹⁾	10,516	–	–	–	10,516
Short-dated securities issued by central governments ⁽²⁾	4,200	–	–	–	4,200
Other items	2,540	–	–	–	2,540
	17,256	–	–	–	17,256
Adjusted net carrying amount					261,047
Assets classified at FVTPL (including those classified as held for sale)					48,187
Non-financial assets					7,391
Total assets per the Consolidated Balance Sheet					316,625

⁽¹⁾ These assets carry low credit risk and therefore are expected to have an immaterial ECL.

⁽²⁾ Recently introduced portfolios made up of short-dated securities issued by central governments and government guaranteed counterparties. These assets carry low credit risk and therefore are expected to have an immaterial ECL.

The following table illustrates the changes in drawn exposures subject to ECL assessment, and the corresponding ECL, during the reporting period.

All portfolios ⁽¹⁾	Non-credit impaired				Credit impaired		Total	
	Stage 1 Subject to 12-month ECL		Stage 2 Subject to lifetime ECL		Stage 3 Subject to lifetime ECL			
	Exposures ⁽²⁾	ECL	Exposures ⁽²⁾	ECL	Exposures ⁽²⁾	ECL	Exposures ⁽²⁾	ECL
	£m	£m	£m	£m	£m	£m	£m	£m
At 1 January 2018	241,976	150	11,606	262	2,965	689	256,547	1,101 ⁽³⁾
Transfer to lifetime ECL (not-credit impaired) ⁽⁴⁾	(2,973)	(11)	2,920	77	–	–	(53)	66
Transfer to credit impaired ⁽⁵⁾	(238)	(4)	(505)	(21)	715	102	(28)	77
Transfer to 12-month ECL ⁽⁶⁾	2,482	6	(2,573)	(53)	–	–	(91)	(47)
Transfer from credit impaired ⁽⁷⁾	2	–	364	15	(385)	(44)	(19)	(29)
Net movement arising from transfer of stage⁽⁸⁾	(727)	(9)	206	18	330	58	(191)	67
New assets originated or purchased ⁽⁹⁾	26,919	26	380	9	36	11	27,335	46
Other ⁽¹⁰⁾	(5,391)	(16)	(278)	(9)	(62)	(34)	(5,731)	(59)
Assets derecognised ⁽¹¹⁾	(32,146)	(14)	(575)	(16)	(656)	(333)	(33,377)	(363)
At 30 June 2018	230,631	137	11,339	264	2,613	391	244,583	792
Net carrying amount		230,494		11,075		2,222		243,791
Movement for the period	(11,345)	(13)	(267)	2	(352)	(298)	(11,964)	(309)

⁽¹⁾ This table represents total Gross Carrying Amount and ECL on a Santander UK group-level. We present segmental views of this analysis in the sections below.

⁽²⁾ Exposures relates to on-balance sheet exposures that have attracted an ECL, and are reported in the IFRS 9 Credit Quality table above.

⁽³⁾ Stage transfers capture the total impact of facilities that have moved stage(s) during the reporting period. This means, for example, the where changes in risk parameters (model inputs) or model changes (methodology) result in a facility changing stage, the full impact will be reflected in this section (rather than in "Other"). Stage flow analysis is only applicable to facilities that existed at both the beginning and end of the reporting period. Transfers out of each stage are based on opening balances, whilst the transfers in are based on closing balances, giving rise to a net movement on transfer.

⁽⁴⁾ Net movement arising from transfer of stage – captures the overall net movement between stages during the period.

⁽⁵⁾ Assets originated or purchased – captures exposures and ECL at reporting date for facilities that did not exist at the start of the period, but do at the end. Amounts in Stage 2 and 3 represent assets which have deteriorated during the period subsequent to origination in Stage 1.

⁽⁶⁾ Other consists of any residual movements on facilities that have not changed stage during the period, and which were either acquired or purchased during the period. The impact of repayments or further drawdowns on existing customer facilities is included in these figures.

⁽⁷⁾ Assets derecognised – captures exposures and ECL at reporting date for facilities that existed at the start of the reporting period, but not at the end. This includes facilities that have matured ("closed book") and those that have been fully written off ("closed book") during the period.

⁽⁸⁾ On transition to IFRS 9 we disclosed an opening ECL balance of £1,351m, of which £50m related to ECL on undrawn exposures. On a segmental basis this is split by Retail: £28m (of which Mortgage £2m), Commercial Banking: £25m, CB: £5m, Corporate Centre: nil.

Denne gis også fordelt på Retail banking og Residential mortgages.

Appendix 10: Swedbank – Interim report Q2 2018: Utdrag noteopplysninger

Note 9 Credit impairments

Group SEKm	Q2 2018 (IFRS 9)	Q1 2018 (IFRS 9)	Jan-Jun 2018 (IFRS 9)
Loans at amortised cost			
Credit impairment provisions - Stage 1	25	89	114
Credit impairment provisions - Stage 2	-297	-201	-498
Credit impairment provisions - Stage 3	-96	205	109
Credit impairment provisions - Credit impaired, Purchased or originated	-3	-2	-5
Total	-371	91	-280
Write-offs	374	97	471
Recoveries	-70	-81	-131
Total	304	36	340
Total loans at amortised cost	-67	127	60
Commitments and financial guarantees			
Credit impairment provisions - Stage 1	11	4	15
Credit impairment provisions - Stage 2	-10	-37	-47
Credit impairment provisions - Stage 3	-2	15	13
Total	-1	-18	-19
Write-offs	1	18	19
Total	1	18	19
Total commitments and financial guarantees	0	0	0
Financial assets at fair value through profit or loss	-68		-68
Total Credit impairments	-135	127	-8
Credit impairment ratio, %	-0.03	0.03	0.00

Credit impairment provisions are estimated using quantitative models, which incorporate inputs, assumptions and methodologies that involve a high degree of management judgement. In particular, the following can have a significant impact on the level of impairment provisions:

- determination of a significant increase in credit risk;
- incorporation of forward-looking macroeconomic scenarios; and
- measurement of both 12-month and lifetime expected credit losses.

Further details on the key inputs and assumptions used as at 30 June 2018 are provided below.

Determination of a significant increase in credit risk

The Group uses both quantitative and qualitative indicators for assessing a significant increase in credit risk. The criteria are disclosed in the Annual and Sustainability Report of 2017 on page 72. The table below shows the quantitative thresholds, namely changes in 12-month PD and internal risk rating grades, which have been applied for the portfolio of loans originated before 1 January 2018. Internal risk ratings are assigned according to the risk management framework outlined in Note G3 Risks in the 2017 Annual and Sustainability Report. For instance, for exposures originated with a risk grade between 0 and 5, a downgrade by 1 to 2 grades from initial recognition is assessed as a significant change in credit risk. Alternatively, for exposures originated with a risk grade

between 13 and 21, a downgrade by 5 to 7 grades from initial recognition is considered significant. These limits reflect a lower sensitivity to change in the low risk end of the risk scale and a higher sensitivity to change in the high risk end of the scale.

The Group has performed a sensitivity analysis on how credit impairment provisions would change if the 12-month PD thresholds applied were increased or decreased by 1 rating grade. A threshold lower by 1 grade would increase the number of loans that have migrated from Stage 1 to Stage 2 and also increase the estimated credit impairment provisions. A threshold

higher by 1 grade would have the opposite effect. The table below discloses the impacts of this sensitivity analysis on the 30 June 2018 credit impairment provisions. Positive amounts represent higher credit impairment provisions that would be recognised.

Financial instruments originated on or after 1 January 2018 are excluded from the sensitivity analysis due to that the portfolio is relatively small as of 30 June 2018 and the impact of changing lifetime PD thresholds in the assessment of significant increase in credit risk on those loans is negligible due to a short period since origination.

Significant increase in credit risk, financial instruments with initial recognition before 1 January 2018

Internal risk rating grade at initial recognition	PD band at initial recognition	Threshold, rating downgrade ^{1) 2) 3)}	Impairment provision impact of		Recognised credit impairment provisions 30 June 2018	Share of total portfolio (%) in terms of gross carrying amount 30 June 2018
			Increase in threshold by 1 grade	Decrease in threshold by 1 grade		
13-21	< 0.5%	3 - 8 grades	-6.0%	13.9%	937	52%
9-12	0.5-2.0%	1 - 5 grades	-9.4%	13.1%	873	12%
6-8	2.0-5.7%	1 - 3 grades	-5.4%	5.0%	337	4%
0-5	>5.7% and <100%	1 - 2 grades	-2.4%	0.0%	221	1%
			-7.0%	10.8%	2 367	70%
		Financial Instruments subject to the low credit risk exemption			11	19%
		Stage 3 financial instruments			3 497	1%
		Financial Instruments with initial recognition after 1 January 2018			272	11%
		Total provisions⁴⁾			6 147	100%

¹⁾ Downgrade by 2 grades corresponds to approximately 100% increase in 12-month PD.

²⁾ Thresholds vary within given ranges depending on the borrower's geography, segment and internal risk rating.

³⁾ The threshold used in the sensitivity analyses is floored to 1 grade

⁴⁾ Of which provisions for off-balance exposures are SEK 673m.

Incorporation of forward-looking macroeconomic scenarios

Forward-looking information is incorporated into both the assessment of significant increase in credit risk and calculation of expected credit losses.

From analyses of historical data, the Group's risk management function has identified and reflected in the models relevant macroeconomic variables that contribute to credit risk and losses for different portfolios based on geography, borrower, and product type. The most highly correlated variables are GDP growth, housing and property prices, unemployment, oil prices and interest rates. Swedbank continuously monitors the global macroeconomic environment, with particular focus on Sweden and other home markets. This includes defining forward-looking macroeconomic scenarios for different jurisdictions and translating those scenarios into macroeconomic forecasts. The macroeconomic forecasts consider internal and external information and are consistent with the forward-looking information used for other purposes such as budgeting and forecasting. The base scenario is based on the assumptions corresponding to the bank's budget

scenario and alternative scenarios reflecting more positive as well as more negative outlook are developed accordingly.

In general, a worsening of an economic outlook on forecasted macroeconomic variables for each scenario or an increase in the probability of the worst case scenario occurring will both increase the number of loans migrating from Stage 1 to Stage 2 and increase the estimated credit impairment provisions. In contrast, an improvement in the outlook on forecasted macroeconomic variables or an increase in the probability of the best case scenario occurring will have the opposite impact. It is not possible to meaningfully isolate the impact of changes in the various macroeconomic variables for a particular scenario due to the interrelationship between the variables as well as the interrelationship between the level of pessimism inherent in a particular scenario and its probability of occurring.

Set out below are the credit impairment provisions as at 30 June 2018 that would result from the worst-case and best-case scenarios, which are considered reasonably possible, being assigned probabilities of 100%.

Business area	Scenario	Credit impairment provisions resulting from the scenario	Difference from the recognised probability-weighted credit impairment provisions, %
Swedish Banking	Worst case scenario	1 792	19%
	Best case scenario	1 316	-13%
Baltic Banking	Worst case scenario	1 151	33%
	Best case scenario	701	-19%
LC&I	Worst case scenario	5 776	53%
	Best case scenario	2 127	-44%
Group ¹⁾	Worst case scenario	8 719	42%
	Best case scenario	4 145	-33%

¹⁾ Including Group Functions & Other

Measurement of 12-month and lifetime expected credit losses

The key inputs used for measuring expected credit losses are:

- probability of default;
- loss given default;
- exposure at default; and
- expected lifetime.

These estimates are derived from internally developed statistical models, which reflect both historical data and probability-weighted forward-looking scenarios.

Probability of default (PD)

The 12-month and lifetime PDs represent the probability of a default occurring over the next 12 months and the expected lifetime of a financial instrument respectively, based on conditions existing at the balance sheet date and future economic conditions that affect credit risk. The developed PD models are based on homogeneous sub-segments of the total credit portfolio, such as country, business area, or product group, and are used to derive both the 12-month and lifetime PDs. Internal risk rating grades from IRB PD models are an input to the IFRS 9 PD models and historic default rates are used to generate the PD term structure, which is adjusted to derive point-in-time forward-looking PDs. A worsening of an economic outlook on forecasted macroeconomic variables for each scenario or an increase in the probability of the worst case scenario occurring results in higher PDs, which increases both the number of loans migrating from Stage 1 to Stage 2 and the estimated credit impairment provisions.

Loss given default (LGD)

LGD represents an estimate of the loss arising on default, taking into account the probability that the default is real, the expected value of future recoveries including realization of collateral, the time when those recoveries are anticipated and the time value of money. The modelling of LGD accounts for the type of collateral, type of obligor and contractual information as a minimum. LGD estimates are based on historically collected loss data within homogeneous sub-segments of the total credit portfolio, such as country, collateral type, and product. Forward-looking macroeconomic variables are reflected in the LGD estimates via their effect on the loan-to-collateral value. A worsening of an economic outlook on forecasted macroeconomic

variables for each scenario or an increase in the probability of the worst case scenario occurring increases LGD and thus credit impairment provisions, and vice versa.

Exposure at default (EAD)

The EAD represents an estimated exposure at a future default date, considering expected changes in the exposure after the reporting date. The Group's modelling approach for EAD reflects current contractual terms of principal and interest payments, contractual maturity date and expected utilisation of undrawn limits on revolving facilities and irrevocable off-balance sheet commitments.

Expected lifetime

The Group measures expected credit losses considering the risk of default over the expected life. The expected lifetime is generally limited by the maximum contractual period over which the Group is exposed to credit risk, even if a longer period is consistent with business practice. All contractual terms are considered when determining the expected lifetime, including prepayment options and extension and rollover options that are binding to the Group. For certain revolving facilities, such as credit cards, the lifetime of the facility is the expected behavioural life, which is determined using product-specific historical data and ranges up to 10 years. For the mortgage portfolio, the Group uses a behavioural life model which predicts the likelihood that an exposure will still be open and not defaulted at any point during its remaining life (accounting for the probability of early repayment).

IFRS 9 vs Regulatory capital framework

The measurement of expected credit losses according to IFRS 9 is different to the expected loss calculation for regulatory purposes. Although Swedbank's regulatory IRB models serve as a base for the IFRS 9 expected credit loss models, adjustments are made and, in some instances, separate models are used in order to meet the objectives of IFRS 9. The main differences are summarised in the table below:

	Regulatory capital	IFRS 9
PD	<ul style="list-style-type: none"> Fixed 1-year default horizon Through-the-cycle, based on a long-run average Conservative calibration based on backward-looking information including data from downturns 	<ul style="list-style-type: none"> 12-month PD for Stage 1 and lifetime PD for Stages 2 and 3 Point-in-time, based on the current position in the economic cycle Incorporation of forward-looking information No conservative add-ons
LGD	<ul style="list-style-type: none"> Downturn adjusted collateral values and through-the-cycle calibration All workout costs included 	<ul style="list-style-type: none"> Point-in-time, based on the current position in the cycle Adjusted to incorporate forward-looking information Internal workout costs excluded Recoveries discounted using the instrument specific effective interest rate
EAD	<ul style="list-style-type: none"> 1-year outcome period Credit conversion factor, with downturn adjustment, applied to off-balance sheet instruments 	<ul style="list-style-type: none"> EAD over the expected lifetime of instruments Point-in-time credit conversion factor applied to off-balance sheet instruments Prepayments taken into account
Expected lifetime	<ul style="list-style-type: none"> Not applicable 	<ul style="list-style-type: none"> Early repayment behaviour in portfolios with longer maturities but predominant prepayments, e.g. mortgages. Estimating maturities for certain revolving credit facilities, such as credit cards.
Discounting	<ul style="list-style-type: none"> No discounting, except in LGD models 	<ul style="list-style-type: none"> Expected credit losses discounted to reporting date, using the instrument specific effective interest rate
Significant increase in credit risk	<ul style="list-style-type: none"> Not applicable 	<ul style="list-style-type: none"> Relative measure of increase in credit risk since initial recognition Identification of significance thresholds

range of relevant factors such as the amount and sources of cash flows, the level and quality of the borrower's earnings, the realisable value of collateral, the Group's position relative to other claimants, the likely cost and duration of the work-out process and current and future economic conditions. The amount and timing of future recoveries depend on the future performance of the borrower and the valuation of collateral, both of which might be affected by future economic conditions; additionally, collateral may not be readily marketable. Judgements change as new information becomes available or as work-out strategies evolve, resulting in regular revisions to the credit impairment provisions. The change in credit impairment provisions recognised in the income statement in relation to individually assessed loans is SEK 167m.

Individually assessed provisions

The Group assesses significant credit-impaired exposures individually and without the use of modelled inputs. The credit impairment provisions for these exposures are established using the discounted expected cash flows and considering a minimum of two possible outcomes, one of which is a loss outcome. The possible outcomes consider both macroeconomic and non-macroeconomic (borrower-specific) scenarios. The estimation of future cash flows takes into account a

Note 10 Loans

Group SEKm	30 Jun 2018			31 Dec 2017		30 Jun 2017	
	Gross carrying amount (IFRS 9)	Credit Impairment Provision (IFRS 9)	Carrying amount (IFRS 9)	Carrying amount (IAS 38)	%	Carrying amount (IAS 38)	%
Loans to credit institutions							
Banks	19 319	7	19 312	15 499	25	20 959	-8
Repurchase agreements, banks	419		419	45		1 893	-78
Other credit institutions	19 076		19 076	14 736	29	13 908	37
Repurchase agreements, other credit institutions	758		758	466	63	1 864	-59
Loans to credit institutions	38 672	7	38 686	30 748	29	38 624	2
Loans to the public							
Private customers	1 014 138	903	1 013 235	980 649	3	954 552	6
Private, mortgage	858 202	567	857 635	828 924	3	802 167	7
Tenant owner association	109 178	40	109 138	109 174	0	110 025	-1
Private, other	46 758	296	46 462	42 551	9	42 360	10
Corporate customers	554 677	4 559	550 118	521 001	6	515 725	7
Agriculture, forestry, fishing	68 109	152	67 957	67 705	0	68 544	-1
Manufacturing	46 239	308	45 931	48 071	-4	44 172	4
Public sector and utilities	21 487	55	21 432	21 231	1	22 712	-6
Construction	19 842	101	19 741	20 033	-1	18 674	6
Retail	32 498	281	32 217	28 869	12	28 475	13
Transportation	15 209	33	15 176	17 040	-11	14 907	2
Shipping and offshore	26 326	2 282	24 044	23 254	3	24 838	-3
Hotels and restaurants	8 155	34	8 121	7 441	9	7 495	8
Information and communications	14 113	137	13 976	10 964	27	10 669	31
Finance and insurance	14 899	22	14 877	12 319	21	13 590	9
Property management	235 572	605	234 967	218 728	7	218 009	8
Residential properties	73 131	147	72 984	66 528	10	64 203	14
Commercial	87 301	185	87 116	83 409	4	83 654	4
Industrial and Warehouse	47 885	78	47 807	43 542	10	44 881	7
Other	27 255	195	27 060	25 249	7	25 271	7
Professional services	33 930	449	33 481	26 249	28	24 228	38
Other corporate lending	18 298	100	18 198	19 097	-5	19 412	-6
Loans to the public excluding the Swedish National Debt Office and repurchase agreements	1 688 816	6 482	1 683 363	1 601 860	4	1 470 277	8
Swedish National Debt Office	270		270	8 501	-97	2 818	-90
Repurchase agreements, Swedish National Debt Office	17 128		17 128	2 862		7 560	
Repurchase agreements, public	38 221		38 221	22 185	72	41 318	-7
Loans to the public	1 824 434	6 482	1 818 972	1 635 188	6	1 621 973	8
Loans to the public and credit institutions	1 864 008	6 488	1 858 637	1 685 844	8	1 680 687	8
of which accrued interest	2 565						

The effects of changes in accounting policies from IAS 39 31 December 2017 to IFRS 9 1 January 2018 are presented in note 28.

Note 11 Loan stage allocation and credit impairment provisions

Group	30 Jun 2018	31 Mar 2018
SE/m	(IFRS 9)	(IFRS 9)
Credit institutions		
Stage 1		
Gross carrying amount	39 237	35 736
Credit impairment provisions	7	12
Carrying amount	38 230	35 724
Stage 2		
Gross carrying amount	335	299
Credit impairment provisions		2
Carrying amount	335	297
Total carrying amount for credit institutions	38 565	36 021
Publco, private outdomers		
Stage 1		
Gross carrying amount	957 059	942 558
Credit impairment provisions	76	68
Carrying amount	956 883	942 490
Stage 2		
Gross carrying amount	54 559	52 912
Credit impairment provisions	350	325
Carrying amount	54 209	52 587
Stage 3		
Gross carrying amount	2 520	2 597
Credit impairment provisions	477	505
Carrying amount	2 043	2 091
Total carrying amount for publco, private outdomers	1 013 236	997 168
Publco, corporate outdomers		
Stage 1		
Gross carrying amount	546 207	520 715
Credit impairment provisions	440	412
Carrying amount	547 787	520 303
Stage 2		
Gross carrying amount	53 501	52 591
Credit impairment provisions	1 404	1 644
Carrying amount	52 097	50 947
Stage 3		
Gross carrying amount	8 588	8 653
Credit impairment provisions	2 715	2 638
Carrying amount	5 873	6 015
Total carrying amount for publco, corporate outdomers¹⁾	606 737	577 266
Totals		
Gross carrying amount Stage 1	1 544 503	1 499 009
Gross carrying amount Stage 2	108 395	105 802
Gross carrying amount Stage 3	11 108	11 250
Total Gross carrying amount	1 664 006	1 616 061
Credit impairment provisions Stage 1	523	492
Credit impairment provisions Stage 2	1 754	1 971
Credit impairment provisions Stage 3	3 192	3 144
Total credit impairment provisions	5 469	5 607
Total carrying amount	1 658 537	1 610 454
Share of Stage 3 loans, gross, %	0.67	0.70
Share of Stage 3 loans, net, %	0.48	0.50
Credit impairment provision ratio Stage 1 loans	0.03	0.03
Credit impairment provision ratio Stage 2 loans	1.62	1.86
Credit impairment provision ratio Stage 3 loans	28.74	27.95
Total credit impairment provision ratio	0.33	0.35

¹⁾ Includes loans to the Swedish National Debt Office and repurchase agreements.

Endring i ECL – 6 migrasjonslinjer og endring i ECL vist på linjen for migrasjon

Reconciliation of credit impairment provisions for loans

Loans to the public and credit institutions SEKm	Non Credit-Impaired		Credit-Impaired	Total
	Stage 1	Stage 2	Stage 3	
Gross carrying amount				
Gross carrying amount as of 1 January 2018	1 440 884	120 228	10 184	1 671 313
Gross carrying amount as of 30 June 2018	1 644 603	108 386	11 108	1 864 098
Credit impairment provisions				
Credit impairment provisions as of 1 January 2018	389	2 140	2 861	6 401
New and derecognosed financial assets, net	99	-63	-4	32
Changes in risk factors	88	-188	-53	-153
Changes in macroeconomic scenarios	14	-23	-1	-10
Changes due to expert credit judgement (individual assessments and manual adjustments)	1	4	-142	-137
Stage transfers	-95	-231	376	50
from stage 1 to stage 2	-103	331		228
from stage 1 to stage 3	-32		46	13
from stage 2 to stage 1	39	-169		-120
from stage 2 to stage 3		-412	442	30
from stage 3 to stage 2		9	-64	-55
from stage 3 to stage 1	1		-47	-46
Change in exchange rates	8	116	152	276
Other	8	-1	3	10
Credit impairment provisions as of 30 June 2018	623	1 764	3 182	6 488
Carrying amount				
Opening balance as of 1 January 2018	1 440 484	118 086	7 332	1 665 912
Closing balance as of 30 June 2018	1 643 980	108 841	7 916	1 860 637

Appendix 11: Eksempelnoter - kredittkvalitet

Eks 1: Gjensidige Bank

Credit quality by risk group				
1.1.2018 NOK thousands	Stage 1 12-month ECL	Stage 2 lifetime ECL	Stage 3 lifetime ECL	Total
Loans and advances to customers				
Low	39,735,687	870,837	57,247	40,663,772
Medium	3,180,339	614,879	9,057	3,804,275
High	404,679	498,967	39,118	942,764
Not classified	368,163	14,045	1,131	383,339
Impaired and written down			265,472	265,472
Adjustment	(3,489)			(3,489)
Gross customer asset	43,685,379	1,998,729	372,026	46,056,133
Loss allowance	35,772	51,543	106,814	194,129
Net customer asset	43,649,607	1,947,186	265,212	45,862,004
31.3.2018				
NOK thousands	Stage 1 12-month ECL	Stage 2 lifetime ECL	Stage 3 lifetime ECL	Total
Loans and advances to customers				
Low	39,831,734	50,578	48,436	39,930,747
Medium	2,360,601	1,173,877	21,530	3,556,008
High	2,450,094	703,005	45,430	3,198,528
Not classified	230,325	9,393	3,262	242,979
Impaired and written down			372,043	372,043
Adjustment	(7,715)	(631)	17,161	8,815
Gross customer asset	44,865,038	1,936,220	507,862	47,309,121
Loss allowance	36,963	53,182	142,470	232,615
Net customer asset	44,828,075	1,883,038	365,392	47,076,506
Loans and advances to customers by past due status				
	31.3.2018		1.1.2018	
NOK thousands	Gross carrying amount	Loss allowance	Gross carrying amount	Loss allowance
Loans and advances to customers				
0-29 days	46,573,178	65,839	45,457,656	60,532
30-59 days	256,245	13,009	239,126	15,031
60-89 days	107,655	28,709	104,990	24,754
90+ days	372,043	125,058	254,362	93,813
Total	47,309,121	232,615	46,056,133	194,129

Kilde: Gjensidige Bank – Interim Report 1st quarter 2018

Eks 2: Santander Consumer Bank

Note 3 - Credit risk exposure

All amounts in millions of NOK

Maximum exposure to credit risk - Financial Instruments subject to Impairment

The following table contains an analysis of the credit risk exposure of financial instruments for which an ECL allowance is recognised. Carrying amount of financial assets below also represents the Group's maximum exposure to credit risk on these assets.

Loans to customers	Q1 2018				Total
	Stage 1 12-month ECL	Stage 2 Lifetime ECL	Stage 3 Lifetime ECL	Purchased credit- Impaired	
Credit grade					
Loans not past due	103 953	5 463	-	-	109 416
Standard monitoring	3 708	2 444	-	-	6 153
Special monitoring	1	256	-	-	257
Default	-	-	2 881	-	2 881
Gross carrying amount	107 662	8 164	2 881	-	118 706
Loss allowance	-854	-401	-1 752	-	-3 008
Carrying amount	106 807	7 763	1 128	-	115 697

Loans not past due: Exposures that are not in arrears and not in default.

Standard monitoring: Exposures in early arrears.

Special monitoring: Exposures under special monitoring.

Default: Defaulted loans.

Commercial papers and bonds	Q1 2018				Total
	Stage 1 12-month ECL	Stage 2 Lifetime ECL	Stage 3 Lifetime ECL	Purchased credit- Impaired	
Credit grade					
Investment grade	7 149	-	-	-	7 149
Standard monitoring	-	-	-	-	-
Special monitoring	-	-	-	-	-
Default	-	-	-	-	-
Gross carrying amount	7 149	-	-	-	7 149
Loss allowance	-1	-	-	-	-1
Carrying amount	7 148	-	-	-	7 148

Maximum exposure to credit risk - Financial Instruments not subject to Impairment

The following table contains an analysis of the maximum credit risk exposure from financial assets not subject to impairment (i.e. FVTPL):

	Maximum exposure to credit risk
Financial derivatives	144

Kilde: Santander Consumer Bank – First quarter report 2018

Eks 3: Sparebanken Øst

Note 9 - Kreditrisiko

Risikoklassifiseringssystemene anvendes for beslutningsstøtte, overvåking og rapportering. Risikoparametrene fra klassifiseringssystemene inngår som en integrert del av kredittprosessen og oppfølging av nærings- og personmarkedporteføljene. Risikoklassifiseringen gjøres med bakgrunn i en vektet beregning av ulike parametre knyttet til betjeningsvevne, betjeningshistorikk og informasjon fra eksterne kreditinformasjonsleverandør.

Morbanken og Sparebanken Øst Boligkreditt AS sine porteføljer er basert på en risikoklassifisering bestående av 11 kategorier fra A til K. Risikoklasse A representerer laveste risikoklasse og risikoklasse K representerer høyeste risiko. I morbank og Sparebanken Øst Boligkreditt AS består risikoklasse J og K av engasjement der det foreligger objektive bevis på mislighold/tap og at engasjementene er under spesiell oppfølging. Porteføljen til AS Financiering er også klassifisert i 11 kategorier. Kriteriene for klassifisering i AS Financiering avviker fra morbank og Sparebanken Øst Boligkreditt AS.

IFRS 9 fom 01.01.18 30.06.2018	Brutto utlån	Garanti- ansvar	Trekk- fasiliteter	Sum Engasje- menter	%	Sum engasjement fordelt pr. trinn		
						Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3*
A	12.251,3	5,4	1.048,8	13.306,5	39,2	13.302,3	4,2	0,0
B	5.356,1	33,4	185,2	5.774,7	17,0	5.767,8	6,4	0,5
C	5.407,2	31,1	134,9	5.573,2	16,4	5.565,9	6,8	0,5
D	5.448,9	32,2	109,8	5.590,9	16,5	5.588,5	2,4	0,0
E	784,8	3,2	25,5	813,5	2,4	710,6	102,9	0,0
F	1.038,1	2,6	7,7	1.048,4	3,1	955,6	92,2	0,6
G	1.163,4	0,0	2,3	1.165,7	3,4	947,9	217,8	0,0
H	220,9	1,2	0,2	222,3	0,7	133,8	88,5	0,0
I	33,5	0,0	0,2	33,7	0,1	32,9	0,8	0,0
J	164,8	1,2	0,3	166,3	0,5	20,1	20,9	125,3
K	195,1	1,5	0,1	196,7	0,6	18,0	38,1	140,6
Ufordelt	13,5	0,0	0,0	13,5	0,0	13,2	0,3	0,0
Sum	32.277,6	111,8	1.516,0	33.905,4	100,0	33.056,6	581,3	267,5
Tapavsetninger				96,8		18,3	6,8	71,7

* Trinn 3 avsetning inkluderer individuelt vurderte tapnedskrivninger på 68,0 mill. kroner

IAS 39 tom 31.12.17

30.06.2017	Brutto utlån	Garanti- ansvar	Trekk- fasiliteter	Engasje- menter	%	Individ. nedskr.
A	11.205,8	1,9	1.027,4	12.235,1	38,4	0,0
B	4.975,9	13,0	188,1	5.177,0	16,3	0,0
C	5.372,5	31,3	121,3	5.725,1	18,0	0,0
D	3.627,9	45,5	93,4	3.766,8	11,8	0,0
E	2.752,5	17,8	50,7	2.821,0	8,9	0,0
F	997,5	4,8	22,2	1.024,5	3,2	0,0
G	325,7	0,7	4,9	331,3	1,0	0,0
H	228,7	0,8	1,6	231,1	0,7	0,0
I	115,0	0,0	0,5	115,5	0,4	0,0
J	151,3	1,3	0,0	152,6	0,5	31,5
K	102,0	1,5	0,0	103,5	0,3	33,8
Ufordelt	139,5	0,8	7,2	147,5	0,5	0,0
Sum	30.194,3	119,4	1.517,3	31.831,0	100,0	65,3

31.12.2017	Brutto utlån	Garanti- ansvar	Trekk- fasiliteter	Engasje- menter	%	Individ. nedskr.
A	11.290,6	3,8	1.040,8	12.335,2	37,7	0,0
B	5.641,7	22,4	201,6	5.865,7	17,9	0,0
C	5.398,7	39,2	128,0	5.565,9	17,0	0,0
D	5.785,3	41,7	119,6	5.946,6	18,2	0,0
E	1.431,7	2,2	22,8	1.456,7	4,5	0,0
F	682,9	2,5	5,5	690,9	2,1	0,0
G	296,5	0,0	2,7	299,2	0,9	0,0
H	120,9	2,0	0,4	123,3	0,4	0,0
I	83,4	0,0	0,3	83,7	0,3	0,0
J	237,9	1,3	0,1	239,3	0,7	30,9
K	99,6	1,5	0,0	101,1	0,3	32,2
Ufordelt	1,1	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0
Sum	31.070,3	116,6	1.521,7	32.708,6	100,0	63,1

Kilde: Sparebanken Øst – 2. kvartal 2018

Eks 4: PwC IFRS 9 for Banks – Illustrative disclosures

3.1.3 Credit risk exposure

3.1.3.1 Maximum exposure to credit risk – Financial instruments subject to impairment

IFRS7(34)(a)
IFRS7(35M)
IFRS7(35K)(a)
IFRS7(IIG20C)

The following table contains an analysis of the credit risk exposure of financial instruments for which an ECL allowance is recognised. The gross carrying amount of financial assets below also represents the Group's maximum exposure to credit risk on these assets.

	Retail Mortgages					2017	
	2018						
	ECL staging				Purchased credit-impaired		Total
	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Total			
12-month ECL	Lifetime ECL	Lifetime ECL					
	CU'000	CU'000	CU'000	CU'000	CU'000	CU'000	
Credit grade							
Investment grade	56,248	-	-	-	56,248	51,823	
Standard monitoring	1,894	598	-	-	2,492	2,583	
Special monitoring	-	1,993	-	-	1,993	1,606	
Default	-	-	1,479	78	1,557	1,381	
Gross carrying amount	58,142	2,591	1,479	78	62,290	57,393	
Loss allowance	(87)	(78)	(462)	(8)	(635)	(402)	
Carrying amount	58,055	2,513	1,017	70	61,655	56,991	

[The disclosures above should be repeated for each class of financial instrument, but are omitted here for illustrative purposes].

Kilde: PwC: IFRS 9 for banks – Illustrative disclosures

© 2018 PwC. Med enerett. I denne sammenheng refererer "PwC" seg til PricewaterhouseCoopers AS, Advokatfirmaet PricewaterhouseCoopers AS, PricewaterhouseCoopers Accounting AS, PricewaterhouseCoopers Skatterådgivere AS og PricewaterhouseCoopers Services AS som alle er separate juridiske enheter og uavhengige medlemsfirmaer i PricewaterhouseCoopers International Limited.